

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

ÅRSSKRIFT
1958

Tjugosjunde årgången

TIDSKRIFT FÖR
VÄNERSBORGS MUSEUM

VÄNERSBORG
C. W. CARLSSONS EFTR. BOKTRYCKERI
1958

Vänersborg sett med främlingars ögon.

Du Vänersborg, jag mycket älskar dina gröna träd
och Vänerns vackra blåa våg och Skräcklans gula säd.
Och bak det helas milda skönhet bergens jättar två,
som fulla utaf gran och älgar resas dimmigt blå.

I mina tankar står du ljuf liksom en sagostad
i skymnings stund med tegeltak, staketers långa rad.
Och så ditt torg med dufvor sex, som invid pumpen gå,
och din fabrik, som trotsig piper middag klockan två.

Ovanstående dikt ger ej uttryck åt någon främlings intryck av vår kära stad; det är tvärtom en infödd vänersborgares hängivna känslor för födelseorten, som vi där möta, och inte vilken vänersborgare som helst. Det är Birger Sjöberg, som så inleder en av sina många dikter om Vänersborg; den har citerats efter Aug. Peterson i hans "Vänersborg i Birger Sjöbergs diktning"*)). De första stroferna i dikten ha dock tyckts mig vara en lämplig introduktion till de omdömen om staden, som vi på de följande sidorna i utdrag komma att få ta del av, omdömen av resenärer, både svenskar och utlänningar, som under tidernas lopp passerat Vänersborg och som sedan i tryckta skildringar av resan redovisat sina intryck av staden. Tanken på denna översikt rann upp, då jag hösten 1956 för annat ändamål gick genom Det Kongelige Biblioteks i Köpenhamn rikhaltiga samlingar av reseskildringar och topografisk litteratur. Jag fann då, att även vårt lilla Vänersborg förvånansvärt ofta nämndes vid sidan av sin mera namnkunniga granne Trollhättan. Fortsatt genomgång av samlingarna av reselitteratur i de större svenska biblioteken, Kungl. biblioteket i Stockholm och universitetsbiblioteken i Lund och Uppsala jämte Stadsbiblioteket i Göteborg ha givit en rätt fullig bild av företrädesvis forna tiders Vänersborg. Nu för tiden ha inga resenärer tid att skriva några böcker om sina färder; nu gäller det att fortast möjligt avverka så

*) I V. S. G:s årsskrift 1940 sid. 66 f. (Red:s anm.).

många städer och landskap för att inte säga länder som möjligt. Bilen ger inte på samma sätt som hästdroskan möjlighet till begrundande av vad man ser och framför allt inte tid till nedtecknande av reseintrycken. Resebeskrivningen är liksom brevskrivandet en konst stadd i utdöende — tråkigt nog. Men nu är ej tid att meditera om dylika ting. I stället skola vi ta del av de mer eller mindre vänliga saker, som resande haft att säga om vår stad under dess mer än 300-åriga historia.

En engelsman, S. M. Henry Davis, säger i sin 1887 utgivna bok "Norway nights and Russian days", att Sverige för de flesta resenärer är en parentes mellan Norge och Ryssland; den parentesen omfattade Stockholm — Göta kanal — Dalsland. Om man skulle överflytta denna kanske mer elaka än vänliga tanke om Sverige på Vänersborg, kanske man kunde säga, att Vänersborg är ett nödvändigt bindestreck mellan Trollhättan och Vänern (för kanalresenärer) eller ett komma (för skjutsbytande landsvägsresenärer). Tråkigt nog för vårt självmedvetande är det nämligen ytterst få, som besökt vår stad för dess egen skull; det är delvis nödtvungna uppehåll under kanalresan eller ett besök under genomresan till Norge eller helt enkelt någon Trollhätteresenärs önskan att få se en av Europas största insjöar, som gjort att Vänersborg blivit förevigat i någon reseskildring.

Låt oss börja från början. På 1600-talet hade staden besök av många ovälkomna "gäster" under de talrika gränsfejdena. Redan grundläggningsåret 1644 blev den förstörd under den s. k. Hannibalsfejden, och samma öde mötte den några och 30 år senare, 1676, i Gyldenlövefejden. Fredligare resenärer ha senare gjort staden den äran av sina besök. Under en resa i västra Sverige besåg överbibliotekarien i Uppsala, sedermera biskopen i Linköping Erik Benzelius Vänersborg "ifrån Hunneberg", hur nu detta gick till. Det var år 1706, den 4 juli, då Benzelius besökte prästen i Tunhem, Asmund Skarin. Härifrån och till långt in på 1800-talet skulle man nog för nästan varje år kunna leta fram något omnämmande av Vänersborg i reselitteraturen, även om notiserna ofta äro kortfattade och många byggnader eller lokaliteter i staden ständigt återkomma (landsvägsbron till Dalsland tycks sålunda ha gjort ett outplånligt intryck på de flesta). Ett urval av de talrika skild-

ringarna — de äro faktiskt rätt många, trots Carl Fredrik Corins påstående i Vänersborgs historia, att "det är ytterst sällsynt, att man får en bild av hur stadens utseende uppfattades med främlingsögon" — får ge oss åtminstone några resenärers syn på staden.

Fransmannen Aubery de La Motraye passerade den 3 mars 1715 "Wenesborgh, en liten stad i Dalsland". Han konstaterar kort och gott, att den liksom de andra städerna runt Vänern inte är beaktansvärd för något annat än för dess läge vid Vänern och för handeln med järn och trä. Denne fransmans skildring är märklig så tillvida, att den är en av de få utländska från förra hälften av 1700-talet, som berör Sverige. La Motraye vistades hela fem år i landet och hade alltså god tid att sätta sig in i svenska förhållanden, vilket hans digra verk, mest behandlande historiska förhållanden, i två delar vittnar om.

Tvenne kända reseskildrare från 1700-talets mitt äro de nästa besökarna i Vänersborg. Professorn i Åbo Pehr Kalm passerar staden två gånger under sin "Wästgötha och Bahusländska resa". Första besöket, den 16 juli 1742, ger ej anledning till några kommentarer; vid återresan från Bohuslän får däremot Kalm vid infarten genom södra tullporten se de kända inskriptionerna, som författades av borgmästaren Daniel Lenberg. På yttersidan läser han:

"Ehur' man färdas kring til fot, i vagn, til häst

Et Vårdshus verlden är, och menniskan der en gäst."

Insidan pryddes av följande tankvärda ord:

"Ehvar't man resa tänkt är bäst sig Gud befalla:

Här utgår vägen åt Bohus och Uddevalla."

Man kan väl med Måns Mannerfelt i hans "Västgötavägar" (2) utgå från att dessa ord ha en allmängiltig betydelse och ej få tolkas så, att man bör anbefalla sig i Guds händer, därför att det bär iväg åt Uddevalla. Liknande inskriptioner prydde ju de två andra tullportarna.

Den 23 juli 1746 kom så Carl von Linné på sin Wästgöta-resa till staden. Rånnums bro omnämnes av honom liksom av de flesta, som kommit från Tunhemshället; om själva staden, där Linné fann "rätt vacker tobak" och där han övernattade före avresan till Dal, säger han: "Wenersborgs stad war ej synnerlig stor, låg på et jemnt fält

wid södwästra sidan af Wenern, där landet något litet sköt ut åt sjön, så att Wenern täckte staden på norra sidan; Wassbottens wiken stötte in åt landet på västra sidan, til hela quartz längden. Et skönt torg war här i staden, och gatorne woro räte, brede och ljuse. Staden tyktes nu wara i tiltagande, emedan åtskillige nye byggningar dels hades under händer, dels nyligen woro förfärdigade, och desse woro långt präktigare än de äldre. Här i staden war landshöfdingesäte, men staden war ej befäst.”

Två år senare, 1748 på sommaren, företog vetenskapsakademiens sekreterare Pehr Elvius på offentligt uppdrag en resa för att undersöka möjligheterna att anlägga en kanal tvärs genom Sverige. Den 28 juni befinner han sig i Vänersborg, där han uppvaktar landshövding Axel Roos angående Eds-slussarna. Efter att ha i sin reseberättelse redogjort för Karls grav, lastageplatser, Vänersjöfarten m. fl. allvarliga ting berättar Elvius som avslutning på Vänersborgsbesöket följande mera lustiga historia:

”Uti Wenersborg blef upwist af en hustru et helt cristall ölglas af 3 tums diameter, och 4 tum högt, som hon tillika med sin man Anders Svedberg funnit uti et intestinum af en oxe, filsen*) kallad, då samma oxe slaktades förledit år, åtta dagar för jul. Oxen war köpt uti en gård Scarebo benämd, 3 mil ifrån Venersborg, derest glashandlare, som fara omkring landet, pläga hafwa sit tilhåld. Således är det troligit, at detta glas, inhweifwat med halm, hade blifvit förgätit på något ställe, der oxen det kunnat öfwerkomma, och det således slukat uti sig.

Man blef också warse hos Fendrik Ekman et ölglas af samma storlek och ritning, som han wid Bertilsmässtiden sig tilhandlat af en sådan glashandlare. Man hade ej märkt något fel hos oxen, som war ärnad til dragoxe, för än åtta dagar förr än han slaktades, då han började blifwa dufwen och hade mistat all matlust.”

Man behöver väl ej påpeka, att Elvius ”såväl i fram som i återresan til Wenersborg hade tilfälle at betrakta den bekanta Rånums bro, öfwer det första höga fallet af Götha Elf.” Han hade tidigare också omtalat att ”straxt utanför landshöfdinge residencet uti

*) Enligt prof. T. Johannisson egentligen ett nordbohuslänskt dialektord för bladmagen.

Wenersborg går den stora bron öfwer Wassbotnen, som ej annat är än en wik af Wenern, til Dalsland". Två välkända ingredienser i Vänersborgsskildringar alltså.

En herre, som betytt mycket för stadens utseende, överintendenten Carl Hårleman, besökte vid ett par tillfällen kring 1750 Vänersborg. Ur hans resebeskrivningar (numera stora rariteter på bokmarknaden) hämtar jag följande (om resan 1749): "Wi anlände sedan wid Rånums herregård, och ankommo derifrån landvägen till Wenersborg, d. 9. September, hwarest tydeliga lemnningar än ses af de werk och vallar, år 1676 förstörde och ödelagde blefwo. Staden är både gladt och wäl belägen, och torde nu wid Trollhättans öppnande se sig mer winna, än den i första påseende kanske förmodat. Här råkade wi åter, dagen derefter, på en marknad derest en myckenhet föl, utan twifwel med tiden årnade til olyckeliga Eds-hästar, tillika med et stort antal oxar ifrån Dahl. blefwo nog dyrt försålde. Silkestyger, så Ost-Indiska som andra främmande, lemnades åter till billigare pris, än hwartill de i Stockholm eller Götheborg kunna erhållas. Med Alingsås tillverkningar hade wi den fågnad, att tillika se åtskillige bodar wäl och ömnogt försedde. Det stora, med nijo ugnar och tilhörige tork-ugnar samt många bottnar försedde, nya, wäl och starkt byggde Cronobageriet, sågo wi til större delen färdigt, samt det nyttiga och wackra, Crono- och Krigs-magazinet aldeles fulländat."¹⁾ Den 21 augusti 1750 avlåter Hårleman vid ett besök hos greve Ekeblad på Stola (ett vanligt rastställe för finare resenärer på den tiden) ett brev till presidenten i Kammarkollegium, greve Carl Piper; hans uttalande rörande vänersborgarnas matvanor är värt att notera.

"Skulle Herr Grefwen wäl kunna föreställa sig, at uti Wenersborg, det wi i går lemnade, och därest Inwånare äga den förmon, at bo så nära til den härliga Wennern, fisk är nästan mer sälsynt, än på något annat ställe? Hwad annan orsak til en sådan brist, än at antingen fiskeri-wetenskapen der är obekant, eller ock, at desse kreatur, medelst fångande under lek-tiden, och just då de borde skonas, hwilket missbruk dock både lag och Gudstienst här til dags

¹⁾ Den omnämnda marknaden är den vid mormässan, som började den 8 september. De "olyckeliga Eds-hästarna" har som bekant Linné träffande beskrivit och avbildat i sin "Wästgöta resa". Kronobageriet blev färdigt 1752.

hos oss gillat, så blifwit utödde, at nu föga mer deraf är at tilgå? Eller at redskaperne och näten, som brukas, äro så fine, at intet lif deraf undanslipper, och släktet dymedelst efter handen måste aldeles förswinna. Det förra synes endast böra tillskrifwas Stadsens Politie, emedan en så angelägen Stads handtering på alt görligt sätt borde och kunde upmuntras, och sålunda tilgång skaffas på en slik outhärlig Wara; det senare, bristen på sunda förordningar och alfwarsamma påbud, som förbjuda alt fiskande under förmerings tiden, samt et noga utstakande af rätta fiske-tiden för hwarje slags fisk, och utmärkande på redskapens byggnad, maskornas storlek och widd med mera.”

Litet längre fram i brevet meddelar han rörande residenset (detta var hans egentliga ärende i staden den gången):

”Landshöfdinge sätet i Wennersborg, ej längesedan af trä uppfört, men äfwen så illa byggt, som sådant ämne ifrån dylikt bruk borde aldeles wara utdömt, är redan i det förfallna stånd råkat, at med första behöfwa blifwa med en waraktig byggnad ärsatt. Wi afmätte fördenskull grunden, som syntes wara förswarlig och kunna tåla en swårare åbyggnad.”²⁾

Astronomen Bengt Ferrner företog åren 1758—62 en utrikes resa, som i början berörde våra trakter; han kommer från Åmål och ger oss i ett brev daterat Vänersborg 4 september 1758 sin syn på staden och trakten:

”3 sept. 1758: Strax efter middagen kommo vi till Wennersborg, hvarest vi på Källaren råkade assessor Angersten från Bergs Collegio och BruksPatron Carl U. Uggla hvilke öfvertalte oss att göra sig följe till BruksPatron Nils Kock på Kållerö för att bese manufactur Smidet derstädes. Sedan vi som hastigast gjordt vårt besök hos Landshöfdingen Råfelt, som viste oss höflighet, samt en gros besedt Wennersborgs stads belägenhet, hvilken ligger vid Södra ändan af Sjön Vennern och dess enda naturliga utlopp Götha Elf, företogs resan till nyss nämnda bruk 1 1/2 mil vester ifrån staden.

Wennersborg har, som berättades, tillförne haft starkare handel än nu med timmer, bräder, jern och mera. Jag kan för vissa or-

²⁾ Residensets huvudbyggnad i Hårlemans utförande blev färdig 1754, södra flygeln 1780, norra 1786. Efter att ha förstörts vid 1834 års brand äro ju flyglar numera, som alla veta, åter uppförda.

saker skull ej sättja tro till denna berättelse, utan håller den med skäl misstänkt. Staden är ibland de medelmåttiga svenska städer och hafver en artig belägenhet: Sjön Vennern på norra sidan, Götha Elf på den östra och på den västra lilla sjön Vassbotn, hvarutur en canal Carls graf kallad, ledes i en rätt linia vid pass en half mil till Götha Elf, som der kröker sig ända åt västern. Staden tillika med dess nog vidsträckta egor är således på alla sidor med vatn omgifven.

Vägen emellan Vennersborg och Kållerö, som till en del består af allmänt bekanta elaka Edsvägen, hvarpå föres ej allenast allt vermelandsjernet utan äfven en myckenhet andra varor, var så svår att änskönt vi reste kl: 4 1/2 e:m: från staden med 4 hästar för vagnen, hunne vi ej fram förr än kl: emellan nijo och tijo om afton, då vi blefve väl emottagne och fägnade af BruksPatron Kock och dess fru Ullholm.”

Klagan över dåliga vägar är tydligen ej av färskaste datum.

Mot slutet av 1700-talet sätter så resandeströmmen till de pågående sluss- och kanalarbetena vid Trollhättan in på allvar. Även Vänersborg får då mer eller mindre frivilliga besök av resenärer, som lockats till Sverige av ryktena om de pågående arbetena. Många kommo med båt till Trollhättan och gjorde kanske däri-från en utflykt till Vänern. Landsvägsresenärer från Stockholm avveko vanligen redan i Tunhem till de större sevärdheter, som fallen utgjorde; de som kommo från Uddevalla togo av vid Almås. En och annan förrirrar sig dock till Vänersborg. Så gjorde en fransk sjömilitär, Daniel Lescallier, som 1775 på väg från Lidköping till Trollhättan kommer till vår stad över den oundvikliga Rånnumsbron och finner att ”Wennersborg är en ganska betydande ort med god planläggning och vackra byggnader — fast i trä. Liksom i andra svenska småstäder finner man där en air av trevnad och nätthet, dock utan all lyx.” Han ger sig också tid att konstatera ett större antal båtar i hamnen, vilket knappast nästa besökare, den danske ämbetsmannen och författaren August Hennings kan ha gjort. Han uppehöll sig en natt vintern 1778 i Vänersborg och gjorde däri-från en utflykt till Trollhättan — det motsatta var det vanliga. En mindre vanlig väg till staden kommer vice stadsarkitekten i Stockholm, Erik Palmstedt, som 1780 på hemväg från en

utrikes resa följer Bohussidan upp till Vänersborg. Han finner att "staden är 4kantig nog, widlyftig med breda och rätta gator men byggnaderne nog glise efter den senare eldswådan. Landshöfdingehuset är af sten, rätt wackert och beläget wid torget som är ganska stort, et och annat stenhus synes utom detta. Kyrkan är efter wådelden än ej uppbygd, de öfrige husen äro merendels af 2ne wåningar mäst täckte med tegel men någre med grå skiffer från Wärmeland".

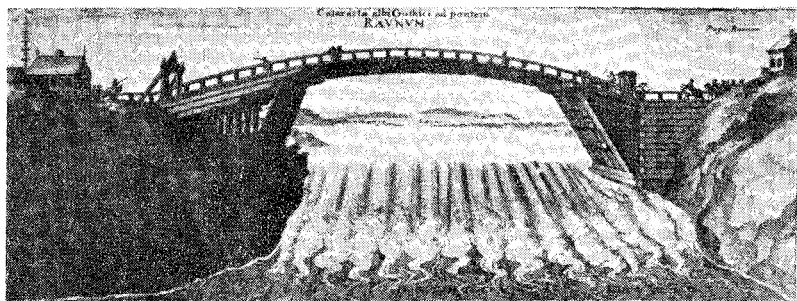
Om stadens betryckta ekonomiska läge efter Trollhätteledens öppnande 1778 vittnar den tyske nationalekonomen Büsch, som i en skildring av resan 1780 säger: "Vänersborg är i viss mån stapelstaden för de varor, vilka över Vänern föras ned till Göteborg. Vi trodde oss alltså finna en stad i ansenligt uppsving. Men vi fingo knappast det intrycket. Dock har den brunnit för icke så många år sedan och lider väl ännu av följderna".

Denna brand³⁾ nämnes också av protokollsekreteraren, sedermera kanslirådet Linnerhielm, som åren 1787—96 företog åtskilliga resor i vårt land. Sina intryck från dessa resor redovisade han i brev, som trycktes i olika omgångar och nu äro stora dyrgripar. I ett brev, daterat Eksjö den 8 september 1787, säger han om Vänersborg:

"Från Trollhättan reste vi till Wenersborg. Vi passerade här och där täcka ställen, särdeles i nejden af Rånnums Herregård, herr Directeuren af Ditmer tillhörig, en fjerdedels mil från Staden. Under en hög Bro af träd, hvars ansenliga och driftigt uppförda Hwalf tvärt öfver Strömmen ses aftaget i Grefve Dahlbergs Verk, forssar Götha Älfven här i ett häftigt fall. De stockar, som med strömmen skola nedflyta till Trollhättan, störtade djupt i fallets böljor, och uppreste, ett långt stycke nedanföre, sina ändar ur det hvita hvirflande skummet. Wenersborg är en täck Stad. Sista eldswådan har där, som på andra ställen, varit en verksam, fast bedröflig orsak till vackra Hus och rätare Gator. Landshöfdingehuset är ett ansenligt Corps de Logis med tvänne flyglar, af sten. I ena flygeln är Lands-Canzli och Lands-Contoir. Belägenheten är vacker: å ena sidan mot Torget och å den andra mot Wenern, som nu flöt lugn och spak och lifvades af en mängd lastade Jakter

³⁾ Branden den 24/25 september 1777 avses.

eller Båtar. Till ena sidan ses ock en lång Bro öfver Sjöviken Wassbotten, som communicerar med Dahls-Land, hvilket icke långt härifrån tager sin början. Stads-Kyrkan är nyligen byggd och blott för 2 år sedan invigd. Om dess smak tillhör ej mig att tala: men at hon är mörk, kan jag intyga, som vid det klaraste solsken fann henne dunkel och skum. Med Läktare rundt omkring tycktes man haft all omsorg ospard att bortskymma ljuset. Altartaflan,

RÄNNUMSBRON

enligt Eric Dahlberghs "Suecia antiqua et hodierna".

förmodligen af en Ambets-Målare och icke af en Konstnär, ger tillkänna Korsfästelsen. Att säga: föreställer, vore olämpligt; men korsfäst är visst denna Gud-Människo Lekamen. Öfver saknaden af prydnader i Kyrkan får man icke undra, emedan dess inkomster varit ganska små. Genom ett oförmodligt tillfälle fick jag af Kyrkans Räkenskaper inhämta, att Håfven somliga söndagar ej inbragt mer än 14 sk. och aldrig hunnit öfver 1 R:d på den största högtidsdag."

En som ej som många andra frestades att göra en avstickare till vår stad var den venezuelanske generalen Francisco de Miranda, som i sina strävanden att få andra länders hjälp till en resning mot spanjorerna i Sydamerika reste omkring i hela Europa. Efter ett besök i Ryssland kom han i september 1787 över Norge till Uddevalla och därifrån via Almas till Trollhättan.

Under det sista decenniet av 1700-talet komma resenärer av många nationaliteter till staden. Den franske historikern Boisgelin

de Kerdu, som i januari 1791 gör en utflykt från Trollhättan, avfärdar Vänersborg på några rader med ett omdöme, som går ut på att staden — förutom den omständigheten att den är stapelplats för järn —, inte har något av intresse att bjuda en främling. 1785 får staden fint besök. Hertigen av Chartres, Ludvig Filip, sedermera kung av Frankrike, passerar under en av sin landsflykts många resor på väg till Norge. Vad han ansåg om Vänersborg förmåles ej. Holländaren Meerman, som i augusti 1797 kommer ridande från Trollhättan över Tunhem—Rånnum, säger dock sin oförgripliga mening. Trots residenset och det stora torget är staden enligt honom en tämligen eländig plats med obetydliga hus. Ett par tre raka gator korsas av ungefär lika många; huvudgatan leder till en med jord övertäckt stenbarriär med vindbrygga närmast residenset. Där ha vi Dalslandsbron!

De närmast gästande utlänningarna äro mycket vänligare i tonen. Den tyske skriftställaren Küttner kommer under en resa 1798 i juli månad till Vänersborg, varifrån han gör utflykter till Kinnekulle. Jag citerar: "Vi kommo till Vänersborg, där jag tog en promenad såväl i själva staden som vid sjön Vänern. Staden har en anseelig handel. Den är den trevligaste jag sett i Sverige efter Göteborg och är full av bra, vackra hus, som dock alla äro av trä. Slottet (d. v. s. residenset) är av sten och är en mycket anseelig byggnad i enkel stil. Torget är stort och gatorna breda. Vi bodde hos en krämare Vennerberg, vilken dock, som inte ovanligt är i Sverige, samtidigt drev värdshusrörelse för rika resande. Vi hade det bra hos honom. Köket var visserligen svenskt, som det överallt är. Jag tycker inte om det men det är inte svenskarnas fel utan mitt. Kort sagt, jag vill inte efterlikna fransmännen, som överallt klaga över dålig mat, eftersom den ej är anrättad på franskt vis." En fransk officer La Tocnaye, som åren 1798—1800 företog upprepade resor i Sverige, gjorde som Erik Benzeliuss 1706; från Hunneberg besåg han 1798 Vänersborg, som han på grund av läget vid sjön jämförde med Genève. Göta älv företer också, menar han, liknelser med Rhône; skillnaden är bara den, att svenskarna äro mera företagsamma än de som bo vid Rhône. När skall Frankrike, Schweiz och Savoyen göra något liknande de stora arbetena vid Trollhättan? slutar han sin meditation. Nästa år i juni kommer den engelske arkeologipro-

fessorn Clarke från Cambridge på besök. Han finner staden liten; husen äro dock nätta och bättre byggda än några andra utom i Göteborg. Torget är stort, och det första som möter en sjöresenär är residenset. Om Väneren säger han, att dess stränder ej, som han trott tidigare, äro sankt och dyga. En uppfriskande simtur i det klara vattnet till en av de små holmarna kom aptiten att växa på Clarke och hans sällskap. Maten föll dem dock icke i smaken på grund av "sockret som blandats i vår föda; svenskarna äro ju så förtjusta i sötsaker, både här och annorstädes, att de inte kunna dricka ens Rhenvin utan socker". En biffstek gick ej att få tag på och inte ens den minsta lilla bit fårkött fanns att uppbringa; så besöket slutade ej så bra som det började. Clarke fortsätter sedan österut och glömmet förtreten över maten vid åsynen av Ättestupan, domarringen vid Hästevadet och andra fornminnen i trakten kring bergen; han rastar vid Hallby på Vänersnäs, där alldeles nyss grunden till en medeltidskyrka grävt fram.

Innan 1800-talets första resenärer få komma till tals, skola vi som en motsats till de föregående i stort sett positiva omdömena om Vänersborg (bortsett från maten) lyssna till vad en elak stockholmare har att säga om staden eller rättare sagt vänersborgarna. I ett "Bref till en vän under en resa i landsorterna" säger författaren, möjligen en Pehr Wahlström: "Vid middagstiden (någon dag sommaren 1799) ankom jag till staden W —, som blott ligger tre mil härifrån (Uddevalle?) Jag måste der vänta på häst, och gick imedlertid att besöka min vän G—, hvilken du känner af de vackra bref jag från honom fått och som en helgedom förvarar. Han var bortrest. För att fördrifva min ledsnad deröfver, gjorde jag ett slag omkring staden, som har en ganska skön belägenhet. De nyfikna W—borna fingo derigenom godt tillfälle att bekika min lilla person, och jag att hemta ämne för satiren från några dussin verkliga caricaturer, som svärmade omkring mig på alla gator. I förtroende sagt, min vän, är ingen ting löjligare och osmakligare, än den misslyckade efterhärming af hufvudstadens ton och moder, som herrskar i större delen av våra småstäder. . ."

Den tyske professorn Ernst Moritz Arndt, en av de mångordigaste resenärerna i Sverige, kom under sin resa 1803—04 inte ens i närheten av Vänersborg, vilket kanske är att beklaga; kanske var det

väl för Vänersborg. Ty hör, vad han har att säga om Skara, som han, trots att han bodde hos Per Tham på Dagsnäs, endast passerade på väg till Kinnekulle utan att ens titta in i domkyrkan: "Jag tror ej att någon av biskopsstäderna i riket kan vara sämre än Skara. Den liknar alldeles en liten bondby." Vad skulle omdömet ha blivit om Vänersborg?

Nästa besökare i staden var också en tysk professor, geologen och mineralogen Johann Friedrich Ludwig Hausmann från Göttingen. Han hade i mitten av augusti 1806 Vänersborg som utgångspunkt för utflykter till bergen (Halle- och Hunneberg alltså). Den vänliga staden vid Vänerns majestätiska vattenspegel, som han säger, räknar som ett genomsnitt för åren 1801—1805 1437 invånare och består av låga trähus, som till större delen endast äro målade en gång, som det brukar vara i mindre svenska städer. Gatorna äro breda, regelmässiga och välstädade, konstaterar han, och det gör också den spanske militären Vargas-Bedemar, som slutade som museichef i Danmark. Han passerar den 14 mars 1810 på väg från Trollhättan till Norge, och just gatorna är det enda anmärkningsvärda han finner. Jo, läget vid sjön är ju vackert också. Han undrar, om det är kontrasten till Trollhättan eller den känsla av tomhet, som ofelbart följer på starka skönhetsintryck, som gör att omgivningarna tyckas honom vara ofruktbara och övergivna, att invånarna verka nyfikna och lata. "I fråga om kultur har åtminstone trakten inget att komma med." Hårda bud; man får hoppas, att Uddevalla, dit han begav sig från Vänersborg, passade bättre.

För året 1811 har jag noterat tvenne svenska besökare, Johan Wilhelm Palmstruch och sextonårige greven Carl Rudenschöld. Den förre har visserligen ej i någon efterlämnad resebeskrivning uttalat sig om Vänersborg, men förtjänar ändå att nämnas. För alla botanikvänner är hans namn för evigt förknippat med hans "Svensk botanik", i sitt fullständiga skick om 11 band en av den svenska bokmarknadens största dyrgripar. Palmstruch, som var en brorsons sonson till grundaren av den första banken i Sverige, den från Riga inflyttade Johan Palmstruch, var egentligen militär och deltog med utmärkelse i slaget vid Svensksund. Han tog dock avsked från militärtjänsten och ägnade sig helt åt naturstudier. Under en av sina många resor avled han i vår stad den 30 augusti

1811 vid blott 41 års ålder; han är också där begravd. Om han fått leva, kanske sentida blomsterintresserade vänersborgare kunnat få läsa om botaniska rariteter (det finns sådana) i staden och dess omgivningar. Det skulle ha behövts, ty växtvärlden är dåligt be-lyst i reseberättelserna. Ynglingen Rudenschöld företog våren 1811 tillsammans med två bröder och deras informator en resa, som huvudsakligen berörde västra Sverige. Han får själv tala ur sin dagbok, om vilken utgivaren i *Arte et marte* 1916 säger, att "den är omsorgsfullt förd och minner om tidsskeden, då ej allt var så jäktande som nu och då man ännu hade tid att i lugn och ro be-grunda och skriva ner sina intryck." Vad skulle denne utgivare säga om vår tids jäkt — blott 40 år senare. Greve Rudenschöld alltså:

"Ifrån Trollhättan foro vi kl. 4 om eftermiddagen, då vi varit där ifrån kl. 9. Vägen var därifrån i början ful, men innemot Wenersborg är det vackert. Flera vackra herrgårdar foro vi förbi såsom: Stenfors (Forstena), Nygård, Rånnum och Öhnafo, hvilket låg på andra sidan om elfven. Ännu närmare Wenersborg foro vi öfver ett mycket häftigt och stort vattenfall; det var obegripligt huru den bron kunde stå i det häftiga fallet, då hon till och med var af träd. Kl. 6 om aftonen kommo vi till Wenersborg. Wi gingo straxt till en magisters gamla vän, som bodde där i staden. Han var så artig och bjöd magistern och Torsten⁴⁾ att ligga hos sig öfver natten, och hade äfven velat, att vi skulle ligga där alla, om han endast haft rum. Thure och jag gingo tillbaka till gästgivaregården, där vi fingo ett mindre godt nattqvarter, ty rummet, som vi hade, var icke allenast mycket mörkt och otrefligt, utan äfven utanföre ett annat rum, där det också var resande. Om morgonen kl. 4 blefvo vi väckta af Dahlslands Regementes musik⁵⁾, som blåste reveillen utanföre behållhafvarens fönster, hvilken bodde midt emot gästgifvaregården. Aldrig har någon musik gjort mera intryck på

⁴⁾ Greve Torsten Rudenschöld blev senare känd som stor främjare av folkundervisningen. Han bodde på Läckö.

⁵⁾ Västgöta-Dals regemente måste avses; det hade sin övningsplats på Nygårdsängen vid nuvarande Gropbron till 1865, då det flyttade till Grunnebo hed.

mig än den, som då väckte mig⁶⁾). Sedan om förmiddagen besågo vi kyrkan, hvilken var vacker; den liknande de Danska kyrkorna däruti att det var lektare rundt omkring alla väggarna, likväl intet med flera våningar såsom i Köpenhamn. En dum inrättning var med predikstolen i denna kyrka, nemligen att han stod på lektaren, intet längre fram om lektaren än att de som sutto på lektaren kunde läsa prestens concept. Sedermera gingo vi rundt omkring staden för att bese honom, då jag på ett ställe fick se en lustig inscription. Det var en handelsman, som hade låtit sätta öfver sin port: Nyttig för samhället. En annan löjlig inscription talte magister Otterborg om hade setat på tullporten, men var nyligen borttagen. Han lät på detta viset: Den här far in och ut, han må sin själ befalla, ty här går vägen ut till Bohus och Uddevalla.⁷⁾ Dagen därpå, som var en söndag, foro vi från Wenersborg.”

Regementet eller åtminstone militären omnämnes även av en tysk turist och skriftställare Hallberg-Broich, som 1817 kommer förbi på väg till Norge och finner en vacker stad på 1500 invånare; militärer voro där inkallade till vårexercis, som han säger. Senare på året kommer den tyske teologiprofessorn Schubert från Greifswald. Han har lämnat en mycket utförlig skildring av både Vänersborg och allt annat han sett i Sverige. Han får själv berätta:

”Den mycket jemna vägen från Almås till Venersborg går förbi den nybyggda vackra kyrkan Gustaf Adolf, som är gemensam för Vassända och Naglums församlingar — och nära Venersborg stadens nyss anlagda begravningsplats. I Venersborg tillbragte jag natten i den rätt bekväma gästgivaregården, som arrenderas af en Tysk, vid namn Berndt.

Venersborg är en trefflig ort, till större delen bebyggd med trähus, som stundom omvexla med trädgårdar. Torget är en stor regelmässig fyrkant, som prydes af Landshöfdingens ståtliga boställs-

⁶⁾ Sentida sömniga svenska krigare, som väckts av ilska signaler från en lika sömnig trumpetares instrument kanske ej ha samma mening om denna form av musik. Rudenschöld blev dock senare kapten vid Västgöta regemente; detta förklarar väl hans åsikt om reveljen. Han fick två söner, som båda blevo elever vid Vänersborgsläroverket.

⁷⁾ Ett typiskt exempel på hur lätt ett citat förvanskas. Jämför versens riktiga lydelse hos Kalm ovan s. 5.

byggnad, uppförd af sten och beskuggad af träd, jemte en stor kyrka, som omgifves af en till spassergångar förvandlad kyrkogård. Gatorna äro raka, breda och väl stenlagda. Det rymliga rådhuset, bygdt af trä, tjenar äfven till ett offentligt sällskapshus, der om vintern dansassembler gifvas och en klubb har sina sammankomster. Stadens läge vid Venerns södra ända, utmed Götha Elf och Trollhättan, är ganska vackert. Öfver ett trångt sund mellan Venern och den lilla insjön Vassbotten är här, nära gränsen af Dalsland, en vindbrygga, som står i förbindelse med en 300 famnar lång stenbro. År 1815 var invånarnes antal 1870.

Staden utgör ett pastorat, hvartill äfven landsförsamlingarne Väsända, Naglum och Ryr höra med 2474 invånare. Pastoratet räknar således ett antal af 4344 (år 1810 endast 4000), som bo på en utsträckning af 1 1/2 mil i längden och 1 1/2 mil i bredden.

Staden Vänersborg bygdes på dess nuvarande plats år 1642, sedan den förut under namn af Brätte haft ett ganska ofördelaktigt läge vid södra ändan af förut nämnde sjö Vassbotten. Den drifver kommissionshandel, men sysselsätter sig ännu mera med åkerbruk, emedan jordmånen är särdeles god. Stadens ærarium har betydliga inkomster af genomgående varutransporter. Ganska naturligt föreställer derföre stadens vapen ett skepp med fulla segel.

Vänersborg tjente till vapenplats under de sista fälttågen mot Norrige. Sedan 1752 är här en stenbyggnad för kronobageriet, som anses för den bästa af detta slag i Sverige.

Af publika inrättningar äger staden ett Pedagogium (nyligen förvandladt till en Trivialskola) med 2 lärare (1 Rektor och en Kollega; den förre bor i skolhuset); ett Länslasarett, ett Länshospital (dårhus med rum för 9 till 10 vansinniga), 1 Läns- och 1 stadsfängelse (det sednare i rådhuset). Ett kurhus för veneriska sjuka inrättades 1817."

Vänersborgsskildringen avslutas med en lång redogörelse för "det 1812 stiftade lantbrukssällskapet".

Som omväxling till alla professorer skola vi nu lyssna till vad "en köpenhavnsk snedkersvend" har att säga om vår stad. Denne köpenhamnare — Hansen hette han — kom till fots från Norge över Svinesund. Utanför Vänersborg fick han natthärbärge på ett icke närmare angivet ställe hos ett par, där hon var köpenhamnska

och han stralsundare. Hansen får fortsätta själv: ”og da han (mannen i familjen alltså) havde Bekjendtskab i Vennersborg gav han mig et Brev med til en Instrumentmager Dauw, hvor han troede jeg fik Arbeide, som ogsaa blev Tilfaeldet, med den Bön, at besøge ham om Søndagen, hvis jeg kom i Arbeide. Jeg har ikke forglemt det; men tilbragt mange glade og lykkelige Timer i deras og deres Börns Selskab. Byen var den skjønneste af dem jeg dengang havde set, naest mit Födested. Det är Landshövdingssaedet for Amtmanden. Jeg besøgte det Märkvärdiga Thn ... Jeg forlod Vennersborg, for at reise til Gothenburg ... Naeste Aften naaede jeg Staden, som efter min Tanke skulle vaere mindre end Vennersborg! Nej heri feilede jeg storligen — Denne Stad er meget omtalelsevaerdig, og mere end dobbelt saa stor som Vennersborg. ...”

Onekiligen ett rätt smickrande omdöme om Vänersborg år 1822.

En skotte, William Rae Wilson, som sommaren 1824 besökte vår stad, är också mycket vänlig. Han kom lätt uppskakad vägen över Rånnumsbron efter att just på själva bron ha mött en fångtransport. ”Staden är”, säger han, ”fastän den ej är stensatt, mycket nätt och har ett vidsträckt torg. Husen — i trä — voro nymålade i olika färger och sågo på något avstånd ut som leksaker; de över dörrarna placerade lamporna, också de prydligt målade och uppsatta, så att de kastade ljus både över gatan och husen, gävo det hela ett behagligt utseende. Kyrkans tak är täckt med skiffer och tornet klätt med koppar. Med hänsyn till detta materials hållbarhet är det förvånansvärt att det ej kommit till användning i större utsträckning i England.” Stadens tämligen nybyggda kyrka, som Linnerhielm ej hade mycket till övers för, kunde alltså 40 år senare tjäna som mönster för engelska kyrkor. På gästgivaregården, som föreföll imponant och trevlig för att vara i ”en så avlägsen trakt”, blev han väl mottagen av gästgivaren, en tysk vid namn Mora Bernd⁸⁾ och hans irländska hustru. Han blev grundligt utfrågad men fick även veta åtskilligt om staden, om att det startats en insamling för att få till stånd en skola t. ex.⁹⁾ Trots allt vänligt bemötande kunde ej Wilson förmås att stanna till middagen, där värden lockade med en

⁸⁾ Av Schubert 1817 kallad Berndt. Han skrev sig själv Mora Berend.

⁹⁾ Måste avse lancasterskolan, som låg i nuvarande plantaget vid Drottninggatan.

delikat biff. Det skulle varit Clarke, som 1799 så bittert klagade över köttbristen.

Skalden Karl August Nicander företog 1824 som informator för några uppsalaynglingar en fotvandring genom stora delar av meilersta och södra Sverige. På väg från Uddevalla till Trollhättan kommer han — efter att i förbifarten ha tittat in i Vassända-Naglums kyrka — den 5 augusti till Vänersborg: "Aftonen var sällsynt skön. Snart sågo vi Venerns strand och Domen, ff Venersborgs kyrka upplystes af den nedgående solen. På den spegellugna Karls Graf flöto stilla tvänne fartyg, dem vi sågo passera slussen, och så vandrade vi in förbi stadens vackra kyrkogård och stadnade, efter ett fruktlöst försök att få quarter hos en fru Britsk, på den stora, prydliga Gästgifvaregården, som ligger vid torget. . . . Wenersborg besågs på morgonstunden. Landshöfding Flach är ej i staden. Inga märkvärdigheter finnas där: men staden är välbygd och har ett skönt läge. Dess handel är god, men kunde blifva bättre och hade säkert blifvit det, om ej Götheborgs innevånare förhindrat detta ingrepp i deras intresse."

En okänd engelsk resenär två år senare, 1826 alltså, finner den lilla stadens hus nätta och Väterns stränder branta och klippiga. En som däremot ej blev imponerad av vår största insjö, var tysken Häring: "Själva Vätern — vi besågo den vid den lilla staden Wenersborg — uppfyllde ej alla förväntningar. En vacker, klar, stor sjö, en vidsträckt blå yta med öar, skär och klippstränder men utan former, som fångslade ögat. Den lilla Vänerflottan i en insjö och tanken på detta innanhavs oerhörda utsträckning torde ge det dess största tjusning." Detta var 1827. Skotten Inglis är av samma åsikt ungefär (också 1827): "Då jag hade en viss nyfikenhet att få se Vätern, denna stora insjö, fortsatte jag (från Trollhättan) till Wenersborg, som är beläget vid sjöns utlopp och för sin egen skull ej värt att uppmärksammas av en resenär. Sjöns stränder, åtminstone i närheten av Wenersborg, äro inte särdeles intressanta; där fanns intet att se utom en vidsträckt vattenyta, som livades av så få segel, att en känsla av dysterhet snarare än någon annan känsla framkallades av att se så mycket vatten, som var till så liten nytta. Utsträckningen av min resa till Wenersborg försköt min återfärd långt utöver tiden för den middag, som väntade mig."

Vi få hoppas, att han ändock fick någon delikat måltid som plåster på sårén.

Den store jägaren och friluftsmannen Llewellyn Lloyd, som dog i Vänersborg den 17 februari 1876, nämner i sina "Anteckningar under ett tjugoårigt vistande i Skandinavien" inte ett ord om Vänersborg mer än att han på väg från Värmland for tvärs genom staden och slog upp sitt tält vid Rånnum, som sedan utförligt beskrives. Själv blev han däremot ofta omnämnd av andra resenärer.¹⁰⁾

Den 30 juni 1828 passerade Uppsalaprofessorn Adolf Törneros staden. Denne, som är mest känd för sina elegant utformade brev, där han bl. a. fint återger stämningar från sina många resor i landet, uppskattade tydligen Vänersborg: "Söndagen om morgonen voro vi åter på väg. Största märkvärdigheten på denna dagsresa var Halleberg och Hunneberg, mellan vilka vi passerade såsom ned på en gruvbotten med de resligaste bergsväggar på sidorna. Nära Vänersborg foro vi över Göta älv, som majestätiskt dansar fram ur Vänern. Själva staden är prydlig och livas av stark handel. Vid skeppsbron, som vimlade av fartyg, märkte man, att man befann sig på en av världshandelns stråkvägar; ty här passerar fram allt det järn, som Värmlands många och stora bergslager sänder till utlänningen. I en plågsam värme foro vi igenom den smalaste landtungan av Älvsborgs län. Bohuslän tog snart emot oss i sina skuggrika dalar..."

Detta torde vara den enda gång vår stad nämnts i samband med världshandeln. Men vad skola vi sentida västgötar säga om hans karakteristik av västgöten; jag kan ej låta bli att citera en passus ur ett brev den 23 juli 1828: "... Men så är västgöten: vars förstånd är lika grunt, som hans matjord, ävensom hans lynne är lika löst och lätt, som hans sandmylla. För vad man beder honom, är han färdig med ett färmt: Ja!, om det ock skulle överstiga hans krafter. Ingenting finner han omöjligt; men verkställigheten blir ock där-efter. Hellre än att göra en gjord gärning, d. v. s. grundligt och

¹⁰⁾ Att han indirekt också blev av stor betydelse för Vänersborg är välbekant; han blev ju fader till Afrikaresenären Carl Johan Andersson. Denne tog med sig en annan vänersborgare till Afrika — Axel W. Eriksson, genom donationer av pengar och samlingar en av dem, som verksammast bidragit till skapandet av stadens museum.

dugligt med ens, underkastar han sig det omaket, att göra om den hundra gånger, och ser därvid så fryntlig ut, att han avväpnar åskådarens förtrytelse." Elakt men erkännamt i grund och botten kanske.

Resenärerna dugga nu tätt. En engelsk baron, Charles Anderson, har i sin dagbok för den 16 juli 1829 noterat: "Trollhättan, Wenersborg, Munkesten; reste hela natten, passerade Lidköping, stannade i Mariestad." Vad såg han av Vänersborg "by night"? I en ljus sommarnatt kunde väl staden vara nog så inbjudande. En dansk präst, Edouard Mau, kommer strax efter denne engelsman (i augusti). Hans synnerligen uppskattade ord om staden och trakten må citeras:

"Wenersborg har en saare indtagende Beliggenhed ved den sydlige Ende af Wenern, som her danner en Bugt, med deilige, skovklædte Strande. Denne Stad, som er Sædet for Landshøvdingen i Elfsborg-Lehn, har omtrent 1600 Indvaanere, der drive Agerdyrkning og betydelig Fragthandel, hvortil Stadens fordeelagtige Beliggenhed giver den en beqvem Leilighed. Det er den venligste og vakkreste af de Smaastæder, jeg endnu har truffet i Sverrig. Gaderne ere brede og lige, men, som Stæderne i Almindelighed i denne Deel af Landet, bebyggede med Træhuse, hvilke for Resten havde et hyggeligt Udseende. Torvet (ved hvilket Gjæstgivergaarden ligger) danner en stor og regelmæssig Firkant; det er godt brolagt og omgivet af anseelige Bygninger, blandt hvilke især maa nævnes Landshøvdingens Residents. Det er et stort Steenhuus med 2 Fløibygninger, af et liveligt Udseende, beskygget af en Rad Lindetræer, som her gjøre en fortræffelig Virkning, da de langt fra ikke skjule Bygningens venlige Udvortes. Wenersborg er ogsaa Sædet for det i Aaret 1812 oprettede Landhuusholdningsselskab for Elfsborgs-Lehn. Dette Selskab skal allerede i denne korte Tid have virket meget til en forbedret Agerdyrkning og opmuntret Kunst- og Huusflids Fremme.

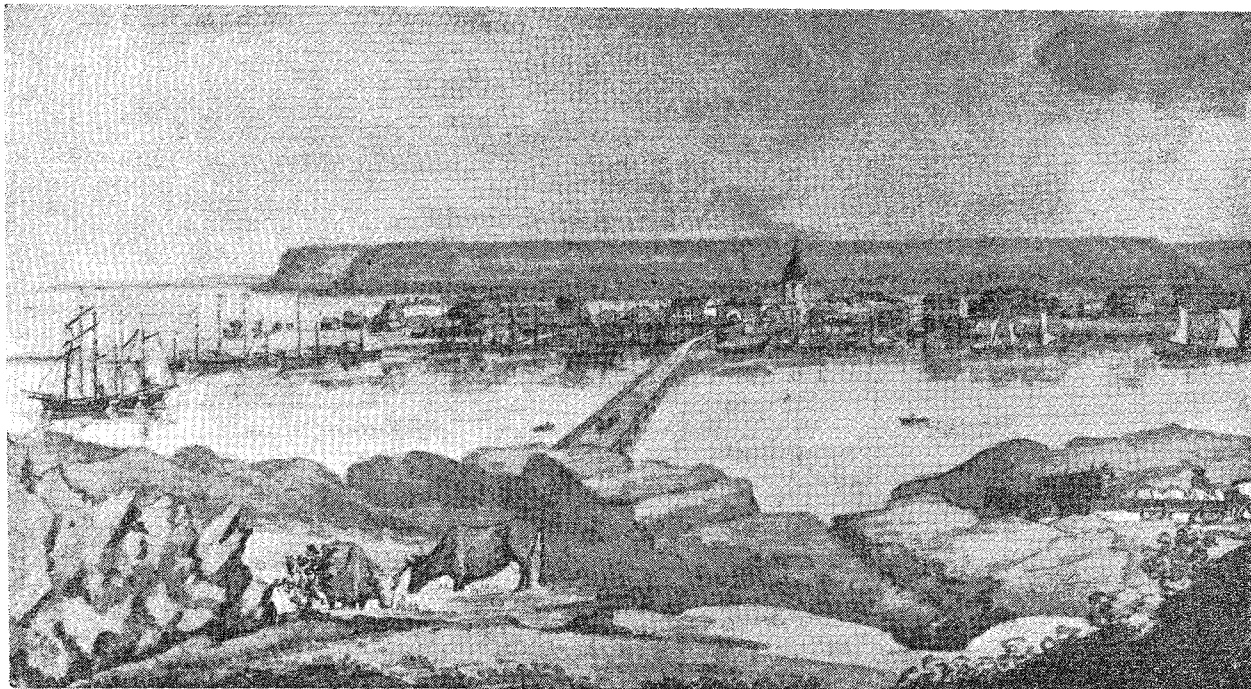
Den Kjorsvend (skjutspoiike), vi fik i Wenersborg, vækte i Sandhed min Opmærksomhed ved sine løierlige Manerer og sit hele Udvortes, fra Ansigtstrækkene til det tykke Skjødskind, han havde for Maven, hvilket sidste gjorde, at jeg tog ham an for en Skomagerdreng. Paa mit Spørgsmaal herom svarede han mig meget

naivt, at det var almindelig Brug blandt Almuen i denne Egn, og jeg saae det senere bekræftet overalt hvor jeg kom frem i Vester-Gothland. Det var mig en ligesaa besynderligt og uvant Syn, som de grove, gule Straahatte, jeg overalt saae at være i Brug blandt Qvinderne i denne Provinds. Den vester-gothlandske Bonde er i Almindelighed af en stærk Legemsbygning, med et muntert Wæsen, der vidner om Tilfredshed med sin Stilling.

Den Deel af Wenersborg-Omegn, vi passerede, har en venlig og indtagende Charakteer. De vilde Steenklipper er her forsvundne, og i deres Sted træffer man delige Skovpartier og frugtbare Kornmarker. Den venlige Egn oplives af en Mængde skjønne Herresæder, Kirker og landlige Gaarde. I det Fjerne skuer man de skovbevoxede Halle- og Hunnebjergene."

I motsatt riktning — från bergen alltså — går postmästarens i Vimmerby, T. G. Rudbecks, resa 1831. Efter att ha lämnat Falköping, som han liksom Falan i dess helhet finner "utarmadt och otrefligt", kommer han "Från skärselden til himlen, från Falköping till Wenersborg, nemligen relativt till bådas . . . belägenhet och yttre. Förgården till himlen är Halle- och Hunneberg, emellan hvilka vägen till den sednare slingrar sig . . . Närmare staden omgifves vägen af landtställan, och Wenern utbreder allt mer och mer sin spegel, omkransad af skär, löflundar och holmar. Ankomsten skedde dock så sent till staden, att jag ej förrän följande dagen kunde bese den. Staden har en ganska skön belägenhet, vackra byggnader, ehuru af trä, och ett slott, långt vackrare än det i Götheborg, ehuru den för öfrigt ej kan jemnföra sig dermed. Från andra sidan af den långa Dalbobron, som förbinder Westergöthland och Dalsland, ser man staden framför sig på andra sidan elfven med sitt residens, sin hamn och, längre bort till höger, de vallar som förut utgjort Weners borg och hvarpå nu, för att fullborda det krigiska af taflan, tvenne trumslagare öfvade sig.¹¹⁾ Från denna punkt har man äfven ett skönt perspektiv af stadens hufvudgata genom den i form af stadsport uppförda vindbryggan. Såsom en egenhet, hvilken jag ej förr någonstädes kan påminna mig hafva sett, föreföll mig det hvälfda trädtaget i stadens kyrka. För öfrigt

¹¹⁾ Detta är alltså Skansen, fastigheterna Edsgatan 2.

VÄNERSBORG SETT FRÅN DALBOBERGEN VID 1800-TALET'S BÖRJAN.

Akvarellerad och laverad blyertsteckning i Västergötlands museum i Skara. Den har tillhört godsägaren L. W. Kyllberg på Sätenäs, men det är ovisst, om K. själv utfört arbetet. Färger: bergen i bakgrunden blå, klipplandskapet i förgrunden gråbrunt, stadspartiets byggnader gråbruna med trädgrupper i blått, vattnet laverat i svaga blågrå toner.

(Foto Lindhe, Lidköping, 2 1/2 ggr förminskat.)

är den ljus och vacker. En annan kuriositet, hvilken jag till och med förmodar det stadsboerne själfve ej veta af att de då ägde, eller kanhända ännu äga, är att Sevelin¹²⁾ säkert härifrån tagit modellen till sin granna kyparefigur i '15 år i Paris', eller sådan han först framträder der med rödt knollrigt hår och gröna sammetsbyxor; men denna i sitt slag märkvärdiga person kunde så mycket mindre undgå att väcka min uppmärksamhet, som det var den första, hvilken här i staden mottog mig. . . . ”

1833 får staden besök av en mera sällsynt gäst, åtminstone vad nationaliteten beträffar. Polacken Alexander Przedziedcki kommer landvägen från Åmål och får alltså först se staden från Dalbobergen: ”Till slut visade sig sjön på nytt och på den som på en ö Vänersborg, staden, till vilken förde en 800 fot lång jordvall. De vita vackra byggnaderna lysa i fjärran och spegla sig i sjöns vatten, och för ett bedraget öga visa de sig som i en majestätisk parad. Men i verkligheten långt därifrån. Husen äro inte stora eller konstnärliga. Blott residenset höjer sig över de andra. Det finns en mängd fruktträd i staden, vilket gör anblicken synnerligen angenäm.”

Vi äro så framme vid det stora olycksåret 1834. Innan staden den 4 oktober lades i ruiner genom den förödande eldsvådan, besöktes den av en engelsk konstnär, Edward Price, som vandrade dit från Trollhättan. Han fann dock allt platt och ointressant och återvände skyndsammast till utgångspunkten. En annan resenär, Henri Twining, beklagar mycket att han, genom att han fick resällskap med andra till Uddevalla, därigenom gick miste om tillfället att få se Vänersborg. Det kanske var tur för honom. Han hade kanske blivit lika besviken som engelsmannen Inglis ovan, han som gick miste om middagen i Trollhättan.

I de följande reseskildringarna dominera hänsyftningar på branden. Jag vill börja med en mycket utförlig skildring av staden och dess olyckor; den är lämnad av Magnus Martin af Pontin, medicinalråd och livmedicus. I band 2 av sina Samlade skrifter, som bland mycket annat behandlar hans många resor kors och tvärs genom landet — oftast i furstligt sällskap —, säger Pontin, (det är obekant, vilket år som avses): ”Jag nalkas då Halle- och Hunne-

¹²⁾ Sevelin var en känd skådespelare i Stockholm.

berg, der inga frukter äro att söka; men jag ser på andra sidan det numera uppblomstrande Wenersborg, — och hvilka tidsbilder möta mig ej här! De komma mig att glömma både Körsbärs- och andra regioner. Min Gud hvad jag 1814 frossade i vällefnad och nöjen der¹³⁾; och 20 år derefter fick jag tänka mig all stadens glädje och trefnad pestdöd eller förbränd! Då väcktes jag åter ur min prosaiska slummer, och en enda tanke, som flög genom både hjerta och hufvud, fattade mig i hågen:

Skynda, trösta den som lider,

Om ock endast med en sång!

Den gaf mig mod, så att jag ej kunde neka mig bidraga med det mynt jag hade, till ett här beslutadt välgörande företag.

Året 1834 har blifvit nämnt: och huru många äro ej de som ännu rysa för de skräckhändelser man då fick öfverlefva! Choleran lik en osynlig elektrisk urladdning, som träffade med död, hvem som stod i dess väg; och hvad denna icke utödde i det fordna trefna Wenersborg, fullbordade Elden att förstöra. Då beslöt ett välvilligt Sällskap i Stockholm, att genom en Kantat på Riddarhus-Salen, samla några medel till lindring åt de mest nödlidande. Här-till fordrades Ord, och man uppmanade mig att uttrycka hvad en välgörande publik borde känna. Jag undandrog mig icke och gör det icke än i dag, att framlägga hvad jag då sammansatte i ett meddelande, som bör visa, att jag icke skrivit blott för hofvets glada firanden af värderika fosterländska händelser, eller för Akademiers fester, såsom åren 1829- och -32.”

Så följer diktverket Året 1834, Skaldeestycke med introduktion, recitativ, hymn och kupletter. Det skulle föra för långt att här citera hela dikten, av vilken (enl. Pontin) vid soiréen i Stockholm introduktion och recitativ deklamerades av herr Almlöf, solo-stycken sjöngos af fru Berwald med musik af Kongl. Hof-Capell-mästaren och Riddaren J. Berwald.¹⁴⁾ Den passus, som efter en

¹³⁾ 1814 passerade Pontin staden på väg till Uddevalla; han reste med drottning Charlotta, Carl XIII:s gemål, vilkens livsmedicus han då var.

¹⁴⁾ Mycket kända förmågor medverkade alltså vid framförandet. Herr Almlöf var den store skådespelaren vid Kungl. teatern Nils Vilhelm A.; J. Berwald, kusin till tonsättaren Frans Berwald, var hovkapellmästaren Johan Fredrik B., gift med den nämnda fru Mathilda Charlotta B., f. Cohn. Den fri-

lång inledning och en skildring av kolerans härjningar berör själva branden, lyder:

Hymnen tystnat. — Qvällen är så tyst.
Solen Wenerns vestra bölja kysst,
Och den södra sluter in i famnen
Idog stad, lik refvadt skepp i hamnen.
Blott den sorgsne räknar urets slag;
Mörkret är för honom minnets dag.
Van han hör, att olycksklockan klämtar.
Kanske något grafvens offer än!
Mörka grafvens? Nej! — Ett ljus-sken flämtar,
Blodrödt upp mot himmelen. —
Hvilka moln af rök och lågor
Hvirfla liksom elfvens vågor,
När de brutit sluss och damm!
Ren ur elden släpas fram
Sjuklingar och barn och gamla,
Innan tända taken ramla. —
Arma folk! fly från din borg!
Vida världen blir ditt torg,
Lifvet, — allt hvad du kan berga.
Ty bland lågorna, som härja,
Fåfängt du om räddning bad.
Redan af den forna Stad
Endast Herrans Tempel än står åter,
Som en husvill skara fristad ger.
Der, på bönen bänk hon dignar ner,
Och der Messan hördes, barnet gråter.

Pontin slutar sedan:

”Skynda trösta den som lider
Om ock endast med en sång.

villiga hjälpverksamheten i landet, sedan olyckan blivit känd, tog sig många uttryck, varav soiréen är ett; vidare startades insamlingar av tidningarna; tryckalster såldes till förmån för de olyckliga. Jag har t. ex. i min ägo ett ex. av ”Signor Formica. Novell av Hoffman.” På titelbladet säges, att den ”säljes till förmån för de brandskadade i Wenersborg”, pris 24 sk. b:co.

Så slutade mina sista ord i Wenersborg, det märkvärdiga, olycksdiga året MDCCCXXXIV. Annorlunda är det nu, sedan staden som en Phoenix, — om just ej med fjädrar af guld och purpur, enligt grekiska fabeln, — föryngrad uppstigit ur askan, att ej på 500 år af eld hemsökas. Frikostighet och smak hafva förenat sig om, att göra den nybyggda staden glad och inbjudande, på breda, räta gator, omgifna af trefliga om ej praktfulla hus, men i regelbundna qvarter, som fått intaga en fri utsigt åt hafvet, Wenern.”

Endast ett halvår efter eldsvådan kommer en engelsk fotvandrare, Edward Landor, efter en promenad från Trollhättan på 10 engelska mil ”till Wenersborg, som nu erbjuder en ömkansvärd anblick. Det hade bränts ner av en våldeld; eftersom alla hus voro av trä, hade elden hastigt spritt sig till alla delar av staden, av vilken endast en liten del var oskadd. Svarta ruinhögar mötte ögar överallt; här och var stack någon bit av en tegelmur eller en ensam skorstenspipa upp. Mitt i denna förödelse stod kyrkan orörd kvar; det såg ut som om de obarmhärtiga lågorna hade stötts bort av platsens helighet, ty de hade stormat an från alla håll men passerat utan att våga förgripa sig på den. Svedda stammar av träd, som förlorat alla sina grenar, syntes överallt och en fasansfull tystnad härskade ostörd i denna stad av ruiner och aska. I utkanterna hade redan några hus reparerats och andra höllo på att resas.” Denna målande skildring av förödelsern står i bjärt kontrast till omdömen från många hurtfriska resenärer, som med branden på behagligt avstånd i tiden tala om att ”staden nu är mycket vakker, emedan den haft turen att bli nerbränd”, som det brukar heta. Landor fortsatte sedan — trodde han — till Uddevalla men hamnade via Dykalla (Dykällan) i Becker Foss (Bäckefors), där han träffade landsmän.

En allt tätare skara resenärer kommer sedan förbi vår stad i dess eländiga tillstånd. Den 31 augusti 1835 passerar den nordamerikanska skalden Longfellow med båten ”Amiral von Platen”. Han säger: ”Stannade i Vänersborg vid Vänerns utlopp. Staden i ruiner — den förstördes totalt förra sommaren genom eldsvåda; knappt ett hus finns kvar. De hålla nu flitigt på med återuppbygget; om ordet flitigt kan användas om svenskarna. För min

del såg jag dem aldrig arbeta. De stå alltid still. Vi hade knappt mött en enda båt i kanalen; i Wenersborg fanns det då femtio eller mer; alla lågo för ankar". Det var inte snällt sagt om svenskarna; ändock hade en fransman 1798 tyckt, att de voro företagsamma.

Den danske skalden Blicher konstaterar 1836, att "det er en ganska liden Flekke; dog for største delen med ret smukke Steenhuse — de gamle Træhuse var nogle Aar tilbage afbrændet". Dalbobron kommer också med på ett hörn. Samma ingredienser återfinnas i en fingerad reseskildring från 1836 av tysken C. F. Kauffmann. Han daterar dock branden till 1831 och bättrar på skildringen av denna med omnämmandet av att t. o. m. fartygen i hamnen brändes ner till kölen.

1837 bjuder på många resenärer. Den tyske skriftställaren Heilbronner t. ex. övernattade ombord på båten i slussen vid Brinckbergsskulle och finner sedan på den fortsatta färden "den vackra lilla staden Wenersborg strålande mot sig i morgonsolen". Andra vägen — över sjön alltså — kommer en engelsk lärare Downes i sällskap med bl. a. "Baron N", Rysslands minster i Danmark¹⁵). Denne omtalar för sitt ressällskap, att den stad de nu se framför sig, är helt olik den han för några år sedan for genom på väg till Trollhättan. "Och", säger Downes, "husens fräscha utseende vittnar värtaligt om förödelsens fullständighet". Av en holländsk läkare, Dassen, som reser landsvägen över Rånnum, får 1837 års Vänersborg det betyget, att "den goda planläggningen och vackra trähusen gör den till en i sin art skön plats, som kan tacka sitt läge vid Vänern för att den är en livlig handelsplats".

En av de mera kända danska reseskildringarna från vårt land. G. F. Ursins "Reise i Sverrig Aar 1838", berör också Vänersborg i all korthet. Ursin övernattar där och "kunde endvidere tage den ret nette By i Oiesyn, som efter Branden 1834 atter reiser sig af sin Aske." Branden kommer igen (1839) hos engelsmannen Bremner, som träffade sin landsman Lloyd i Göteborg och som, när han kommer till vår stad efter att ha passerat Lloyds hemvist i Rånnum, "finner gatorna överhopade med byggnadsmaterial, av vilka hela kvarter med nya hus tycktes kunna byggas upp. Här

¹⁵) Enligt Almanach de Gotha för d. å. "Baron de Nicolaii".

och där längs gatorna resa sig vita trädstammar utan bark eller löv — precis som svedda av blixten”. Vederbörande visste inte då, att staden härjats av eld. På grund av de talrika eldsvådorna i svenska städer med träbebyggelse hade det, säger han, utfärdats förbud mot rökning på gatorna. Tvenne andra resenärer från samma år kunna vi notera, båda intressanta, var och en på sitt sätt. Tyske prästen A. Dreising hör till dem, som lättvindigt utfärda branden. Han övernattar ombord i hamnen. ”De svenska städerna”, säger han, ”se alltid nya ut, emedan de brinna ner ofta. Så var också fallet med Wenersborg. Det ödelades av eld för 10 år sedan (*dåligt underrättad*) och nu hade man byggt upp det massigt igen. Husen i Sverige byggas i regel av kanthuggda bjälkar och skilja sig därigenom från de ryska, som bestå av rundtimmer. De första äro utvändigt klädda med bräder och målade i en brunröd färg. Taket består likaledes av bräder med ett underlag av björknäver och är överdraget med en svartfernissad papp; så dylika hus se verkligen prydliga ut”.

Den tyske juristen Strombeck ägnar sig inte så mycket åt husbyggnadsstil som åt stadens vackra damer: ”Klockan var omkring 5 på e. m. (den 21 augusti) då vi anlände till Wenersborg, beläget nära vid sjöns utlopp genom Götha elf. Efter en eldsvåda, som för några år sedan alldeles ödelade den lilla staden, utom dess af sten byggda kyrka, reser den sig ur askan mycket skönare, än den fordom varit. Jag gick i land, genomströfvade den lilla staden, hvars nya torg hade ett gladt, nästan residenslikt utseende, och sökte en barberare, men till min förundran måste jag höra, att, ehuru Wenersborg är Landshöfdingesäte, äger en bokhandel, till och med en politisk tidning, saknar det likväl en sådan hedersman. Man sade mig, att det endast funnos barberare uti Sveriges större städer, och jag måste då, till min stora ledsnad, hafva tålmod till Götheborg. Deremot tycktes Wenersborg icke hafva någon brist på vackra och eleganta damer, hvar till jag sluter deraf, att visst ett helt dussin af dem inskeppade sig på vår Daniel Thunberg för att begifva sig till Trollhättan. Vårt trånga fördäck tycktes hastigt förvandladt i en brunnssalong. Jag hade icke trott, att de parisiska moderna, som man i alla Europas större städer ser uti nipperhandlares fönster, hunnit sprida sig ända till Wenerns strand. Vi tyskar, hvars

toilett genom fyra dagars kanalresa, råkat i oordning, höllo oss på afstånd från de vackra svenskorna, hvilka dessutom endast tycktes förstå sitt modersmål.”

Bristen på barberare påtalas av senare resenärer också; även de vackra damerna skola vi finna omtalade litet längre fram. Den dåtida vänersborgsungdomen var tydligen klädmedveten och detta passade ju inte alltid besökarna; se den ovan citerade Wahlström.

En amerikansk präst, Robert Baird, må avsluta raden av resenärer på 1830-talet. Denne fann behag i stadens centrala parti — kyrkan med dess omgivande vackra träd, torget och däremellan den med god smak arrangerade men inhägnade motsvarigheten till vårt nutida ”plantage”. Han reste med båt, med ”Daniel Thunberg”, ett fartyg som liksom dalslandsångaren ”Laxen” ofta förekommer i reseskildringarna.

Med flytetyg av ett eller annat slag ha ju de flesta besökarna kommit till staden, t. o. m. med kanot, som vi skola få se. Den kände tecknaren och litografen Carl Johan Billmark yttrar i ett av sina bildverk ”Från Stockholm till Götheborg” (1841): ”Wid Wenersborg har man ändtligen slutat den långa farten öfver Wenern; man inträder åter från den stora sjöromanens gebit till den lilla smånätta barkarollens, det är samma nöje med afdrag af den högtidligare genrens dyningar och sjösjuka. Wenersborg är i sitt nyuppsygda skick en rätt putsad och anständig stad; men man kan icke ha tid att sitta ned öfverallt, hvar det är städat och putsadt här i världen, och man får göra sin ursäkt öfver visitens fransyska beskaffenhet.”

En tysk jurist, Wedderkop, som samma år kommer från Dalslandssidan, är mycket poetisk: ”Djupt där nere ligger den härliga, azurblå Vänern för våra fötter; på en landtunga, som sträcker sig ut i det blå i vällustigt behag, ligger den förtjusande staden Vänersborg med sina vackra byggnader, kyrkor (så!) och gator; en lång (2000 fot) stenbro går som ett pannband över Vänern. Här ett segel, där ett och där och där åter ett. Som vita svanar sträcka de över den blå vattenspegeln. Och bakom staden höjer sig lodrätt — som ur vattnet — Halleberg och ... Hunneberg”. Men säg den glädje som varar beständigt! Samma berg ”kan man inte med bästa vilja i världen kalla annat än ett par kullar”, säger nästa

år (1842) den tyska grevinnan Ida Hahn-Hahn. Och Vänersborg är "en liten landsortstad". Damen får dock en skrapa för sitt "dåliga humör som förleder henne till orättvisor av alla de slag" av en resande landsman, Schmidt, som 1853 finner, att vid "Wenersborg börjar nu ett paradiset, den inbrytande dagen rullar upp naturens allra största skönheter för oss". Det låter bättre för en lokalpatriot.

På sommaren 1842 hölls ett skandinaviskt naturforskarmöte i Stockholm; detta förorsakade en strid ström av resenärer förbi Vänersborg. Jag nämner två: den leidensiske professorn van der Hoeven konstaterar på väg till mötet, att den nordiska långa skymningen möjliggjorde läsning kl. 10 på kvällen, när han satt ombord på båten i stadens hamn. Fransmannen Clausade passerar med "Amiral von Platen" på hemvägen och finner hamnen full av skepp — en vanlig syn, förklaras det för honom. Han meddelar de vanliga uppgifterna om staden men tillägger, att "det stora torget, som bildar nästan hela staden, skulle märkas i vilket land som helst."

I augusti samma år skrev en svenska, Marie Louise Forsell från Trollhättan, ett brev som berör residensstaden eller åtminstone dess ungdom. Landshövding Sandelhielm träffade hon vid fallen och "skådade hans Fru, en vacker människa med de bjärtaste röda rosor på kinderna..." Men hon skådade annat också: "Vid Trollhättan fingo vi sällsamt nog en erinring om Blå porten genom en mängd cigarrökande unga eleganter och en mängd eleganta damer — de flesta voro visserligen endast Vänersborgs-boer, men många utlänningar funnos äfven ibland dem. Då de från den stora platsen utanför värdshuset vid den lilla bron öfver kanalen vandrade framåt, ägde scenen en förvånande likhet med en Djurgårds-scen."

Många mångordiga resenärer pocka ännu på uppmärksamhet, så de mer fåordiga få vika undan. Må endast holländaren Nolet de Brauwere van Steeland säga sin mening från 1843, att "stenbron över Vassbotten till Dalsland är det enda märkvärdiga, som finns att se här." Det var han ju inte den förste att konstatera! Tysken Volk, som nästa år hedrade staden med ett besök, bereder den mycken plats i sin skildring. Början var kanske inte den bästa; han

blir inte så litet irriterad över att ej kunna bli av med sitt sex dagar gamla skägg; det fanns ju ingen barberare i staden. Han hade alltså intet annat att göra än att gå ner i sin trånga hytt och skriva ner vad han visste om staden (och det är inte så litet) i ett öronbedövande larm från lossningen. Klockan i kyrkan förkunnar småningom spöktimmans inträde, regnet öser ner, och genom det lilla kajutfönstret tittar Volk ut över det oroliga, svagt upplysta vattnet. Han vaknar vid fortsatt regn, skägget är alltså ännu en dag längre och söndagen är förstörd, tycker han, ty han vill, som de gamla, även utvändigt ikläda sig en ny människa, när vilodagen kommer. Men hur skall man kunna det, när skägget bara växer och växer; och naturen har ju inte själv iklätt sig finare kläder. Ja, det var dystert det hela! Emellertid blev båtens avgång uppskjuten undan för undan, så Volk blev i tillfälle att konstatera, att staden i sin regelbundenhet, med sitt omåttligt stora torg, sina promenader och planteringar trots allt var en mycket vacker del av Sverige. Omgivningarna med det så sägenomspunna Halleberg gjorde till slut försoningen med trakten fullständig.

Nästa besökares entré i staden är inte utan sina poänger. Det är den tyske skalden Laube, som tillsammans med sitt resällskap råkar i ett animerat gräl med deras norske körsven angående lämpligaste vägen från Uddevalla till Trollhättan. Kusken segrar till slut och för dem 1845 in i "en öppen vit stad med breda, raka gator vid sjöns flacka, föga tilltalande strand; naturligtvis är den vit och regelmässig; den är ju nerbränd. Runtom vattenyta och platt jord." Den norske kusken kunde tydligen ej väcka det rätta intresset för vår stad, men han kunde föra resenärerna till Trollhättan och det var huvudsaken för dem. Två andra resenärer samma år må observeras. Den förste, tysken Boas, kommer någon gång på sommaren norrifrån över Vänern i hållande regn. Detta kunde dock ej avhålla honom från en promenad "i den vita landsortsstaden. Den består av ett onödigt stort torg, till vilket några obetydliga gator anknytas. I ena ändan av torget vackra alléer och en snövit kyrka; den andra omges av sobra tvåvånings hus, som äro målade i brokiga färger. Man höll just veckomarknad i staden och folket rörde sig så glatt och obesvärat i blötan som om de voro vana vid den". Det voro de kanske; men vi sena tidens

barn kunna ju ibland undra, om det någonsin regnat så mycket och så länge som de senaste åren. Den andre besökaren, också en sjöfarare, fast åt motsatt håll, var österrikiskan Ida Pfeiffer; hon kom i beckmörka natten den 4 sept. och for vidare i mörker men fann ändock, att hon landade vid "den obetydliga lilla staden Wenersborg". Det uttalandet grundar sig åtminstone ej på självsyn; fru Pfeiffer är ju dock inte ensam om att anamma andras åsikter om saker och ting. Det gör man dess värre litet till mans. Så hon må varda förlåten. En annan nattlig besökare, engelsmannen Colton fick 1846 "vid en anhalt frampå småtimmarna i Wenersborg" så trevliga nya reskamrater, att den fortsatta färden blev ett vackert minne. Skall Vänersborg ta åt sig äran av det?

Men vi kunna tydligen underhålla vårt sällskap. En kanalresenär sommaren 1856, J. F. Andersson, nämner från ett besök den 12 juli en hel musikkår, som gick ombord i Vänersborg och spelade till medresenärernas förnöjelse. Var det Stadsmusikkårens föregångare? Men låt oss lyssna:

"Vi hade lämnat Venerns stora fält bakom oss och voro vi i dess vestra ända, der vi landade vid Vennersborg, som är huvudstaden i sitt län och utmärker sig (prisad vare den sista eldsvådan) för en ordnad och väl utförd plan i anläggning samt byggnadernas nätta och smakfulla utseende; flera hus af gul Flensburger sten med svarta fogningar äro här uppförde, och fenster-rutorna till och med i de mindre husen voro hvita glas med sina nätta gardiner der innanför. Torget genomskär hela staden, dock är på detsamma den enda kyrka här finnes, enda lämningen efter stadens brand, hvilken i en mera smaklös, gammal stil afbryter mot de öfrige vackra byggnaderna. Här finnes en jernbro, genom hvilken fartygen gå och hvilken bro, uti linie med en annan af sten, går öfver sjön till det på andra sidan belägna Dahlsland. Sedan jag gjort en liten rund i staden, var tid på att åter gå ombord. Flera af passagerarna afgingo här, men en ny laddning af dylika intogos; en del för att göra en lusttur till Trollhättan på den vackra söndagsmorgonen och en annan del för att medfölja till Göteborg, hvaribland den sednare befann sig en musik-korps, hvilken ofta trakterade oss med sin musik och som genom sina toner kanhända kunde fått

sjelfva elfvorna på Götha-elf att dansa, om icke underverkens tid varit förflutna.”

Vid representanten för 1847 års besökare skall jag dröja litet längre och med tanke på hans nationalitet citera utförligare. Det är den ryske författaren Grot, som ger oss en fin skildring från ett besök i komminister Fredrik Rådbergs hem.¹⁶⁾

”Vid Göta älvs utlopp ur Vätern ligger residensstaden Vänersborg. Den häststation, där jag logerade, ligger vid en stor öppen plats, som på alla sidor är omgiven av tvåvåningshus. Nästan hälften av densamma är planterad med träd, i vars mitt kyrkan höjer sig. Denna stad har alltid tillhört de städer, som äro bäst byggda i Sverige, men särskilt har den vunnit i detta avseende efter eldsvådan, som förintade större delen av de gamla husen år 1834. Ursprungligen låg Vänersborg 5 verst härifrån; där finns till denna dag återstoden av den gamla staden; på den nuvarande platsen tillkom den under drottning Christina. En lång bro, vars längd är över 300 svenska famn, för över viken Dalbotten i Dalslands län.

Nästa morgon gick jag till prästen, till vilken jag hade rekommendation från Stockholm. Husvärden var uppe på vinden och letade bland gamla böcker. Snart kom han dock ned, rörande sina ben med all möda, i morgonrock och jättestora kängor. Han tog emot mig mycket vänligt. — ’Jag trodde nästan jag inte skulle få träffa Er’, sade jag till honom; ’jag förutsatte, att Ni också var i Skara på prästmötet?’ — ’Inte kan jag det,’ svarade han, ’jag är så sjuklig, jag lider redan i flera år av gikt — det är väl tillräckligt många där utan mig’. När jag efter ett ganska långt samtal tänkte att gå, frågade han mig, om jag inte ville se kyrkan och skolan, ropade på sin son och bad honom vara min vägvisare. Den unge Frithiof är från slutet av förra året inskriven vid Uppsala universitet, men enligt bruket, som är ganska utbredd i Sverige, läser han under första året efter inskrivningen hemma; han använder detta år i synnerhet för att läsa gamla språk, då dessa vid Vänersborgs

¹⁶⁾ Det är denne i stadens historia välkände prästman som avses. Han utnämndes till komminister 1835 och dog (i kolera) 1853. Dottern Fredrika Augusta föddes 1827 och dog 1845. ”Den unge Frithiof” var sedermera lektorn vid stadens läroverk Carl Frithiof Rådberg, född 1830, död 1892. Han tillhörde också som lärjunge läroverket 1841—46.

läroverk intar en underordnad plats. Detta läroverk är huvudligen ägnat åt undervisningen av matematik och nya språk; dock förenas med dessa också andra ämnen av den allmänna elementära utbildningen; gamla språk undervisas endast åt dem, som så önskar. Den fullständiga kursen sträcker sig över 10 år; efter avslutandet av kursen kan eleven avlägga examen för inträde i universitetet. Jag kunde inte se läroverkets inre, för att han, som innehade nycklarna, inte fanns hemma; — vi gick till kyrkan. Frithiof — en mycket tillbakadragen och rar ung man — läser så flitigt, att hans föräldrar ofta måste rycka bort honom från hans arbete, med makt.

Till följd av prästens trängande inbjudan återvände jag till honom. Han bad mig att stanna och äta middag hos dem, men, eftersom jag hade tänkt att åka iväg med ångbåt, vars ankomst väntades från timme till timme, kunde jag endast mottaga frukostinbjudan. Den snälla prästfrun visade oss till bordet, där olika maträtter var dukade, men själv satt hon vid sidan (ej till bords). Jag frågade, om de hade flera barn, och rörde därmed vid ett ömt ställe i deras hjärtan; föräldrarnas ögon fylldes med tårar, och jag fick höra, att de för ett år sedan hade förlorat sin 19-åriga dotter. Frithiof stod tyst vid fönstret — jag bytte fort samtalsämne.

Vi satt igen i gästrummet, och tjänsteflickan kom in med kaffe, då prästens hustru halvhögt meddelade, att ångbåten redan hade kommit. Jag ville ge mig av med detsamma. 'Nej', sade prästfrun, 'Ni måste absolut tömma Er kopp, desto mera, som dessa kringlor äro från Arboga, som är känt för sina kringlor, liksom för sitt öl.' Det var ingenting att göra; jag uppfyllde värdinnans önskan, och efter att ha hjärtligt tackat dessa snälla människor för deras gästfrihet, skyndade jag mig tillsammans med Frithiof till häststationen. En stark gubbe kastade mina saker på kärran och körde dem över torget till ångbåten. Vi med Frithiof gick efter honom. Snart fick jag syn på båtens rykande skorsten, men knappt hann vi se den helt, förrän den gick. ... jag blev försenad. På gästgiveriet mötte jag en annan resande, som hade drabbats av samma öde, och han sade till mig, att vi genast skulle åka till Åkerström, då kunde vi lätt få tag i båten, som skulle vara omkring tre timmar i kanalens slussar ..."

En "bengalisk ingenjör" George Atkinson ger 1848 Gustaf II Adolf äran av att ha byggt staden. Han kände nog inte till slaget vid Lützen, eller också tänkte han på Göteborg, dit han var på väg. Det gjorde åtminstone riddarhuskanslisten och skalden Gudmund Silverstolpe. Följden av en kanalresa, som denne någon gång på 50-talet företog blev några litterära aforismer, där det om vår stad kort och gott heter: "Wenersborg. Göteborg i sockerbagare-miniaturarbete."

Av den täta skaran besökare under 1850-talet skall jag börja med engelsmannen Charles Henry Scott, som visserligen rätt utförligt uppehåller sig vid staden och dess historia alltför Brätte och framåt men som ändock till slut säger: "Vårt besök i staden var kort — en omständighet, som inte alls är att beklaga, ty där fanns inget som kunde ge valuta för den förlorade tiden". Detta var i juni 1850. Samma månad nästa år besökte en italiensk naturvetare Filippo Parlatore i sällskap med den kände botanisten lektor C. Hartman våra trakter. Italienaren beskriver staden rätt utförligt med utgångspunkt från olycksåret 1834; hans skildring av vår stad är en av de ytterst få på italienska.

En fransman och en engelsman passerar 1854. Fransmannen, som kommer i augusti månad detta år, heter Jacques Boucher de Perthes. Hans bestående intryck av staden är fängelsebyggnaden på sin höjd. "Det som slår mig först är en stor och vacker byggnad, som synes vara den förnämsta i staden eller dess biskopspalats. Men långt därifrån; det är fängelset. Det är inte den första stad i Norden, där jag märkt denna uppmärksamhet mot fångarna. De inhysas som prinsar; om dessa behandlas med samma lyx, det vet jag ej, men det vet jag, att fängelset, där det nu finnes ett sådant, utgör vederbörande stads stolthet." Vad skulle denne fransman säga om han fått se vår tids moderna fångvårdsanstalter? Engelsmannen Hill "hade inte tillfälle att se det inre av staden, men detta kunde ej att döma av det yttre vara särdeles inbjudande." Han såg några hus emellertid, av trä, utslängda liksom av en slump här och var eller vid några breda, oregelbundna gator. Och just gatornas regelbundhet är ju något som observerats av de flesta! Ett typiskt exempel på hur omdömena växla.

1856 följde den franske författaren Charles Edmond med en av Napoleon III utsänd expedition till de nordiska farvattnen. Han säger om Vänersborg, att det är en "leende liten stad, som bebos av en vacker befolkning av rent skandinaviskt blod". Detta är nog enda gången som vänersborgarnas rasförhållanden påtalas. En annan författare, tysken Mügge, förefaller det, som om efter branden 1834 något riktigt stort vore i verket med stora stenhus, magasin, regeringsbyggnader m. m. "Men nej", säger han, "här bo blott några tusen människor, av vilka dock många tjänat sig rika genom träaffärer; det syns på de många olika lantegendomarna i närheten av staden."

En tysk geograf, Ziegler, som 1857 reser förbi, gör tvenne intressanta iakttagelser. Han påpekar, att man vid återuppförandet av staden efter branden använde sig av det s. k. svenska byggnads-sättet, d. v. s. man fyller i sten och murbruk i det skal av bräder, som sedan bilda väggarna.¹⁷⁾ Vidare berättar han att "här finns en stor tändsticksfabrik, i vilken det inrättats arbetarbostäder. Arbetarna kunna i fabriken matsal äta för en billig penning. Alla i fabriken arbetande barn erhålla daglig undervisning i läsning och skrivning av en därtill anställd lärare".¹⁸⁾ Lärare är också nästa besökare, som får komma till tals; han heter Brandes och är ej dansk, som man skulle kunna tro, utan tysk. Han säger inledningsvis, att "Wenersborg är en vänlig och regelmässigt byggd ort, som Upsala och Gefle, fast mindre." En promenad i staden ger honom en uppfattning om torget, om plantaget med kyrkan, om gatorna och låter honom på avstånd se små sommarhus i det nuvarande Blåsut. Hamnen ägnar han särskilt intresse; han finner det påfallande, att det, trots den livliga verksamheten där, härskar lugn och stillhet; "man hör inte ett ord, inte ett ljud; vilket larm, vilket skrikande och grälände rådde däremot i Genuas hamn — men svenskarna äro inga italienare, de tycka om lugn."

Men detta lugn var tydligen för påfrestande för Longfellow ovan! Denne motsäges också av ett par engelska baptistledare,

¹⁷⁾ Åtskilliga sådana "gjuthus" finnas kvar, t. ex. fastigheterna Kungsgatan 21, där Frimurarelogens restaurant är inrymd, och Sundsgatan 10, Lindbergska bageriet.

¹⁸⁾ Dessa något överraskande uppgifter äro faktiskt riktiga. Det är fabrikören Robert Bergmarks fabrik som avses.

Steam och Hinton, som 1858 tycka att vänersborgarna äro arbetssamma. Deras landsman Horace Marryat hann vid en kort mellanlandning 1860 med mycket. "... Efter en kort stund ankra vi vid Wenersborg, en regelbunden, välbyggd stad, en Phoenix bland de många sådana, som träffas i Sverige och som under de sednare åren stigit upp ur sin aska. Vi stannade blott en halftimme, men hade tid att trycka handen på och tala med Mister Lloyd, hvilken vi funno väntande på skeppsbron, — att betrakta ankomsten af en båt, klädd med gröna grenar och liknande ett flytande träd samt bemannad med tio flickor, ordentliga "Sjöfröknar", — samt strax före affärden, att beundra de väldiga proportionerna af en Dalbohund¹⁹⁾, ett verkligt lejon till storlek, men from och vänlig. Derpå bar det af igen."

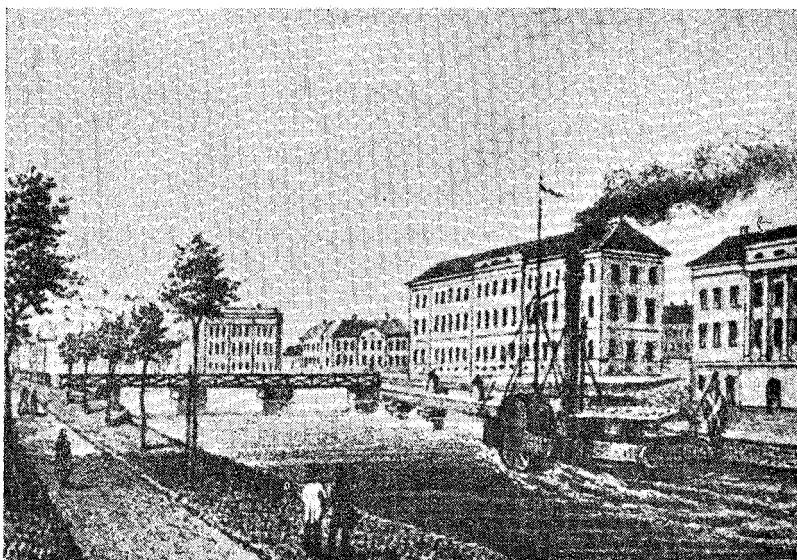
Vi skola så lyssna till en svensk telegrafkommissarie Bäckman, som under en resa i Västergötland sommaren 1860 även kom till Vänersborg.

"Denna lilla vackra stad, af hvilken vi här lemna en afbildning från hamnsidan, ligger vid slutet af den så kallade Dalboviken, Wenerns sydvestligaste spets, emellan den så kallade Carls graf och Götha elfs utlopp ur Wenern, samt uti en serdeles naturskön trakt. Det på planschens mellanplan framstående palatslika huset är residenset, och den framför befintliga bron är en vindbro, hvars fortsättning av sten kallas Dalbobron, och leder eller, rättare sagt, ledde öfver till Dalsland, den tid vattnet var ännu högt uti Wenern. Det har nu under några år dragit sig allt mera tillbaka, så att den väldiga stenbron, en af de längsta i Sverige, står helt och hållet på torra landet, och Dalbobönderna hafva redan under loppet af flera år tagit sig en ny väg på de uttorkade sandfälten, omkring 20 à 30 famnar framom bron, för genhetens skull.

Den resande öfverraskas genast vid ankomsten till Wenersborg utaf dess reguliera och vackra byggnadssätt, samt af dess rika och storartade plantager. I fråga om sådana äro nemligen Wenersborgsboarna verkliga engelsmän, och det kunde inte skada att Stockholms stenälskande drätselkommission reste dit ner för att se, huru treflig en stad kan blifva, om man låter Guds fria och glada

¹⁹⁾ Dalbohunden anses vara ursprunget till S:t Bernhardsrasen. Se "Hembygden" 1955.

natur få en fristad emellan husen och på de öppna platserna. Wenersborg har intet mindre än 3:ne större planteringar, en fram- om och två bakom kyrkan, som står midt på en öppen plats vid norra ändan af staden, då icke räknade de nya plantager, som omgifva residenset. Inte nog dermed, en af dess hufvudgator, den så kallade Edsgatan, är planterad med träd vid sidorna, som en boulevard, och gatorna äro alla breda och väl underhållna, samt

HJULÄNGARE I HAMNEN 1850.
Efter teckning av F. A. Zettergren.

husen jemnhöga och putsade. Med ett ord, det hela inger en trefnad och ett behag, hvarutaf man annars icke blir bortskämd i våra svenska småstäder.

Den lilla staden har dock undergått många och svåra olyckor, innan den uppnått denna prydighet, och det är isynnerhet efter den sista svåra branden på 1830-talet, som den fått sitt nuvarande utseende. Efter denna (omfattande vådeld) har Wenersborg fastställt en byggnadsordning, som borde tjena alla andra städer till föresyn, nemligen att den inom hvarje kvarter lemnar en fri och öppen

plats emellan egendomarne, hvilken antingen planteras med träd eller också begagnas till gård, men icke får bebyggas. Dess gator äro breda, och om eld utbrister skall olyckan vara serdeles envis, om någon större olycka skall kunna uppstå. En obehaglighet medför likväl detta byggnadssätt, och det är den att Wenersborg är kanske den blåsigaste stad i hela vårt land. Hela Wenern ligger nemligen på från ena sidan, och man kan räkna de dagar om året, då icke nordan- eller östanvindarne sopa dess gator och bita innevånarne i deras kinder och händer.

Wenersborgs kyrka är icke serdeles utmärkt hvarken i storlek eller byggnadsstil; dess vackra och fria läge skulle förtjena en mera storartad tempelbyggnad. Dess torn är dock ute på Wenern ett för seglarne välkommet sjömärke, och var det förut ännu mera, innan det svåra inloppet till staden gjorde en fyr nödvändig på Dalslands-kusten. Wenersborg har en liflig handel och skeppsfart på städerna kring Wenern samt äfven på Göteborg; och på sednare tider har härstädes inrättats ett skeppsvarf, från hvilket flera vackra fartyg utgått, bland andra briggen "John Ericson", hvilket fartyg serdeles fördelaktigt vittnade om varfvets duglighet. Genom ångbåtsfarten mellan Stockholm och Göteborg företer Wenersborgs hamn en serdeles liflig anblick, ithy att ingen dag förgår under sommaren, då icke minst två à tre ångbåtar lägga till vid dess vackra och nyligen färdigbyggda stenka. Staden har ett ganska vackert societetshus med theater, och till bevis på att glädjen trifves väl inom det lilla samhället, må nämnas att Par Brikol derstädes har en dotterloge.

Med ett ord, det lilla Wenersborg är en ganska behaglig vistelseort, och det är kanske icke så utan skäl som dess innevånare ibland med en viss stolthet påminna oss om att deras stad kallas "lilla Stockholm". Emellertid medgaf tiden mig för denna gång endast ett få timmars uppehåll i den glada staden."

Två timmar skulle egentligen också nästa besökare ha stannat i staden. Det var engelsmannen Morgan, en präst från Cambridge, som 1862 kom kanalvägen från Trollhättan och fick göra det sedvanliga uppehållet i Vänersborg. Han finner, "att staden till största delen består av ett stort torg, som omges av bra hus. Några få gator gå utmed detta och en av dessa hade en fin stensättning.

Stora torg för avhållande av marknader äro en nödvändighet i svenska städer, så få som de äro och så långt ifrån varandra som de ligga." Så följer en lång utredning om svenska marknader och lantmännens produkter på dessa. Att han kunde sända ett telegram från stadens telegrafstation till en vän i Wales väckte hans stora förundran. Inte fullt så glad blev han över att kaptenen uppsköt avresan på grund av att det blåst upp på Väneren och att han därför ville bespara damerna bland passagerarna obehaget av en resa i den gropiga sjön. "Ty uppskovet kunde väl ej bero på ett kalas i staden, i vilket kapten deltog och till vilket stadens och traktens sköna damer sades vara inbjudna? Han kom tillbaka kl. 2 på natten och stack omedelbart till sjöss — trots blåsten." Se det var en galant kavaljer det — åtminstone mot stadens skönheter. Dessa observerades även av holländaren Theden van Velzen 1864, fast den sköna anblicken stördes av en drucken man, som försökte tränga sig ombord. Hans avresa skedde i ösregn, och ett sådant tvingade också en engelsk kanotande jurist Macgregor att lämna sin farkost och äta middag i Vänersborg i nådens år 1866. Till året före daterar sig en nätt skildring av författarinnan Marie Sofie Schwartz. Tvivelsmål har yppats rörande äktheten av hennes "På Götha kanal" men hon säger i varje fall:

"Kl. omkring tre voro vi i Wenersborg. Betty L.²⁰⁾, vår bästa vän och kamrat, var ju från Wenersborg, och därför var staden af stort intresse för undertecknad. Hvilken skada att Betty icke nu bodde der; jag hade då fått träffa henne. Fartyget gick genom en bro, som jag tror kallas Dalbron, och så lade det till. En qvart fingo vi äfven dröja här, för att taga staden i betraktande. Ifrån hamnen presenterar den sig ganska fördelaktigt, med det slottslika landshöfdingeresidenset liggande midt för densamma. Wenersborg är en vacker stad, som har breda, ljusa, med träd planterade gator och prydliga hus. För att komma till kyrkan, hvars inre vi likväl icke fingo se, gingo vi öfver en inhägnad promenad, rikt planterad. — Ängaren kallade oss tillbaka och vi skyndade ner till den, belåtna med det lilla vi sett af Bettys födelsestad . . . "

Många resenärer sågo inte ens så mycket som fru Schwartz; gingo de ej av båten, blev det bara den oundvikliga Dalbobron som upp-

²⁰⁾ Vem denna Betty L. kan ha varit, är omöjligt att säga.

märksammades; vågade sig någon förbi residenset, kunde ej torget undgå. Det är också ett ofta återkommande tema i 1800-talets skildringar. En tysk Alfred Fich dekreterar sålunda — som resultat av ett besök i juli 1868 — ”att märkvärdigheter av något slag finns där inte; det skulle i så fall vara marknadsplatsen, som ifråga om yttnehåll står få torg i världens huvudstäder efter²¹⁾. Men från månaden innan, den 28 juni närmare bestämt, ha vi en mycket roande skildring av vår stad i samband med ångaren ”Laxens” första tur på den då just färdiga Dalslands kanal; landshövding Sparre hade gått ombord vid Brinkebergskulle för att följa med på invigningsresan. Viktor Sjöberg heter han, som för pennan:

”Vid 3-tiden på e. m. lägger ’Laxen’ till Wenersborgs hamnbrygga, å hvilken en stor massa människor samlat sig för att beskåda den nya båten ... en del äta middag å båten andra ’klifva’ i land för att kasta en blick på den lilla staden, om hvilken en satirisk resebeskrifvare en gång yttrat att ’sta’n tror sig vara minst lika stor som Stockholm, men hela befolkningen får rum på — torget’. Oafsedt det elaka i skämtet ligger deri en viss portion sanning, ty torget är lika stort och rymligt som vackert. Vi äro nog lyckliga att genast finna en vänlig cicerone i den fryntlige broder, som för hvarje Göteborgs-brikollist är bekant under signaturen Z. L. B.²²⁾ Först tages det i hörnet af Kyrko- och Kungsgatorna under byggnad varande ståtliga stadshuset i ögonsigte. Detta som uppföres af byggmästare A. Krüger i Göteborg kommer att bli 4 våningar högt och inrymma rådhus- och societetslokal, gästgifvaregård, stadskällare samt en teaterlokal med 2 logerader och rymmande c:a 500 personer. Det synes bli uppfördt i en enkel men vacker stil och skall enligt kontraktet vara färdigt 1:sta Oktober 1869. Staden har vidare under byggnad en elementarskolbyggnad, som kommer att ligga särdeles lämpligt på en öppen plats på andra sidan om kyrkan, en friskola, hvartill medlen lära sammanskjutits redan vid

²¹⁾ Vad säga våra arga konkurrenser i detta avseende, lidköpingsborna, om detta yttrande? De få trösta sig med en artikel i GT av den 20/1 1957, där det om torget i Lidköping säges, att den och den ses ”sneddande över världens största torg”.

²²⁾ Signaturen Z. L. B. är musikfanjunkaren Zakarias Ludvig Barkstedt. (Se uppsats i V. S. G. Årsskrift 1957).

sista stora reformfesten, samt ett folkskolhus. Läger man härtill hvad den nya jernvägen, plus thy åtföljande präktiga stationshus, måste tynga på debetsedlarne, så torde man kanske befogat kunna utbrista: 'O Wenersborg, tu äst ingalunda then minste bland städer' — åtminstone hvad kommunalskatt angår. Men tider ilar. 'Laxen musicerar', som dess artige kapten uttrycker sig, hvarje gång han följande pligtens bud till damernas förtviflan måste låta signalpipan ljuda, och vi hinna endast som hastigast öfvertyga oss om, att det famösa korset på stadens kyrka ändtligen fått fast plats och under den forcerade marschen ner till hamnbryggan göra en annan mindre angenäm upptäckt. Det är eljest icke vår vana att lägga sten på börda, men härvidlag måste vi öppet erkänna, att Wenersborg åtminstone i *ett* hänseende liknar, ja, till och med öfverträffar Stockholm, nemligen i gatornas stenläggning. Vi trycka vår vän och cicerones hand till afsked och gå ombord. Klockan är fyra på eftermiddagen, då ångfartyget lemnar Wenersborg ..."

Den 29 juli nästa år, 1869 alltså, lämnar en annan sjöresenär staden — per kanot; Baden-Powell hette han, ej scoutgeneralen, men en släkting. Han hade haft otur med vädret liksom den tidigare omnämnde kanotisten. Och det hade också den blide skalden och tullförvaltaren Elias Sehlstedt. Flera mindre reseskildringar äro insprängda i hans visor; från en restur från Stockholm till Göteborg, Kanaliter (i Svea 1870), hämtar jag följande om Vänersborg: "Solen började nu skina fram mellan molnen, och en gladare stämning förspordes bland passagerare, isynnerhet som tor-net af Wenersborgs kyrka fjerran vid horisonten tillvinkade oss tröst och hopp att snart vara inne i den vänliga stadens lugnare hamn. Wenersborgs belägenhet är täck mellan det väldiga Halle-berg på ena och Dalslandet på den andra sidan. Vi gingo i land för att räta ut benen. En väldig sjöbuss mötte jag, då jag vek om ett gathörn. Jag hoppade till af pur respekt.

Se, hvilken buse till sjökapten!

Skäggig som skogen och brun som tjära.

Svart som beck är hans ögonsten

och munnen skapad att svära.
Blårandig tröja och eldröd duk,
Hållning och skick en båtsman värdigt;
Utspända kindben på sjömansbruk
med två tuggbussar! Porträttet är färdigt.”

Fortsättningen kunde lika gärna gälla år 1956 eller 1957 eller vad sägs: ”Vädret är kyligt och regndusket särdeles efterhängset. Ytterrock och galoscher i juni månad, jo det tacklar! Det tycks ej vara någon reda med solen i år. Gud låte henne bättra sig fram-på sommaren; men det är ingen säkerhet. Usch!”

En tysk med svensk moder, Hasemann-Arzberg, är en av de få tågresenärer till staden, som skrivit ner sina intryck av denna. Han kommer dit från Herrljunga den 13 augusti 1871 och blir visad till nuvarande stadshotellet av en ”*Studiosus philosophiæ Upsaliensis*.” Hotellet finner han bra liksom maten. En promenad nästa morgon vid Vänerns strand ger anledning till jämförelse med Bodensjön; endast den omständigheten, att han ej kunde hitta en skyddad plats att ta av sig på, avhöll honom från att bada i det 15-gradiga vattnet. Feta harar, fin råg och andra vackra jordbruksprodukter minner oss om den tid, då ännu Skräckklan var odlad mark. Efter diverse besvärligheter med ångbåtsbiljetten (”Wadstena” hette båten) fick vår man en grundlig svensk middag, som beskrives ytterst ingående. Där är smörgåsbord, olika spritsorter, sköldpadd-soppa, lax och hallon och ”stenhårt, pepparkaksfärgat egendomligt bröd. Brödet är antagligen till för att svenskarna skola ha något att göra i väntan på de olika rätterna, ty pratsjuka äro de inte. Säkert är att våra nordiska släktingar måste ha ärvt bättre tänder från sina förfäder och en tigers bitkraft,” säger han. Det var då det; nu skulle nog inte svenskarnas tänder tåla sådana kraftprov. Även Hasemann råkar på en tvivelaktig figur, ”en stor buse”, men han visade sig vara tysk och då blev han genast mindre busaktig. Annars är det påfallande, hur ofta diverse skumraskfigurer omnämnas i reseskildringarna. Det är väl en eller annan mindre väl-polerad hamnarbetare, som jagar upp fantasien hos besökarna.

En verkligt mystisk historia berättar en fransman, Cortési, som med en reskamrat kommer till staden i januari 1873. Han åkte släde, förstås, och skulle byta släde i Vänersborg. Kamraten går

och väntar på torget; han får vänta länge. Till slut kommer slädhämtdaren rusande med håret på ända, slänger sig i den gamla släden och kör ifrån staden över Dalbobron i rasande fart. Först vill han ej tala om vad det är fråga om, men till slut kryper det fram, att han sett Satan förfölja sig på en av stadens gator. De bereda sig att övernatta i det fria i kylan, störs av ylande från vargar och väcker genom skrämskott åt dessa bestar en gammal soldat, som kommer till deras räddning från sitt torp. Först när de efter tre veckor kommo till Uppland, hade han lugnat sig. Vad såg han tro? Någon av de omtalade hemska busarna, som i en livlig fantasi blev till Satan?

Cortési fick väl ej det bästa intryck av vår stad i varje fall, och det fick inte heller en holländsk statstjänsteman, Quarles van Ufford, som 1872 blev utsatt för regelrätt utpressning vid sitt besök. "Wenersborg är det enda ställe i Sverige, der vi hade att beklaga oss öfver hvad man kallar 'prejeri'. Vi ankommo om aftonen och ämnade följande middag resa vidare, hvarföre vi genast beställde ett åkdon för att tidigt följande morgon fara till Trollhättan. Man begärde 25 riksdaler, hvilket vi funno vara bra mycket, då vi visste att för hela färden fram och tillbaka blott behöfdes fyra timmar. En engelsman, som vi träffade i hotellet, sade oss också, att priset förr varit 15 riksdaler. Det var dock nu ej tid att få något annat åkdon, utan vi måste underkasta oss detta prejeri." Ja, det kunde tydligen vara dyrt att resa även i den gamla goda tiden, även om nu detta var ett — för Vänersborg tråkigt — undantag.

Mer nöjd med staden förefaller den franske historikern Vandal vara. Han kommer 1876 från Dalslands kanal och säger, att "Vänersborg är en stad på landet; den består av hus, som äro utslängda på en riktig prärie. Gatorna äro alléer, de öppna platserna gräsmattor, gatukorsningarna prydas av boskaphjordar." Det låter onekligen lantligt och är förvisso — möjligen med undantag för gatukorsningarnas prydnad — sant. Mitt i denna lantliga idyll finner Vandal dock ett komfortabelt hotell med en mycket älskvärd värd, som till hans oförställda förvåning hälsar honom på klingande franska och hans engelska och tyska reskamrater på deras modersmål. Inför detta under till mångspråkig hotellvärd väntade sig

ressällskapet en trevlig afton med diskussioner på vars och ens eget språk. Men därav vart intet. Han hade uttömt hela sitt ordförande med välkomsthälsningarna. För nästa resenär, som yttrat sig om vår stad, ungraren Halász Mihály, hade väl ej heller hotellvärdens ordförande räckt till. Han reser 1879 kanalvägen från Göteborg och har som resultat av sin resa åstadkommit den förmodligen enda existerande beskrivningen av staden på ungerska, en beskrivning vari de vanliga lokaliteterna ingå. De låga rödmålade trähusen tilltalade honom särskilt.

Nästa år vid midsommartiden övernattar en österrikare vid namn Streicher på hotellet, dit han förts av en Axel S. (ibland kallas han Axel S-n), en vänersborgare, som hade en bror, också han med namnet Axel, i Göteborg. Vilka kunna nu dessa bröder ha varit? Vår tyske resenär var god vän med den Axel, som bodde i Göteborg och hade träffat brodern Axel S. vid "världsutställningen", dit han sänts som representant för hantverksföreningen". I augusti samma år (1880 alltså) passerade dansken Gudmund Höyer. Som fartygets uppehåll skulle vara helt kort, hann han ej med mer än att ila till en ölhall nära hamnen²³⁾ för att få en porter. Nu lyckades han ej i sitt vällovliga förehavande, då en ofin vänersborgare, som tycktes ha ännu mer bråttom än han själv, lade beslag på den för honom avsedda portern. Han lyckades dock tillskansa sig en flaska för att avnjutas ombord.

Resandeströmmen börjar nu att glesna eller rättare sagt reseskildringarna bli mer tunnsådda. En belgisk läkare Schoenfeld konstaterar 1883, att det bara tar några timmar att komma från Trollhättan till Vänersborg. Turisterna föredra ändock att stanna i den förstnämnda staden. Själv tyckte han, att eftersom han ändock var i Trollhättan, så var det inte mycket annat att göra än att fortsätta till Vänersborg. Tysken Kaiser får 1884 vid Vänersborg, "en av de minst berömda städer, som vi kommo till under vår långa resa", dock se Vänern. Alltid något! En fransman Chibret låter 1885 blicken förlora sig ut över sjöns ofantliga vattenspegel. Mer värtalig är amerikanen Sumner, som i en skildring av sin resa 1885 ägnar flera sidor åt vår stad, fast han inte är direkt vänlig. Det

²³⁾ Han talar om det välvda taket i ölhallen, så det måste väl vara någon lokal i det Paalzowska huset, som avses.

börjar inte bra, när han säger, att den en och en halv timma, som kanalbolaget ger resenärerna här, den skulle han ha föredragit att ha fått i Motala eller Vadstena. I varje fall ger sällskapet sig iväg för att se på staden, ”om vilken kapten alldeles riktigt säger, att den består av en kyrka, en marknadsplats och ett vattentorn, som kan beses från utsidan. Långt innan man når Vänersborg, där vi hade hoppats få besöka en yrkesskola, synas kyrktornet och det höga av tegel byggda vattentornet stirra mot en med ett allvarligt ”Vad komma Ni hit för?” T. o. m. Bædeker är inte snäll. Han säger enligt en i sällskapet: ”Staden har ofta bränts ner och består nu av ovanligt breda gator”. Resultatet av 1 1/2-timmas-expeditionen blev ju inte heller det bästa. På torget var det ingen rörelse, kyrkan var stängd och vattentornet var stängt. Vid kyrkan träffade de på en liten flicka, som föreföll att kunna engelska — hon sade en mening nämligen på detta språk; men sedan var det också precis som med hotellvärden ovan slut med färdigheterna. Frimurarnas restaurant fick ett besök, som blev en titt bara, då sällskapet blev snäst av en kvinnlig tjänsteande. Överhuvud säger Sumner, att de inte sågo till en enda vänersborgare mer än de två nämnda. Man kan fråga sig, hur detta är möjligt; det är väl bara en överlägsen amerikanares syn på en svensk småstad. Är det inte en ödets ironi, att detta turistsällskap lämnade staden med en fråga till kaptenen om vad det var för ”en sömnig håla” han fört dem till — en håla, som snart (den 6 december) skulle se den man födas, som skulle bli mer berömd än någon i sällskapet och som skulle göra hålan känd över stora delar av världen — Birger Sjöberg.

En hastig överblick över besökare från slutet av 1800-talet ger oss namn som engelsmannen Wood, tysken C. G. Müller och amerikanen Kimball. Wood får se staden sent en kväll och finner den i upplyst skick vara ljus och trevlig i allt det omgivande mörkret; tysken åker tåg förbi men skulle gärna ha velat titta närmare på den för insjöfarten så betydelsefulla staden, av vilken han nu bara skymtar den mastrika hamnen. Kimball fick som ett länge bestående minne av en halvtimmas promenad på stadens kullerstensgator ont, mycket ont i fötterna. Han kommer alltså ihåg den på sitt vis.

Så ha vi svensk-amerikanen C. A. Swensson, präst, lärare och författare. Från en av sina många resor i det gamla landet berättar

han i boken "I Sverige" om ett besök i Vänersborg 1890. Jag citerar rätt utförligt på grund av hans iakttagelser rörande västgötens natur:

"Men vi äro redan framme vid Venersborg. Florén och jag tänkte då strax på allas vår vestgöte Enander,²⁴⁾ numera professor vid Augustana college i Rock Island och af presidenten Harrison en gång utnämnd till amerikansk minister i Köpenhamn, fastän den äreplatsen ej kunde intagas i följd af en farlig och ihållande sjukdom. Vestgötarna äro i Amerika kända som ett duktigt, sparsamt och pålitligt folk. Nog tycker man ofta om att påminna dem om det gamla prutningssystemet ... Prof. Enander har ofta med sitt skälsmska leende sagt mig: 'Jak låter inte pruta mä mek.' Det är alltid roligt att höra landskapsmål, i synnerhet af en bildad man. ... På prutningssystemet skulle vi ögonblickligen få se ett exempel. En gammal gumma kom ombord och hade en tolf års flicka i sällskap. Hon såg kaptenen och ropade: 'Go'a kapten, vell han inte låta mek och tösa här följa mä för åtta kronor?' Men kaptenen var obeveklig. Han ville hafva fullt pris. Jag skall aldrig glömma den sorgsna, förtviflade uppsyn gumman då fick, medan hon tog flickan vid handen och gick mot landgången med de orden: 'Ja, då få vi la cedera't.' Men hon följde nog med ändå, och kaptenen berättade dagen efteråt, att hon hade godt om pengar, när de verkligen måste fram. Men i alla fall må man ju säga: heder åt vestgötarnas sparsamhet!

Venersborg såg ut att vara en trefflig stad. Den ligger vid Venerns sydliga del och är rätt gammal. Sveriges småstäder hafva tur att brinna upp; och den nu nämnda utgör intet undantag. Det skedde 1834, och tack vare den eldsvådan är nu Venersborg en vackrare och mera regelbunden stad, än den annars varit. Befolkningen utgöres af omkring 6000 personer, ifall jag fått reda på sanningen och det ej varit något prutande med i beräkningen ..."

Nej, på det viset pruta vi väl inte!

1900-talet bjuder inte på många resenärer, åtminstone inte på många, som i tryck redovisat sina intryck av Vänersborg, eller skall

²⁴⁾ Denne Johan Alfred Enander föddes 22/5 1842 i Härja i Skaraborgs län; han tillhörde Vänersborgs läroverk 1866—69; utvandrade 1869 till U. S. A.

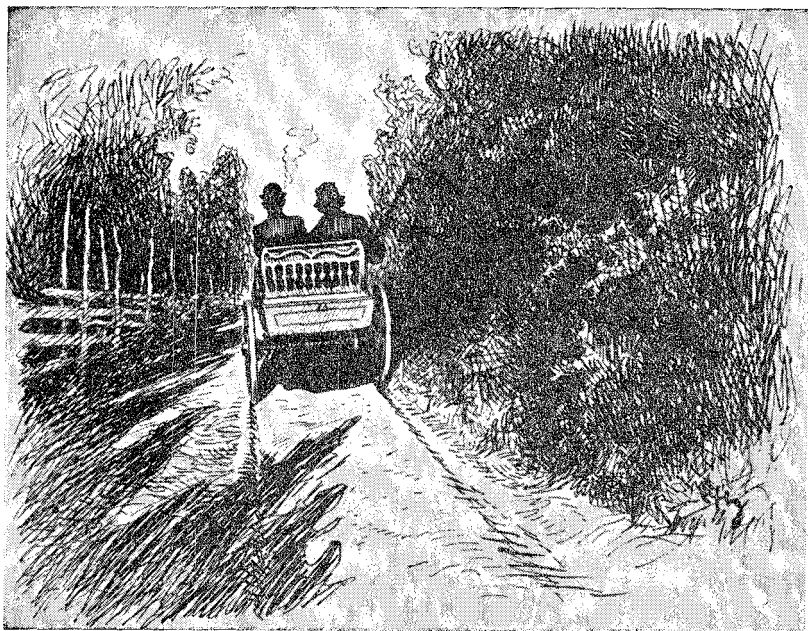
jag — för att vara på den säkra sidan — säga inte många, som i bokform berättat om resor med anknytning till vår stad. En holländare Gunning vistas 1905 en längre tid hos prosten d:r Johan Blomqvist i Västra Tunhem, vilken socken han beskriver utförligt. Den 13 juni beger han sig till Vänersborg, som han tycker ha behandlats mycket kort och missvisande av Bædeker; denne nämner nämligen inget om stadens storartade centrala parti. Gunning säger desto mer och uppehåller sig särskilt vid paret Anrep-Nordin och dövstumsskolan, som han anser vara föredömligt ordnad.

En norrman Sverre Halse, som skrivit en hel serie böcker med titeln "Med bestefar till London", till Stockholm etc., säger i den sistnämnda genom sitt språkrör Petter om byen Vänersborg att "det er en vakker by med massor av snökвите hus like ved vattnet. — At det kan være så vakkert noe sted, beste-far! — Ja, du sier noe Petter, og så er Vänersborg, lik Karlstad, en sjöby". Just det, läget vid vattnet betyder onekligen mycket för en stads utseende, och i det avseendet hör inte Vänersborg till de sämst lottade.

Jag har så kommit till det sista vittnesbördet i denna långa rad. En amerikanska med det svensk-klingande namnet Johanna Anderson har i sin bok "Aren't grandmothers cry-babies? and impressions of Sweden" givit en skildring av vår stad, som den tedde sig 1948 i september; vad omfånget beträffar är det väl endast den tyske professorn Schubert från början av 1800-talet, som kan mäta sig med henne. Med hänsyn till att besöket ligger så nära i tiden, har det tycks mig onödigt att citera; jag nöjer mig med att referera. Torghandeln imponerar storligen på vår svensk-amerikanska och föranleder en lång beskrivning liksom skolväsendet gör det. Snyggheten på alla gator gör ett outplånligt intryck på henne. Att inte ens barnen kasta papper och annat skräp på gatorna — hon såg inget i den vägen åtminstone — får henne att fråga, hur man bär sig åt. Dum fråga tydligen, ty man tittade på henne, som om hon frågat, hur man får folk att andas. Karvar in namn på väggar, gör man inte heller! Det var väl dock alltför snällt sagt; hon hade tydligen inte varit uppe i något svenskt utsiktstorn. Skolvaktmästare Aller Andersson visar henne beredvilligt omkring på Skräcklan (näckrosdammen är avbildad i boken) och på Folkets Park (hon tycks sammanblanda dessa två) och ger henne en över-

blick över den svenska socialvården. Ja, hon hade tydligen gott utbyte av sin vänersborgsvistelse²⁵).

* * *

Må denna teckning ur Strix 1906: nr 16, markera, att vi kommit till resans slut. Den ger en god illusion av det lugn och den ro, som onekligen präglade forna tiders resande. Där var ingen gaspedal i botten, inte; hästens trägna lunkande bestämde takten. Men det fanns ändå de som tyckte, att det gick för fort; hör bara, vad tysken Treskow säger om sin resa i Sverige 1832: "Klockan mellan 1 och 2 om morgonen, d. v. s. på ljusa dagen, lemnade vi vattenfallen i Götha Elf och flögo fram mot Wenern. Med skäl kan man kalla resandet i Sverige ett flygande, ty det vore knappt möjligt att till och med bevingad kunna komma fortare fram. Ofta är det den resande nästan för fort, och han finner det begripligt,

²⁵) Hon lär också ha intervjuats i ELA, fast jag ej lyckats belägga detta.

att man i Ryssland ger postiljonen en drickspenning före afresan, på det han icke må köra så fasligt fort, under det man i nästan alla andra länder använder sina penningar för att just ernå motsatsen. . . .” Vad skulle han ha sagt om vår tids fartvidunder?

Många omdömen om vår stad ha vi fått taga del av på de föregående sidorna. En del vänliga, en del elaka. Somliga tyckte, att kyrkan var ljus och stor, andra att den var liten och mörk; gatorna finna de flesta breda och raka, vilket inte hindrar en och annan att anse dem smala och krokiga; staden i sin helhet tycks vanligen ljus och trevlig, men den får också heta sömnig håla. Vad skall man tro? Låt oss med den förra året bortgångne Hugo Swensson i hans ”Utböling i Västergötland”²⁶⁾ betänka att ”två människor uppleva inte samma sak på samma sätt, inte ens två västgötar”. Hur skall man då kunna begära att få fram ett enstämmigt yttrande om staden från den hundrahövdade skara, som här passerat revy. Det är individer av alla de nationaliteter, som kommit till tals, var och en med sin speciella syn på vad de sett. Vi få trösta oss med, att de flesta ändock funnit sig väl tillrätta i staden trots kullerstengator, hemska busar, dåligt väder och andra vedervärdigheter.

Då det skulle föra för långt att här förteckna alla de över 100 arbeten, som mer eller mindre utförligt citerats ovan, vill jag hänvisa den intresserade läsaren till Samuel E. Brings ”Itineraria Svecana”²⁷⁾. De böcker och uppsatser, som ej återfinnas i denna utmärkta hjälprede för den topografiskt intresserade, ha utförligare omnämnts i texten.

NILS SANDBERG.

²⁶⁾ Dem som ännu inte läst Swenssons smått raljerande men innerst inne erkännssamma skildring av Vänersborg, rekommenderar jag att snarast göra det. ”Utböling i Västergötland” skulle naturligtvis väl ha försvarat sin plats i denna uppsats men har utelämnats, då jag försökt hålla mig till reseskildringar enbart.

²⁷⁾ Bring, Samuel E., *Itineraria Svecana*. Bibliografisk förteckning över resor i Sverige fram till 1950. Stockholm, tr. Uppsala 1954. (Svenska bibliotekariesamfundets skriftserie. 3.)

Ur
"Rese-Journal maji månad år 1820
af O. Ch. Ekman¹⁾".

Från Täng till Grästorp, 1 1/8 mil. Vägen mycket kal och stenbunden. Här hölls ting med Wiste härad. Äfven i Västergöthland köra bönderna helst med kärror. Dålig gästgivaregård. — Från Grästorp till Munkesten, 1 1/2 mil, dålig gästgivaregård men god väg. Det namnkunniga Hunneberget ligger på venstra sidan och Wenern på den högra, och just vid foten af Hunneberget ligger Munkesten. Hunneberget ser ut som Colonner och gamla Slotts Ruiner, och ligga små snygga hus vid dess fot, och på berget äro 24 sjöar. Det var det vackraste man kan föreställa sig. Här brännes kalk. En skjutspojke följde efter min vagn, som var så full, att han föll flera gånger ur kärran och visste hvarken hvart han var eller hur han kommit ut. — Från Munkesten till Wenersborg, 1 mil. På vägen passerar man långs utmed Hunneberget²⁾, som räcker ända upp till skyarna, och var på det högsta stället en så kallad ättestupa, der våra förfäder kastade sig utför, då de blefvo ledsna vid lifvet. Nedanföör berget stå flera branta stenar. Vid Götha Elfs öfverfart betalas 4 skilling riksgälds i Bropenningar. Kl. 7 eftermiddagen anlände jag till Wenersborg, målet för min resa denna gång. Jag logerade in mig på Gästgivaregården³⁾, som är rätt god och ungefär på samma fot som nya Vårdshuset i Malmö. Jag fick ett skönt rum nemligen sjelfvaste trakteursrummet eller der the drickes vid Assembleer. — I afton råkade jag fendrich Lundblad⁴⁾.

Den 6:te Lördag. Äfven i dag är det kallt och blåser. I dag har jag gjordt visiter hos Lagman Almqvist⁵⁾ och doctor Sandmark⁶⁾ m. fl.. Här råkade jag Thure Knoch, som är sig alldeles lik. Ett sällskap Thalía⁷⁾ är här inrättadt, som på en sällskaps

Noterna ha sammanförts å sid. 55 ff.

Theater uppför hvar 14:e dag Commedier. Sällskapet består af 80 à 100 personer. I staden skall vara mycken disharmoni emellan invånarna, så att den skall vara delad i 4:ra partier, hvarföre man aldrig skall våga i sällskap hvarken lasta eller berömma någon utan att stöta på patrouille. Man skall lefva här för godt pris, ty Dahlsland skall förse staden med en mängd matvaror. Staden är täck. Har många vackra byggningar, bland dem Landshöfdinge Residenset. Ligger wid sjön Wenern. Har sluss, vid hvilken den så kallade Carls graf ligger. Danssalen besågs, som är vacker och mycket rikt meublerat med de allervackraste Lampetter. I eftermiddag spelte jag, Häradshöfding Åkerman och Knoch viragterna (vingt-et-un?) på mitt rum ända tills kl. 1/2 11 em. Det regnade starkt i eftermiddag.

Den 7:e söndag. Sedan det regnat hela natten, blef det i dag skönt väder. I förmiddags var jag i kyrkan⁸⁾, som är simpel men snygg. Till middag var jag bjuden till stadens Borgmästare Lagman Krull⁹⁾, der Lagman Almqvist med fru¹⁰⁾ och Borgmästare Arsenius¹¹⁾ från Alingsås voro. Kl. 5 reste jag från Wenersborg till Dykälla, 1 1/4 mil. Vägen backig och utsigten enformig. Dålig gästgifvaregård. Nära staden sågs en gesell så full att han stod orörlig på hufvudet (sic!)¹²⁾.

Den 13 Lördag. Vädret vackert. På f. m. mönstrades i Östebyn (i Brålanda socken), och derifrån reste vi till Öfverste Haij¹³⁾ på Lefors (i Erikstads socken), der vi spisade en förträfflig middag och drucko tappert, och derifrån reste vi till Dykälla, der mönstring hölls på e. m., och sedan till Wenersborg. På Dykälla sjöng hållkarlen med en sådan ton, att jag trodde, att han blåste på Clarinette. Hela vägen var slätt. Nu var jag ur Dahlsland, en ort, var jag alltid med nöje skall påminna mig. Vid min ankomst till W:borg emottog jag tre bref från min älskade hustru¹⁴⁾ och flera från mina vänner.

Den 14 söndag. I dag låg jag länge och pratade med Öfverste Lieutnant Norlin¹⁵⁾. Frukost spiste jag hos Doctor Sandmark, och till middag var jag bjuden hos Lagman Almqvist, der jag kom i sällskap med major Ehrengrenat¹⁶⁾, Baron Sinclair m. fl. Mycken artighet visas mig här i W:borg. I eftermiddag spelte jag,

Knoch och H:höfd. Åkerman "vingt-et-un". Kl. 7 e. m. gick jag på en Assemble, som var tillställd af Westgötha-Dahls Regementes Officerare¹⁷⁾, som i dag ingick till Befälsmöte här i staden. Mamsellen Vikström¹⁸⁾ dansade bäst, men någon utmärkt vacker flicka var här i mitt tycke icke. Wenersborgs Pittscherstickare¹⁹⁾ påstodo i förmiddags, att de skulle visa mig flera flickor, som voro vackrare än fru Auditörskan Krull²⁰⁾. Vål framvistest åtskilliga, men till deras stora harm casserade jag dem allesammans. På det att alla Damerna som voro i öfverflöd skulle få dansa, speltes hvarje quadrille 2 tourer mindre än vanligt. Musiquen (Regements) var förträfflig. Salen upplystes af 7 Ljuskronor och 14 Lampetter. En miniature liknar den fullkomligt Regements-salen i Malmö i alla afseenden. På dörrarna står måladt med bokstäfver, som utvisar serskildt ingång för Damer och Herrar, men ingen skillnad kunde jag upptäcka i Entreen. Här åt jag à la Carte, som jag aldrig förr smakat.

Den 15 måndag. Vädret kulet. I dag tog jag afsked med den beskedlige Öfverste-Lieutnant Norlin. Kl. 9 reste jag från W:borg för att hålla mönstring i Sollebrunn²¹⁾.

Noter.

1) Författare till resejournalen var läkaren och fornforskaren Otto Christian Ekman, född i Malmö 1791, död i Kalmar 1866. Han tillhörde en gammal skånsk släkt, blev student i Lund 1810 och disputerade pro gradu 1819. Efter tjänstgöring såsom militärläkare och stadsläkare i Malmö samt t. f. provinsialläkare i Malmöhus län blev han utnämnd till provinsialläkare på Öland 1822, fick transport till Växiö distrikt 1824 och slutligen till Kalmar distrikt 1827. Jämsides med sin mycket uppskattade gärning som läkare ägnade han sig åt fornforskning. Han utövade även ett vidlyftigt författarskap i medicinska, arkeologiska och andra ämnen. Förutom den här publicerade resejournalen, som avsåg en generalmönstring av Västgöta-Dals regemente, har han även författat en lägerjournal från ett storläger på Ljungbyhed 1819 (publicerad i Malmöhus fornminnesförenings årsskrift 1944).

2) Författaren har tydligen inte klart för sig, att det var två berg, Hunneberg och Halleberg.

3) Gästgivaregården låg i nordöstra hörnet av torget, som på denna tid var bebyggt å sin östra hälft. Under sin fortsatta resa säger Ekman vid sitt besök i Lerum: "Förut förskräcktes man för priserna i Göteborg, men nu var priset här så billigt, att det ej kostade stort mer än hälften mot det (gästgifvaren) Mora Berend tager i Vänersborg."

4) Anders Peter Lundblad, f. i Lund 1797, d. i Vänersborg 1850, började sin officersbana vid Södra Skånska infanteriregementet och blev 1814 fänrik vid Västgöta-Dals regemente, där han kvarstod till 1828, då han blev postinspektör i Vänersborg. Han var även boktryckare och utgivare av "Nya Wenersborgs Tidning". L. var engagerad i förspelet till den s. k. duellen i Lockerudsskogen 1816, då kaptenen vid Västgöta-Dals regemente frih. Gustaf Salomon von Köhler blev ihjälskjuten av kaptenen vid samma regemente Zacharias Johan Sabelfelt. — Det kan i detta sammanhang nämnas, att Ekman 1819 såsom läkare assisterat vid en duell mellan en svensk och en dansk officer på Saltholm (en liten dansk ö i Öresund), där dansken blev sårad och fick den första vården av Ekman. — Lundblad och Ekman, båda skåningar, hade säkert träffats tidigare.

5) Harald Almqvist, f. 1773, d. 1849, se V. S. G:s årsskrift 1937, sid. 3 ff.

6) Gudmund Sandmark, f. i Sandsjö sin, Kronobergs län, 1783, d. i Vänersborg 1850, var regementsläkare vid Västgöta-Dals regemente och läkare vid Vänersborgs "lasarett och curhus". Han grundade genom testamente "Sandmarkska Stiftelsen" i Vänersborg, avseende "uppförande av sunda och tjänliga bostäder åt åldriga och torftiga, till arbetareklassen hörande personer."

7) Sällskapet hade bildats 1818, och åt det hade upplåtits lokal i rådhus-salen, där scen för tillfället uppsattes. "Vad säger nuvarande rådhusrätt om att dela rum med teatergudinnan?" frågar Bertel Hallberg i V. S. G:s årsskrift 1946, sid. 27.

8) Om kyrkan säger författaren i samband med ett besök i Alingsås, där "kyrkogården är rätt vacker, och liksom Wenersborgs kyrkogård liknar den en vacker trädgård."

9) Jonas Krull, f. i Vänersborg 1753, d. där 1835, se V. S. G:s årsskrift 1937, sid. 17, not. 1).

10) Greta Almqvist, f. Krull 1785, d. 1870, var dotter till borgmästaren Jonas Krull och Cajs Greta Hök, dotter till borgmästaren i Vänersborg Reinhold Hök.

11) Kristian Arsenius, f. i Tryde, Kristianstads län, 1759, död i Alingsås 1828, var borgmästare i Alingsås, tidigare auditör vid Västgöta-Dals regemente.

12) Ekman anträdde nu mönstringsresan genom Dalsland och besökte åter Vänersborg under sin fortsatta resa.

¹³⁾ Magnus Albrekt Haij, f. 1776, d. 1847, var major vid Västgöta-Dals regemente och blev överste i armén. Haij var ordförande i den krigsrätt, som hade att handlägga målet angående duellen i Lockerudskogen.

¹⁴⁾ Petronella Ekman, f. Malmgren 1797, d. 1837, var dotter till bryggaren och skomakaren i Malmö Lars Malmgren och Kjersti Malm.

¹⁵⁾ Elias Norlin, f. 1781, d. 1865, var major vid Västgöta-Dals regemente. Under 1808—09 års krig var han adjutant hos översten A. F. Skjöldebrand (den kände memoarförfattaren). 1817 begärde han och fick avsked med överstelöjtnants n.h.o.v. Norlin hade i landshövdingens ställe förrättat generalmönstringen och gjorde resan tillsammans med Ekman. Han var gift med bruksägaren på Kristinedal i Fröskogs s:n Christoffer Sahlins dotter Sofia Elisabet, och de hade på sin gård Hängele i Tösse s:n tagit emot författaren. — Norlin var i tjänst vid Västgöta-Dals regemente vid tiden för officersduellen, och enligt hans dotters uppgift var duellen, som han i högsta grad ogillade, anledningen till att han begärde sitt avsked som officer.

¹⁶⁾ Axel Vilhelm Ehrengrenat, f. 1786, d. å Sandgärdet i Västra Tunhems s:n 1861, blev sedermera överste och chef för Västgöta-Dals regemente. Han var gift med borgmästaredottern Charlotta Sofia Krull och således sväger med lagman Almqvist.

¹⁷⁾ Troligen försiggick den i "Officershuser", nuvarande "Skansen", d. v. s. Edsgatan 2. Detta hus var 1820 alldeles nyuppfört och ägdes då av Västgöta-Dals regementes officerskår. Sedermera övergick det i dåvarande översten, sedermera landshövdingen och generalmajoren Wilhelm Albert d'Orchimonts ägo och inköptes 1835 av lagmannen Harald Almqvist.

¹⁸⁾ Emilia (Emelie) Wikström, f. 1798, d. 1879, var dotter till brukspatronen Johan (Jean) Wikström, f. 1760, d. 1818, och rådmansdottern Carolina Charlotta Bahrman, f. 1765, d. 1833. Makarna Wikström hade ytterligare 2 dörtrar, men dessa voro vid denna tid gifta. Emelie blev 1821 gift med lagmannen i Värmland Anders Örtendahl, och bland hennes barnbarns barn äro professorerna Bertil, Axel och Gerda Boëthius.

¹⁹⁾ "Pitscherstickare" = sigillgravör (av pitscher eller pitschaft, varmed menades ett sigill eller graverat signet, som kunde hängas i klockkedjan).

Enligt Svenska Akademiens ordbok användes i början av 1800-talet "pitscherstickare" skämtsamt även om "någon mycket fin och sipp man".

²⁰⁾ Anna Helena Krull, f. Palm 1799, d. 1877, var dotter till regementspastorn vid Västgöta-Dals regemente, sedermera kontraktsprosten, kyrkoherden i Rölunda pastorat Arnold Palm och Sofia Agrell, handlaredotter från Vänersborg, och gift med auditören vid Västgöta-Dals regemente Johan Mikael Krull, f. 1784, d. 1839, son till borgmästaren Jonas Krull. — Ekman hade några dagar tidigare varit gäst i makarna Krulls hem på Ättersrud i Brålanda s:n,

och i hans dagbok heter det: "Här blef jag mycket vänligt och gästfritt emottagen. Frun förenar behag med den allra största skönhet".

21) Ekmans fortsatta resa gick till Alingsås och därefter till Göteborg. På sista skjutshället före Alingsås såg han enligt Journalen "byen Lena, på hvars fäldt det namnkunniga slaget stod mellan Svenskar och Danskar, hvaröfver det bekanta verset blifvit författadt:

Contigit in Lenum, duo danskir lupu for enum.

Af swenskum swenum toko dorsum verbere plenum."

Vilket betyder:

"Det hände vid Lena. Två danskar lupu för en.

Af svenska svenner fingo de ryggen full med stryk.

Ännu står en mängd branta stenar på heden, och är slaget i friskt minne hos Allmogen." Här har han emellertid blivit lurad av skjutsbonden. Slaget vid Lena 1208 mellan svenskar och danskar stod inte vid detta Lena utan vid Kungslena, som ligger sydöst om Skövde.

RAGNAR FALK.

När August Strindberg reste förbi Vänersborg.

I skaran av resenärer, som under tidernas lopp tagit vägen förbi Vänersborg, har det funnits många markanta profiler: kungar på väg till eller ifrån sina krigiska hantverk, ämbetsmän på inspektion, vetenskapsmän på upptäcktsfärd, författare och litteratörer, som samlat stoff till nya skrifter, för att blott nämna några kategorier.

Att göra en längre resa före bilismens och de expressbetonade tågens tidevarv — d. v. s. på den tiden, när turister i tusental ännu inte hade börjat röra sig likt lämmeltåg inom och mellan länderna — var ju ingalunda ett enbart angenämt företag, framför allt inte i vårt land med dess stora avstånd. Den resande var då långt mer än nu beroende av platser, där nattkvarter kunde beredas, och dagsetapperna blevo helt naturligt mycket kortare än med våra dagars kommunikationer. Och eftersom själva resandet var föga bekvämt, blevo uppehållen längre; man studerade orten och trakten, och i inte så få fall blevo intrycken bevarade till eftervärlden i form av brev, dagboksanteckningar eller liknande.

Ett utmärkt exempel på en resenär med god iakttagelseförmåga och stilistisk talang från en tid, när en resa var en händelse, erbjuder Carl von Linné. De skildringar av det svenska landskapet, som han skrivit, äro inte blott en mycket nöjsam lektyr utan även arbeten av stort kulturhistoriskt värde.¹⁾ Carl von Linné gjorde som bekant sin resa i Västergötland vid 1700-talets mitt. Ungefär 150 år senare reste en annan av tidens kända män förbi Vänersborg, nämligen författaren August Strindberg.

¹⁾ Se exempelvis Carl Linnæus, "VÄSTGÖTA-RESA", nytryck av originalupplagan 1747, Uppsala 1928, sid. 229 ff, där Vänersborg med omgivningar behandlas. — Jfr sid. 5 f i denna årsskrift (red:s anm.).

Strindberg var ju under stora delar av sitt liv en farande sven — långt mer än de flesta av sina samtida — och det är ju i och för sig föga märkligt, att han även gästade västra Sverige och Vänersborg. Att Strindberg besökt dessa trakter torde emellertid inte vara så allmänt känt, varför det kan vara skäl att stanna något inför denna resa, som företogs hösten 1890.

Strindberg hade, när han återvände till Sverige 1889, flera år varit bosatt utomlands — de två åren närmast före återkomsten i Danmark — och skrev under denna tid några av sina kanske mest kända verk, såsom "Tjänstekvinnans son", "Hemsöborna" och "Fröken Julie".

Vid tiden för Strindbergs återvändande till Sverige hade hans äktenskap med Siri von Essen, vilket ingicks 1877, råkat i en allvarlig kris. Det upplöstes sedermera genom skilsmässa 1891. Det olyckliga familjelivet gav hos Strindberg upphov till en påtaglig rastlöshet, och hans kringflackande liv år 1890 får uppenbarligen ses mot bakgrunden av hans tragiska personliga förhållanden. Inledningen till ett brev, avsänt till en hyresvärdinna, ger en karaktéristisk bild av hans situation vid denna tid: "Stadd på resor i Sverige..."²⁾

Resorna skedde emellertid inte på måfå. Strindbergs avsikt var nämligen att samla material till ett planerat, geografiskt betonat arbete.³⁾

Man har med fullt fog kallat Strindberg en av de stora brevskrivarna i svensk litteratur, och den samlade utgåva av hans brev, som för närvarande är under utgivning, har ofantligt mycket att säga om Strindbergs personlighet.⁴⁾

Vid genomgång av de Strindbergsbrev, som förvaras i Kungl. Biblioteket i Stockholm, fann artikelförfattaren — i samband med

²⁾ Brevet, som är ställt till Enkefru Cedergren, Jakobsberg (innanför Hornstull), Stockholm, är dagtecknat Lund den 1 oktober 1890 och tillhör Kungl. Biblioteket i Stockholm.

³⁾ Resultatet återfinnes under rubriken "Svensk natur" i "Prosabitar från 1890-talet", Del XXVII i Strindbergs Samlade skrifter, Stockholm 1921, där även ett avsnitt om Västergötland förekommer (sid. 38 ff).

⁴⁾ I serien Strindbergs Brev — utgivna av Torsten Eklund — ha hittills sex volymer utkommit, omfattande brev skrivna 1858—januari 1888. Stockholm 1948—1958.

en helt annan undersökning — det brev, som vittnar om besöket i Vänersborg. Brevet ifråga bör lämpligen återges in extenso, eftersom det är ett utmärkt exempel på den för Strindberg typiska brevskrivarstilen: humoristisk men samtidigt klart egocentrisk.

Brevet lyder alltså som följer:

”Hygglige Varburg!

Efter att ha ’gjort’ Bohuslän ända in i Svinesund (deribland seglat från Lysekil till Grebbestad för 25 kronor under hopp att Soten skulle rädda mig från besväret att fortsätta den löjliga kampen för en obehaglig tillvaro) och derefter forcerat Dalsland till Venersborg, der Halle- och Hunneberg dyperade mig fullständigt, störtar jag med uttömda resurser upp till Stockholm.

Vill du nu göra mig den sista tjensten som det heter, och med begagnande af ditt sociala anseende i den otäcka staden, söka för-må portieren på Göta Källare att köpa en kryddbölj: i den in-stufva beskedligt hela min qvarlåtenskap, bestående af en vaxduks-nattsäck, böcker, fotografiplåtar och 2 st. ilgods som troligen rest upp många kronor på returer tack vare vissa fruntimmers fram-stående arrangemangsförmåga.

Hvarför jag besvärar dig med detta skräp, är derför att Herrar Drängar på Göta K. oaktadt öfverflödiga drickspengar syntes s—a uti mina order om returer, hemtningar och dylikt, hvarför jag fick slita 6 vidriga dagar i Lund.

Emellertid när låren är spikad skulle den helt enkelt fockas af på en af ’Strindbergs Kanalbåtar’ (och ej lastångare) med påskrift Aug Sbg adr: C. O. Sg. Riddarholmen. Aktas för väta och stötar. (Frakten naturligtvis obetald!)

Kanske hela affären uppgår till en femma som jag förmodar du med någon svårighet uppfångar i det snåla Göteborg.

Och till sist ett tack för vistelsen i Gbg, min vördnad till Fruen.

Din mycket förbundne

August Strindberg.

Venersborg d 21 oktober 1890.”

Det aktuella brevet⁵⁾ kräver några förklarande kommentarer, och de följa här.

Adressaten, den "Hygglice Warburg", som Strindberg kallar honom, är en kamrat från Uppsala, vars bekantskap Strindberg gjorde 1870 under det andra och sista försöket som studerande vid akademien, ett försök som, i likhet med det första, blev resultat-löst ur examenssynpunkt. Det kan vidare tilläggas, att Warburg var en av de gamla studiekamrater, som Strindberg stod i mer eller mindre ständig brevkontakt med under en lång följd av år och som i sin egenskap av förtrolig vän fick mottaga åtskilliga temperamentsfulla epistlar från Strindbergs hand.⁶⁾

Att Strindberg tog tillfället i akt och gjorde en segeltur i den bohuslänska skärgården är rätt naturligt, då han sedan ungdomen var väl förtrogen med skärkarlsliv efter upprepade vistelser i den stockholmska skärgården; Kymmendö, Dalarö och Sandhamn äro aktuella namn i detta sammanhang. Eftersom denna segling ägde rum på hösten — i mitten av oktober — kan den självfallet ha varit förknippad med vissa risker. Det förefaller dock mindre troligt att den skulle ha utgjort ett mera allvarligt menat självmordsförsök — de inledande raderna i brevet illustrera i själva verket Strindbergs önskan att tilltvinga sig omgivningens uppmärksamhet, vilket bland annat tog sig uttryck i ständigt återkommande självmordsplaner.

Om den strindbergska självupptagenheten har Martin Lamm träffande sagt: "Då han i sina tryckta verk porträtterar sig själv — det finns som bekant ingen modell som han hellre tecknar — intager han framför allt två älsklingsattityder: den pessimistiske cynikern eller den oförskyllt lidande martyren. Naturligtvis åter-

5) Tillhör Kungl. Biblioteket i Stockholm och ingår i den s. k. Warburgska samlingen.

6) Karl Johan Warburg, 1852—1918, litteraturhistoriker och tidningsman. Warburg har — förutom ett stort antal litteraturhistoriska specialarbeten — tillsammans med Henrik Schück utgivit det kända verket "Illustrerad svensk litteraturhistoria".

Vid tiden för Strindbergs västsvenska resa hade Warburg, tidigare bibliotekarie vid Göteborgs Museum (vars bibliotek i viss mån kan sägas vara en föregångare till Göteborgs Stadsbibliotek), tillträtt en professur vid Göteborgs Högskola i estetik samt litteratur- och konsthistoria.

komma de också i breven.” Om de senare konstaterar Lamm vidare: ”Egocentriker förblir Strindberg även i breven, som bara i enstaka fall handla om adressatens angelägenheter.”⁷⁾ Som framgått av citatet här ovan jävar det aktuella brevet på intet sätt Lamms karakteristik; brevet bestyrker tvärtom riktigheten av hans bedömning av Strindbergs författarskap.

Av intresse är Strindbergs påstående, att Halle- och Hunneberg ”dyperade” honom fullständigt. Även om yttrandet kan hänföras till den typ av känslobetongade överdrifter, som han gärna gjorde sig skyldig till, är det dock en verkligt berest man som fäller det. Under sin långvariga utlandsvistelse på 1880-talet var han tidvis bosatt i Schweiz — bland annat vid Vierwaldstättersjön — och bör sålunda ha varit ganska van vid åsynen av märkliga och djärva bergformationer. Trots detta ha de båda västgötabergen tydligen gjort intryck på honom.

Tyvärr får man inte veta något om Strindbergs syn på själva staden Vänersborg, där han av allt att döma har tillbringat en eller annan dag. Hans tystnad på denna punkt kan kanske tolkas så, att Vänersborg i varje fall inte har påverkat honom i negativ riktning, ty hade detta varit fallet, hade det sannolikt skymtat fram i brevet. Frånvaron av kommentarer från Strindbergs sida i detta avseende kan lämpligen jämföras med hans invektiv i fråga om Göteborg, som inte blott kallas ”den otäcka staden” utan även ”det snåla Göteborg”.⁸⁾

I brevet får som synes Warburg instruktioner om hur han skall förfara med de effekter, som Strindberg till följd av ett ogunstigt öde tillfälligt har förlorat ur sikte på Göta Källare i Göteborg. Sedan väl hans tillhörigheter skaffats till rätta och blivit placerade

7) Strindbergs Brev, Del I, Stockholm 1948, sid. XI.

8) När Strindberg gjorde sin genomresa, hade Vänersborg omkring 5.600 invånare. Den stad Strindberg besökte bör ha haft mycket gemensamt med den sekelskiftesidyll, som Birger Sjöberg skildrat i ”Fridas visor”, där skalden i förtälet tecknar denna bild från Lilla Paris en höstdag: ”Vild i sin fågring var Lilla Paris, då hösten lösgjorde sina brandgula blad, då den mörkt svallande sjön skrämde in i hamnen skutor och galeaser, då de små ångarna trängdes där, oroligt rykande med skorstenarna, då stormen ven och regnslöjorna stodo täta över gatorna, över parkerna och kring den dunkla, med spruckna gravstenar överströdda Kolerakyrkogården.”

i en "kryddbolår", skulle denna sändas till Stockholm med en av "Strindbergs Kanalbåtar". Som bekant var August Strindbergs fader, Carl Oscar Strindberg, ångbåtskommissionär i Stockholm. Efter faderns död 1883 hade firman övertagits av en av August Strindbergs bröder. Företaget var av betydande omfattning — framför allt innan konkurrensen från järnvägarna gjorde sig gällande — och befraktade inte blott fartyg i kanal- och kustfart utan stundom även båtar, som trafikerade utländska hamnar.

Att Warburg utförde "den sista tjensten", som Strindberg bad honom om, framgår av ett senare brev från samma höst. I ett postskriptum till detta brev⁹⁾ — vilket är undertecknat "Brevik, Vermdö den 19 november 1890" — skriver nämligen Strindberg följande:

"Många tack för räddningen af mina spridda tillhörigheter från Göta Källare!"

"Kryddbolåren" med sitt brokiga innehåll hade nått adressaten, och den västsvenska resan fick sålunda ett lyckligt slut.

NILS PÅRUD.

⁹⁾ Tillhör Kungl. Biblioteket i Stockholm och ingår i den s. k. Warburgska samlingen.

Muséet och dess utställningar.

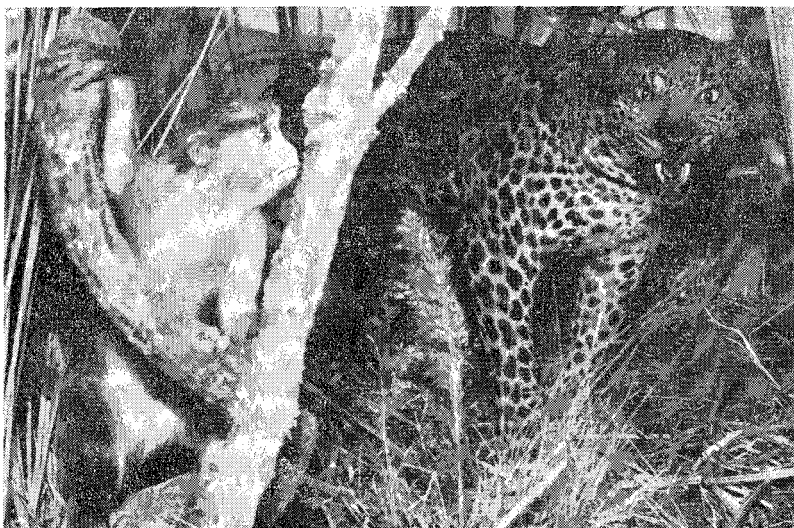
Sedan gammalt räknar man med två grenar i ett museums verksamhet: dels en *inre*, omfattande själva exponeringen av de permanenta avdelningarna, dels en *yttre* med tillfälliga utställningar, studieverksamhet o. dyl. Man torde nog utan överdrift kunna påstå, att i äldre tider den förra grenen helt dominerade. Men på senare tid har emellertid en förskjutning långsamt ägt rum till vad man skulle vilja kalla ett jämviktsläge. Redan vid Vänersborgs museums tillkomst*) organiserades i stort sett de permanenta samlingar, som fortfarande visas. Givetvis har en del förändringar genomförts. Vissa avdelningar har sålunda kommit att magasineras, några andra att framtas. En del lokala förändringar har också företagits, men i stort sett har dock den från början genomförda disponeringen bibehållits. Strävan beträffande denna del av verksamheten har varit att alltmer genomarbota de olika avdelningarna och att åstadkomma allt vackrare exponeringar. För några av dessa avdelningar har tidigare redovisats i denna tidskrift, senast den egyptiska samlingen.

Vad det gäller den yttre verksamheten, har givetvis tillfälliga utställningar arrangerats under museets hela tillvaro. Det ligger dock i tiden, att detta slag av museal verksamhet undan för undan alltmer intensifieras. En blick på museets utställningsprogram de senaste åren bekräftar detta. Det kan kanske därför vara av intresse att här lämna en liten översikt över verksamheten på detta område.

Ett önskemål har varit att nå samhällets alla medlemmar. Därför har sammansättningen av utställningsprogrammen gjorts så skiftande som möjligt, och i stort sett kan man indela utställningarna i tre grupper: barnutställningar, sommarutställningar — inriktade på att dra turister till museet — och övriga utställningar, i huvudsak konstatutställningar.

*) Om denna se V. S. G:s årsskrift 1949, sid. 67 ff.

Barnutställningarna har koncentrerats till jultiden. Tanken har varit att genom en mer fantasieggande exponering visa museets bestånd av uppstoppade djur och därigenom ge barnen en egen liten utställning i samband med de stora familjehögtiderna kring årsskiftet. Landskapsdekorationer har byggts upp för att bilda en mer

DEN SKRÄCKINJAGANDE LEOPARDEN PÅ JAKT
i afrikalandskapet vid utställningen "Det vildas rike" julen 1955.

eller mindre naturtrogen omgivning till de djur, som flyttas ur sin onekligen tråkiga exponering i "glasburarna". Sålunda arrangerades julen 1954 för första gången en sådan utställning, "Det vildas rike", som sedan återkommit i olika former. Premiären visade ett fjälllandskap med djur i vinterdräkt och ett sommarlandskap, huvudsakligen med storskogsfauna. År 1955 kom turen till ett svenskt kustlandskap och ett afrikanskt savannlandskap, det sista ett tacksamt område med tanke på museets många afrikanska djur, både fåglar och fyrfotingar. År 1957 samlades museets kustfåglar kring ett uppbyggt fågelberg, och i den andra delen av salen var det höststämningar i ett högmosselandskap. Dessa utställningar har alla kombinerats med en pristävling för barnen, där det gällt att upptäcka så många djur som möjligt — djuren var i en del fall

mer eller mindre försåtligt dolda i "vegetationen" — och namnge dessa. Priserna har utgjorts av uppstoppade djur. Uppskattningen av dessa utställningar har varit stor. Det har visat sig, att barnen — och även hela familjer — med glädje kommit till museet och med största intresse tagit del av utställningarna. Tävlingsbidragen har

FRÅN DOCKUTSTÄLLNINGEN 1956.

varit många, och bidrag har kommit inte bara från vänersborgare utan också från tillfälliga besökare från många skilda håll i landet.

Julen 1956 hölls emellertid ingen sådan utställning. Då försökte sig museet på en specialutställning, kallad "Från istid till järnålder", som ville visa den arkeologiska utvecklingen i våra trakter. Utställningen var ordnad dels på skärmar med text, bilder och föremål monterade på dessa, dels också genom ett kulisslandskap med Halle- och Hunneberg i bakgrunden och en stenåldersboplats i förgrunden. Även till denna utställning var en pristävling knuten; nu gällde det att finna olika stenåldersredskap. Utställningen rönt — liksom de tidigare nämnda — stort intresse och överflyttades efter visningen i Vänersborg till Trollhättan, där

den under i stort sett en hel termin utnyttjades av stadens folkskolor i historieundervisningen.

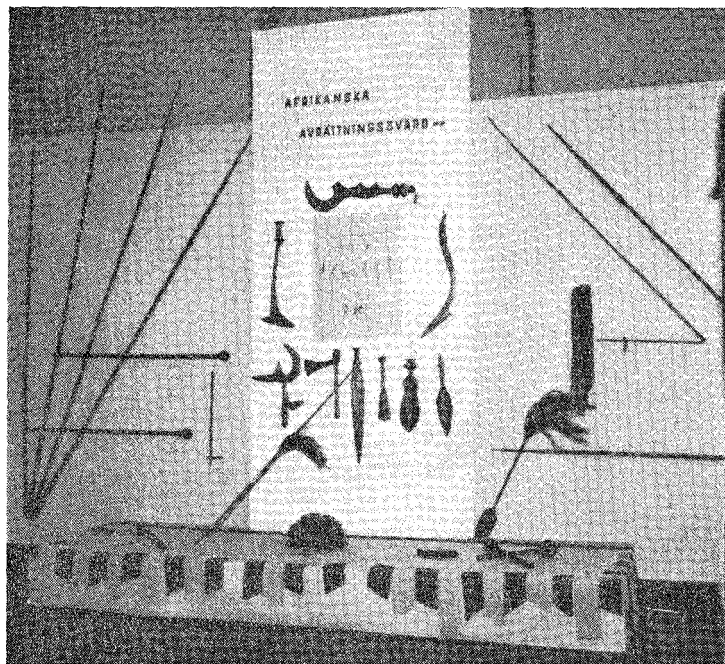
En annan utställning, som även var av stort intresse för barnen, var en stor dockutställning, "Dockor från hela världen". Den arrangerades i samarbete med Fredrika Bremer-Förbundet i staden, och det huvudsakliga materialet hade ställts till förfogande av fru Signhild Häller, Göteborg. Under en vecka 1956 besöktes denna färgglada och roliga utställning av inte mindre än cirka 2000 personer.

I motsats till vad som är förhållandet vid de flesta museer har det visat sig, att besöksfrekvensen vid Vänersborgs museum varit lägre under sommaren än under det mörka halvåret. Detta sammanhänger väl med att staden inte är någon stor turiststad och med det faktum, att alla större konstutställningar etc. hålles under vinterhalvåret.

För att stimulera till flera besök under sommaren har Vänersborgs museum på sitt program upptagit anordnandet av speciella *sommarutställningar*. Början gjordes 1955 med en utställning av ryska föremål under namnet "Ryskt", och där visades gammalryska spetsar, textilier, husgeråd, hantverksföremål, fiske- och fångstredskap, kuriosa m. m. Dessa ryska samlingar hade som så mycket annat i museet på grund av platsbrist måst ligga magasinerade. Utställningen tilldrog sig stor uppmärksamhet i vida kretsar och besöktes inte minst av fackmän. — En liten episod kan i samband med denna utställning förtjäna omtalas. Vid påsktiden 1956 kom till museet en forskare från Hälsingborg. Han frågade efter den ryska utställningen, som han hade läst om i pressen, och tog fram ett klipp ur Svenska Dagbladet, där det stod att "den ryska utställningen hade öppnats". Han hade sparat några dagar av sin semester enkom för att resa upp till Vänersborg för att se de ryska samlingarna. Man kan förstå hans grämlse och besvikelse, när han erfor, att utställningen endast visats under sommaren året förut. Men naturligtvis fick han ändå tillfälle att bese de magasinerade föremålen, så resan hade inte varit alldeles förgäves.

Denna första sommarutställning efterföljdes av en år 1956 arrangerad utställning av exotiska föremål, då bl. a. kinesiska och japanska bruksföremål, målningar, möbler och vapen visades. 1957 anord-

nades två utställningar under sommaren, dels en fotoutställning, "International Exhibition of Modern Photography", i samarbete med Vänersborgs Fotoklubb och dels en utställning av en del av museets vapen, vilka genomgått renovering. Den förnämliga fotoutställningen, som förmedlats genom Värmlands museum i Karl-

FRÅN VAPENUTSTÄLLNINGEN SOMMAREN 1957.

stad, tilldrog sig stort intresse, då ju fotografering både som hobby och konst tillvunnit sig ett allt starkare intresse. Här fick man se hur motiven behandlades av fotografer från olika håll i världen: från Kina, USA, Frankrike, England, Italien, Tyskland, Jugoslavien m. fl. länder samt Sverige, som representerades av ett 60-tal bilder. — Vapenutställningen omfattade två avdelningar, en med svenska vapen, eldvapen och blanka vapen, och en med exotiska vapen, där bl. a. de afrikanska avrättningsvapen väckte intresse och förfäran.

En titt i museets utställningsprogram de sista åren ger dock vid handen att tyngdpunkten i utställningsverksamheten ligger på vår-

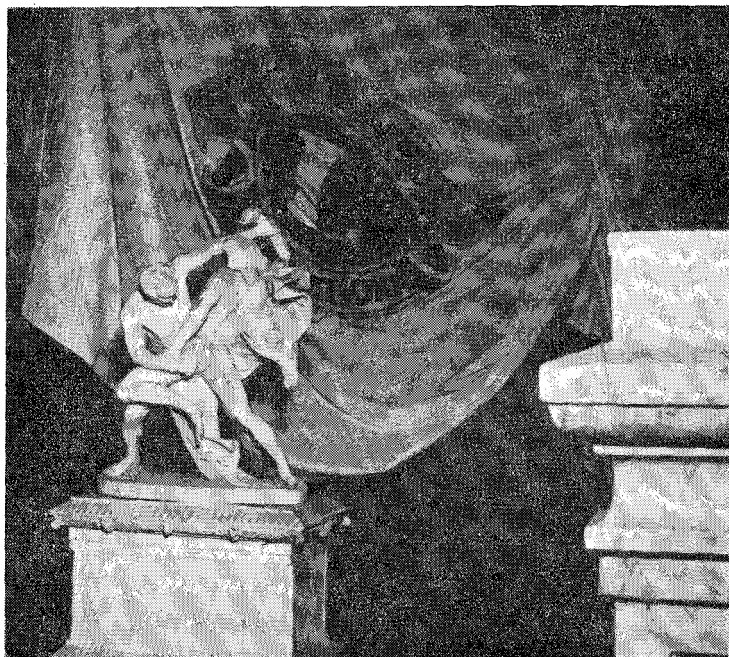
och höstutställningarna, framförallt då konstutställningarna. I samarbete med Göta Älvdalens Konstförening har under många år skiftande slag av konst, svensk och internationell, visats. Dessa är väl alltför välkända för att närmare behöva refereras här. Stora framgångar har utställningar som av Einar Nerman, Carl Oscar Borg, Carl Kylberg, Svensk-Fransk konst, Tysk Nutidskonst, Halmstad- och Arildsgrupperna m. fl. blivit, förutom givetvis mera lokalt betonade utställningar av göteborgs-, götaälvdals- och dalslandskonstnärerna. En hel del utställningar har också arrangerats i samarbete med Nationalmuseum, Riksförbundet för bildande konst, Folkrörelsernas Konstfrämjande m. fl. organisationer.

Vi vill sluta denna översikt med en blick på ett par utställningar, som kombinerats med speciella arrangemang s. k. konstveckor eller konstkurser.

Halmstad-gruppen ställde ut i museet i oktober 1955, och kring denna stort upplagda utställning anordnades en konstkurs om modernt måleri i allmänhet och Halmstadgruppen och surrealismen i synnerhet. "På upptäcktsfärd i en ny verklighet" var det adekvata namnet på kursen, och konsthistorikern och författaren Sandro Key-Åberg medverkade under veckan som föreläsare. Han demonstrerade även utställningen. Föredrag med ljusbilder samt diskussioner med anknytning till de utställda verken var huvudpunkterna i det digra kursprogrammet på 5 kvällar. Utställningen och föreläsningarna besöktes flitigt, och många fick säkerligen en god inblick i det moderna måleriets historia, fick vidgade perspektiv på konsten i allmänhet och de olika stilriktningarnas uppkomst etc.

Framgången med denna konstvecka, som i sin utformning var ett nytt drag i utställningsverksamheten, sporrade till nya tag, och hösten 1957, när en annan "grupp" anmälde sitt intresse för ett liknande arrangemang, fick vänersborgspubliken stifta bekantskap med Arildsgruppen, en konstnärssammanslutning med huvudstation i Malmö. Denna gång lades programmet upp mera skiftande. Konstnärerna själva medverkade, och kända debattörer inbjöds. Så inleddes veckan med en debatt mellan konstnären Bængt Dimming och Ny Tids konstkritiker Gösta Andrén över temat "Konstnären och kritikern". Det blev en utomordentligt intressant kväll med en av de roligaste och innehållsrikaste debatter, som hållits i

museet. Filmföreläsningar har tidigare anordnats i museet — bl. a. vid Musei Vänners årsmöten — och i denna konstvecka inlades nu en kväll med filmer om Goya, van Gogh och Picasso. Fil. kand. C. G. Forsberg, som då tjänstgjorde som amanuens vid museet för att handha den fortlöpande inventeringen, kommenterade filmerna

ENTRÉN VID LIONS CLUBS TAVELUTSTÄLLNING I MARS 1957.

ur konsthistorisk och allmän synpunkt. Filmprogrammet blev så uppskattat, att en extra kväll i all hast fick anordnas. Även i läroverket och flickskolan visades och kommenterades filmerna.

Ett mycket uppskattat inslag i arrangemangen kring denna skånegrupps utställning var kaffeserveringen i museets hemtrevliga källarvåning. Två kvällar den veckan fylldes källaren av konstdiskuterande människor, och debattens vågor gick höga vid borden. Genom sådana arrangemang känner sig besökarna hemma i museet på ett helt annat sätt. Man kommer och trivs, lämnar konventionerna hemma och tar det goda humöret med sig. De erfarenheter,

som gjorts under dessa utställningar, kommer i framtiden att användas för liknande arrangemang.

Kanske skall till sist också ett par andra lyckade utställningar nämnas, vilka får räknas in under rubriken "övriga". Det är Lion's Clubs utställning i mars 1957, "Min bästa tavla", som anordnades som ett led i kampanjen att få nya bältespännare i museiparken. De livaktiga "lejonen" ville göra en utställning av den konst, som finns i vänersborgshemmen, och många anmälningar inkom, så många t. o. m., att samtliga användbara utrymmen i museet fick tas i anspråk. Det säger sig självt att utställningen blev synnerligen skiftande — och framförallt svårhängd! — men som helhet var den mycket lyckad och inbringande en god slant till den s. k. "Bältespännarefonden".

I oktober samma år invaderades museet av länets slöjdkunniga folk med hemslöjdskonsulanten Ingrid Wikmar-Seklis i spetsen. Norra Älvsborgs Slöjdförening fyllde 90 år, och jubileet celebrerades med en pampig utställning, ett arrangemang som blev en verklig succé. Förutom allt det vackra som visades förekom också demonstration i olika slags handarbeten av äldre och yngre damer i hembygdsdräkter, vissång på öppningsdagen samt kaffe i källaren under hela veckan. Så gott som varje sal i museet visade slöjdalster, och förtjusningen var allmän. Dock händer det ju alltid, att någon inte är glad: två damer kom t. ex. och ondgjorde sig över att de inte kunde se fågelsamlingarna. Fågelmontrarna var nämligen överhängda med ryamattor!

Denna översikt har velat visa Vänersborgs Museums önskan att med intressanta, omväxlande och stimulerande arrangemang ge publiken något värdefullt, något givande och bestående. Ibland lyckas det över förväntan, ibland lyckas man kanske mindre. Men det kommer alltid att vara museets strävan att genom nya idéer och grepp söka fortsätta på den inslagna vägen: att göra Vänersborgs museum till ett levande museum.

SVEN AXEL HALLBACK.

SVEN MALM.

Sankt Mikael.

Ett medeltida emaljbeslag i Vänersborgs Museum.

"Emaljerat bronsstycke, hvarå synes en beväpnad man, som uppstiger på en fågel. Fyrkant med hål vid vänstra kantens öfra och nedra hörn". Så beskrives i 1904 års tryckta katalog över Vänersborgs Museum ett av de föremål, som från läroverkets samling kommit till museet och sammanförts med dess förhistoriska samlingar.

Emaljbeslaget är medeltida. Den avbildade beväpnade man-

nen är Sankt Mikael, och djuret, på vilket han uppstiger, synes mig vara en mer fisk- än fågelliknande drake. Ärkeängeln Mikael's strid med draken framställes såsom den skildras i Uppenbarelseboken, där ärkeängeln och det godas seger så beskrives: "Och den store draken, den gamle ormen, blev nedkastad, han som kallas Djävul och Satan och som förvillar hela världen; han blev nedkastad till jorden, och hans änglar kastades ned jämte honom." (Upp. 12:9.)

Den lilla plattan är 4 × 3 cm och är utförd i s. k. gropemalj, émail champlévé. I bronsplattan har fördjupningar grävt med en gravstickel, så att de avbildade gestalternas konturer utgöres av kvarstående ryggar av brons, medan de nedsänkta ytorna fyllts med emalj av olika färger. Sankt Mikael's gestalt fyller med en kraftig diagonalrörelse hela den lilla rektangeln. Ärkeängeln står med ryggen mot åskådaren, iförd en veckrik kolt, vilken numera saknar emaljinläggning. Sankt Mikael skall trampa på den under honom stående draken, över vars kropp det högra benet hänger ned. I höger hand har han svärdet, som upptar benets diagonal-

rörelse. Denna kraftiga rörelse motverkas av drakkroppens rörelseriktning och ängelns raka vänstra arm, på vilken han bär en rund sköld. Draken ser ut som en stor fisk med "påsatta" lustiga fötter; därav den tryckta katalogens tal om fågel. Odjuret är försett med ögon, öron och käft i röd emalj. Det vänder sig upp mot Sankt Mikael, medan denne vrider sitt huvud och blickar upp mot Herren efter kraft. Kring Sankt Mikael i relief framställda huvud finns spår av en gloria.

En djupblå emalj bildar grundtonen. Mot denna har den gyllene glorian och emaljplattans tre förgyllda sidor bildat effektfull kontrast. Drakens buk- och nackpartier är vitgråa, medan ryggpartiet mjukt övergår i den blå grundtonen. Färgklickar utgör de röda emaljögonen samt ärkeängeln sköld, som är utförd i rött, grönt och gult.

Sankt Mikaelsemaljen var med på Göteborgsutställningen 1923. I katalogen upptas den som nr 434 och med proveniens från Tengene kyrka, Viste härad i Västergötland. I en uppsats i "Vadsbobygden" 1930 behandlar Holger Arbman Tengeneemaljen i samband med en del andra västgötska emaljarbeten från tidig medeltid. Från Sandhems kyrka, Vartofta härad i Västergötland, har vi ett processionskrucifix med emaljinläggningar. Krucifixet består av ett träkors, överklätt med förgyllt bronsbleck och besatt med färgrika stenar. Härpå är bronsplattor och bronsbleck med emaljinläggningar fästa. Det är som beslag till ett processionskrucifix av denna typ, som den lilla plattan från Tengene sannolikt tjänat. Det har varit fäst med stift i de två hålen på ena sidan, som saknar den förgyllda bård, som löper längs de övriga tre sidorna. Möjligheten finns även, att Tengenebeslaget varit fäst vid pärmen till en helig bok. På en bokpärm eller ett processionskrucifix har det införts här i landet, sannolikt från Rhen- eller Maasområdet. Det står stilistiskt nära mästern Godefroid och hans skola, som verkade i Maasområdet under 1100-talets mitt. I synnerhet inom den del av området, som upptas av biskopsdömet Liège, blomstrade metallhantverket, vars emaljarbeten gott kunde mäta sig med de mer uppmärksammade alstren från Köln och Limoges. (Falke-Frauberger: Deutsche Schmelzarbeiten, 1904.)

ULF ERIK HAGBERG.

Årsredogörelse för Vänersborgs museum 1957.

Vänersborgs museum har år 1957 haft ett rekordår. Besökssiffran har nu för första gången officiellt överstigit 10.000. 10.431 personer har nämligen under året besökt museet. Av dessa har 4.987 varit betalande, 3.536 utgjorts av skolklasser med lärare, 1.908 övriga gratisbesök, varav bl. a. 750 studiebesök m. m. och 778 medlemsbesök.

Elva utställningar har arrangerats, av vilka fyra i samarbete med Göta Älvdalens konstförening, en i samarbete med Lions Club, en i samarbete med Vänersborgs Fotoklubb, en i samarbete med Älvsborgs läns norra slöjdförening och de övriga fyra i museets egen regi. Utställningsprogrammet har sett ut som följer:

t. o. m. 16/1: Från istid till järnålder. (I museets regi.)

17—24/2: Gunnar Olausson. Konstutställning. (Göta Älvdalens konstförening.)

3—10/3: Min bästa tavla. (I samarbete med Lions Club för "bältespännarefonden".)

24—31/3: Tysk nutidskonst. (Riksförbundet för bildande konst och Göta Älvdalens konstförening.)

24/4—5/5: Britta Emanuelsson — Eric Hedquist. Konstutställning. (I museets regi.)

juni—augusti: Sommarutställning: Svenska och exotiska vapen. (I museets regi.)

21/7—4/8: Internationell fotoutställning. (I samarbete med Vänersborgs Fotoklubb.)

5—13/10: 90 år med hemslöjden. Jubileumsutställning. (Älvsborgs läns norra slöjdförening.)

27/10—3/11: Alvar Lundin. Konstutställning. (Göta Älvdalens Konstförening.)

10—17/11: Arildsgruppen. Konstutställning och konstvecka. (Göta Älvdalens konstförening, Norra Älvsborgs Bildningsförbund och Musei Vänner.)

26/12—: Det vildas rike III. Julutställning för barn. (I museets regi.)

Som framgår av översikten har utställningssäsongen varit mycket skiftande, och även om konstupställningarna varit i majoritet, har även andra slags utställningar kunnat visas. Såsom en nyhet för utställningsverksamheten må nämnas, att den första utställningen, Från istid till järnålder, fortsattes såsom vandringsutställning till Trollhättan, där den utnyttjades i undervisningen. Ett mycket stort antal skolbarn besåg i Trollhättan denna utställning.

Genom Stadsfullmäktiges tillmötesgående har även under år 1957 en extra amanuens kunnat anställas, fil. kand. Claes-Göran Forsberg. Hans uppgifter har dels varit att fortsätta det katalogiseringsarbete, som nu under flera år pågått på museet, dels utarbeta en plan för museets arkeologiska avdelnings nya exponering med huvudsikte på pedagogisk och vetenskaplig inriktning, dels också biträda i övrigt museal verksamhet. Kand. Forsberg tjänstgör fortfarande.

Fortsatta renoverings- och förnyelsearbeten har med kraft genomförts. Sprickbildningar i rökstocken har lagats, en del innertak har reparerats. För övrigt har ansträngningarna koncentrerats till att iordningställa ett bibliotek och studierum i museet. Museistyrelsen har länge hyst planer att på något sätt tillmötesgå det betydande intresse för studieverksamhet, som allmänheten — inte minst från kringliggande landsbygd — visat för museet. Till detta ändamål har den tidigare expeditionslokalen, norra kabinettet vid entrén, omskapats till ett trivsamt och värdefullt bibliotek och studierum. Samarbete har härvid skett med Ätvidabergs AB och dess vänersborgsdirektör Gunnar Haase samt med Vänersborgs Stadsbibliotek. På så sätt har studieplatser till ett antal av cirka åtta kunnat iordningställas, ett arrangemang som redan livligt uppskattats av besökande. Förverkligandet av detta speciella rum är en viktig länk i museets yttre verksamhetskedja. Biblioteket har sedan ordnats av fru Anna Liss, som tillfälligt knutits till museet. Stor glädje har museet i detta sammanhang haft av de bytesförbindelser, som med Vänersborgs Söners Gilles årspublikation tidigare inletts med föreningar och organisationer.

Även det tidigare påbörjade magasineringsarbetet har under året fortsatt med betydande insatser både ifråga om arbetsprestationer och kostnader. Således har lokalerna i gamla materialgården stä-

dots, uppsnyggats och målats. Vissa inredningsarbeten har dessutom påbörjats och en viss magasinering genomförts. Samtidigt har evakueringen från magasinet vid Östergatan påbörjats. Som framgår av tidigare berättelser betraktar dock museistyrelsen magasinfrågan som endast temporärt löst genom dessa åtgärder, då lokalens framtida öden synes vara ovissa och då den av många skäl ej kan anses såsom lämpad för permanent magasinering.

Vissa renoveringsarbeten har utförts för museets räkning. Således har ett betydande antal järnföremål konserverats genom Skara museum. Konservator David Sundbaum har renoverat en oljemålning av Gottfrid Kneller (elev till Rembrandt) i museets ägo. Vissa allmogeföremål har även beretts konservering genom konservator Erik Åkerblom. Vaktmästare Karl Andréasson har desslikes utfört arbete med renoveringar och konserveringar, bl. a. i form av tavelramskonservering. För fortsatt utbildning i konserveringstjänst och magasineringsverksamhet har vaktmästare Andréasson beretts tillfälle till en tids studier vid svenska, danska och tyska museer. Även de naturhistoriska samlingarna har varit föremål för översyn.

Beträffande personalfrågorna har i stort sett inga större förändringar inträffat. Museistyrelsen har dock beslutat att för sin del uppflytta sekreterartjänsten i högre lönegrad. Som framgått av vad ovan sagts har också fru Anna Liss tillfälligt knutits till museet såsom arkivarbetare på halvtidstjänst. — För bevakning anlitar museet som tidigare Vänersborgs Vaktbolag.

En rad donationer har kommit museet till del under året, nämligen av (kronologiskt uppräknade) Mr. Frederic Lehnbergh, Los Angeles, fru Agnes Haij, Vänersborg, doktor Claes Hommerberg, Falsterbo, herr Yngve Brycker, Uddevalla, länsassessor Ragnar Falk, Vänersborg, herr Julius V. Nordberg, Vänersborg, förste landskanslist Holger Gustafsson, Vänersborg, Fastighetskontoret, Vänersborg, herr Oskar Wikström, Tösse, herr Stig Högberg, Vänersborg, herr Lennart Andersson, Vänersborg, fru Ulla Fager, Vänersborg (deposition), Göteborgs museum, Göteborg, herr Karl Arveblad, Vänersborg, Nordiska museet, Stockholm, Naturhistoriska museet, Göteborg (deposition), Vänersborgs Husmoderförening, Vänersborg, herr Folke Tengeland, Tengene, herr Olof Ljung,

Dals Rostock, herr Gunnar Johansson, Töftedal, fröken Elsa Alm-gren, Fröskog, fru Gunhild Himmelstrand, Vänersborg (†), förmed-lad genom fröken Anna Brobeck, Vänersborg, redaktör Yngve Stridh, Göteborg, distriktslantmätare Gunnar Höglund, Väners-borg, agronom Herbert Breithaupt-Meyer, Vänersborg, fru Anna Deshayes, Vänersborg, fröken Anna Brobeck, Vänersborg, herr Sven Acke Ek, Vänersborg, och fru Ellen Svedberg, Eskilstuna.

Bland nyförvärven bör särskilt framhållas två allmogebonader, tillsammans värda 1.500 kronor, som skänkts till museet av Före-ningen Vänersborgs Musei Vänner.

Som framgår av vad ovan sagts har 1957 varit ett livfullt, in-spirerande och stimulerande år för Vänersborgs museum, fyllt av sjudande verksamhet och stort intresse inte minst från allmänhe-tens sida, som alltmer synes ha funnit sig tillrätta i museet.

Vänersborg i januari 1958.

RAGNAR FALK.

Ordf.

Sven Axel Hallbäck.

Sekr.

Föreningen Vänersborgs Musei Vänner årsredogörelse för 1957.

Medlemsantalet har under året något ökats och överstiger nu hundratalet.

I styrelsen har såsom ordförande efter landshövding Mats Lemne, som avböjt återval, direktör Hilding Ström inträtt. Styrelsen i övrigt består av: vice ordförande landskamrerare Gunnar Hjorth, skattmästare bankkamrer Bertil Edwall, sekreterare landsantikvarie Sven Axel Hallbäck samt styrelseledamöter utan funktion stads-bibliotekarie Kerstin Berglund, dispensärläkare Erik Salander, om-budsman Fjalar Åström och arkitekt Per Molnit.

Arbetsutskottet har haft följande sammansättning: fröken Kerstin Berglund samt herrar Per Molnit, Stig Kjällerström, Sven Axel Hallbäck och Sven Malm.

Styrelsen har haft tre sammanträden, den 15 april, den 26 april och den 7 november. Det under året tillsatta Arbetsutskottet har dessutom haft sammanträde den 24 oktober.

Föreningen har deltagit i anordnandet av två större evenemang under året. Årsmötet den 26 april hölls i samarbete med Göta Älvdalens Konstförening och länskommittén för rikstävlingen Min Hemsocken. Cirka 150 personer var närvarande. Efter förhandlingarna utdelades priserna i rikstävlingen Min Hemsocken för distriktet; vidare invigdes det nyinredda biblioteket och studierummet. Efter förfriskningar i källarlokalerna gavs sedan i urpremiär valda delar av Erling Zachrissons Dalslandsfilm. — Under hösten arrangerade föreningen i samarbete med Göta Älvdalens Konstförening, Norra Älvsborgs Bildningsförbund och Arildsgruppen under tiden 10—17 november en konstvecka i anslutning till Arildsgruppens utställning. Cirka 1000 personer besökte de olika arrangemangen. Programmet för konstveckan var: söndagen den 10 vernissage med demonstration av konstnären Runo Andersson, på kvällen debatt mellan konstnären Bängt Dimming och kritikern Gösta Andrén med temat Konstnären och kritikern. Tisdagen den 12 visade och berättade konstnären Runo Andersson hur ett grafiskt blad kommer till. Torsdagen den 14 var anslagen åt film: fil. kand. Claës-Göran Forsberg kommenterade och visade filmer om Fransisco Goya, Vincent van Gogh, filmen om Picassos Guernica samt en experimentfilm, Norman McLaren's Fiddle-dee-de. Efteråt följde diskussion kring kaffeborden i museets källarlokal. Fredagen den 15 visades på grund av det stora intresset åter de nämnda filmerna. Konstveckan avslutades söndagen den 17 med en diskussion över ämnet "Konstnären och publiken".

Slutligen kan nämnas att föreningen dels överlämnat såsom gåva till museet två synnerligen vackra allmogebonader till ett värde av 1.500 kronor, dels också beslutat stödja museets påbörjade renovering av den förhistoriska samlingen.

Ett arbetsprogram med en "önskelista" för verksamheten har utarbetats och godkänts.

Vänersborg i januari 1958.

HILDING STRÖM.

Ordf.

Sven Axel Hallbäck.

Skr.

ÅRSKRÖNIKA 1957.

Krönikören sitter vid sitt skrivbord och försöker att i minnet återkalla det märkliga året 1957. Som fjärilar fladdrar tankarna fram och tillbaka mellan årstiderna och väderleken, mellan de stora braksensationerna och de små vardagligheterna, över hela det gångna årets brokiga örtagård. Och fjärilarna återvänder från blomstren och brännässlorna och serverar krönikören litet honung och mycket gifter och säger: Varsågod, blanda och ge!

Man behövde sannerligen en Sputnik för att få litet avstånd och perspektiv på det hela och komma bort från de allra värsta bland fjärilarna.

Sputnik var det, ja! Ryssarna blev alltså de första, som nådde ut i rymderna. Och inte bara en gång utan två, och senaste gången t. o. m. med en hund som levande last. Prestationen är märklig och länder de ryska vetenskaparna och teknikerna till stor ära.

Av begåvning, instinkt eller kanske av brist på begåvning delade sig mänskligheten med avseende på Sputnikarna raskt i tre grupper: de som tror, att kriget nu är oundvikligt och att jordens undergång är nära, de som betraktar Sputnik I och II som ett slags dubbelupplagor av Dan Wærn och därför rusar ut morgon och kväll för att få se en skymt av drömmilar'n, och slutligen de som tycker synd om hunden.

Det finns förstås också en fjärde åsikt, som omfattas av ett fåtal tänkare och filosofer, men sådana har man ju inte tid att ta på allvar. Deras resonemang, om jag fattat det rätt, lyder dock i mycket korta drag sålunda: Däruppe i rymden är tyngdlagen och många andra lagar och krafter, som reglerar vårt liv här på jorden, upphävda eller satta ur funktion. Om begreppet hastigheten, enligt jordiska mått, kan tänkas upphävd, följer att tiden också blir upphävd. Men om tiden ej finns, så finns inget åldrande och ingen död, och då skulle människorna materiellt ha nått den evighet, som siare och profeter besjungit och beprisat i tusende år. Ryssarna skulle med andra ord ha gläntat på dörren till evigheten. Tanken är svindlande.

Personligen har jag också mycket svårt att förlika mig vid synen, där två björnaktiga ryssar (dom är alltid minst två) som vakt-havande keruber med ett bleklagt *njet* avvisar en inresesökande gillebroder. Ty skall ryssarna sköta gränskontrollen vid det nya paradiset, så blir det nog lika svårt att vinna inträde där, som till de paradiser de skapat på jorden. Ungern, t. ex.

Detta om ryssarna och de högre rymderna, och nu tillbaka till jorden.

En sammanslutning, som förkortat kallar sig FAO och som t. o. m. har ett högkvarter i Rom, sysslar bl. a. med att räkna hästar och åsnor. Huruvida de också räknar får framgår inte av rapporterna, men troligtvis är nattsömnen god, varför fåren får leva oräknade och mera på en slump. FAO meddelar nu högtidligt, att de funnit, att antalet hästar här på jorden kraftigt minskar, under det att åsnorna bara ökar och ökar. Nyheten är ingen nyhet för den som uppmärksamst följt utvecklingen ute i världen och härhemma. Den kortörade arten har ökat mest, och vad den åstadkommer är häpnadsväckande. Vad sägs t. ex. om förslaget, att alla fröknar skall kallas fruar? Detta föranledde naturligtvis omedelbart alla fruar att resa sig som en man med begäran att få kallas herr. Varpå ovannämnda kortörade dekreterade, att herrarna i fortsättningen skall bära handväska. Kan bröderna för sin inre syn se Äldermannen komma allvarligt stegande Kungsgatan fram, kokett svängande en ostronfärgad handväska istället för en rejäl oxlädersportfölj, som vid behov kan härbergera fyra helbuteljer uppreklamerat lättvin eller annat drickbart av oreklamerade märken? Jag kan det inte.

Vår gamle bekanting Älmeby har åter dykt upp i rampluset. Denna gång fick han till uppgift att minska eller helst avskaffa allt krångel på byggnadsfronten, och det kan man nog säga, att går hans förslag igenom, så blir massor av viktigpettriga åsnor avstängda från statliga och kommunala havrekrubbor. Dom får väl försöka att försörja sig på arbete i fortsättningen. Många anser nog, att Älmeby hade en lätt match, då han ju anses vara expert på krångel, men det förringar på intet sätt hans krafttag.

Och härmed lämnar vi åsnorna och talar om något annat. Om brödernas tankar i fortsättningen ändå skulle råka snudda vid åsnor, så är det förlåtligt.

Från den 1 juni blev telefon och porto dyrare, och från 1958 höjes skatten med 90 öre till 10,50 och landstingsskatten med 70 öre till 3,90. Om något år kommer de flesta städer att ha skatter på 20 kr och däröver, påstår experterna, så det är bara att tacka och se glad ut.

Glada såg emellertid inte de resenärer ut som försökte få sig en kopp kaffe på Skräcklestugan i sommar. I andanom ser jag Halvord Lydell på sin Parnass, hur han vässer sin penna och på ren och oförfalskad svenska meddelar de ansvariga sin oförblommerade mening om den rätta tidpunkten, då reparationer och tillbyggen av sommarkaféer skall äga rum.

Sveriges kyrkomöte har haft att ta ställning till frågan, om kvinnorna skall predika i kyrkorna också. Står kyrkligheten i någorlunda proportion till allmänhetens visade intresse i denna fråga, så behöver inte biskoparna misströsta.

I början av juni ägde en raskatastrof rum i Göta älv vid Göta. Tillsamman med den ovanligt regniga sommaren och hösten åstadkom detta bland mycket annat, att Vänern steg över sina bräddar. Någon gång i början av november avläste jag Vänerns vattenstånd till 45,32 m. Vid detta tillfälle var vattnet några dm från kajkan-ten, och utanför Strömsborgs södra veranda hade en präktig sjö bildats.

Götaraset medförde, att den gamla frågan om en kanal från Vänersborg till Uddevalla åter aktualiserats. Vid denna frågas behandling kunde man nog väntat ett något mera aktivt intresse från Vänersborgs stad. Men det kanske sent omsider kommer. Heja, Oscar Andersson!

En influensa, kallad asiaten, har svårt härjat i landet. Vänersborg har kommit lindrigt undan, men så lägger sig inte våra pojkar i första taget för vilken liten utlänning som helst. Och för flickorna svarar Döttraggillet.

Från regeringssidan kan anmälas, att centerforwarden Hedlund och hans föreningskamrater beslutat sig för att bryta den röd-gröna kombinationen och i fortsättningen spela i det egna laget. Vilket säkert kan behövas, då laget ligger illa till i tabellen. Men med den hedlundska taktiken och finurligheten måste laget anses farligt, både för serieledarna och konsumenterna. Serieledarna verkar något tröttkörda, och laget har försvagats genom att flera av

de gamla stjärnorna lagt portföljerna — eller kanske man skulle säga bollskorna — på hyllan och ägnat sig åt mindre jäktade sysselsättningar. Detta om detta.

Nu skulle här också sägas något om skördekatastrofen, om pensionsomröstningen, om mutmålen, som blivit på modet, och om norrmannen Mykle, som påstås vara författare och som också blivit på modet, men även en krönikör har sin begränsning.

Huseby- och Sellingmålen har avlöst rättegångsreferaten om rådmannen Lundqvist som följetong i tidningarna, och den ende som vill behålla Vänersborg som residensstad tycks vara vännen och gillebrodern, stockholmarens Werner Lundin. Heja, Werner!

Vänersborg har kommit in i ett slags "på stället marsch"-tempo. Personligen har jag ingenting mot sovande idyller; Marstrand, Östhammar och Trosa är nog bra på sitt sätt, när man söker vila och avkoppling, men det skulle nog glädja många, om någon enda här i staden ville visa litet friska tag och framåtanda, om inte annat så bara för att retas. Det kan komma något gott av sån't också. Heja gillebröder, stadsfullmäktige, drätselkammare och ungdomar! Gärna i omvänd ordning.

Invånareantalet uppgick vid årsskiftet till 17511 personer. Då man talar om landsbygdens avfolkning, kan vi med handen på hjärtat svära oss fria. Den lilla befolkningsökning vi haft svarar vi själva för. Vad landsbygden bidragit med i denna sak är på sin höjd den mjölk, som spädbarnen i förekommande fall kan ha behövt som utdryingning av det moderliga kosthållet. Bara nu inte något ljushuvud tar detta påpekande som anledning till att motionera om mejeriets och "Torrmjölkens" förflyttning till annan ort. Detta var inte snällt sagt, och det vet jag, att åldermannen också menar, men det är gjort "i krigarens vällovliga avsikt o. s. v." och "den man älskar o. s. v."

Nu talar vi om Gillet. Gillet är som vanligt välskött, och vem som svarar för detta och hur det sker är förut rapporterat. Här har ingen förändring skett. Dessbättre.

Årsskriften blev i år något försenad, men orsaken härtill kan årsskriftredaktören förklara bättre än jag. Har bröderna förresten tänkt på, vilken förtjänst man har på att vara med i Gillet? För den lilla årsavgiften av fem kronor får bröderna en årsskrift, som bara i trycknings- och distributionskostnader kostar en femma. Dess

verkliga värde är svårt att fastställa, men inom området kunnigt folk har nämnt höga tvåsiffriga belopp, och de verkliga experterna och finsmakarna sväva ej på målet, då de instämma häri.

Som bröderna dessutom vet, så bidrager Gillet i år liksom tidigare med tre kronor till den julmåltid, vi inom en stund här gemensamt skall avnjuta. Då vidare alla dessa förtjänster, som bröderna har från Gillet, är skattefria (jag har det från högsta toppen inom Gillet), så kan ju de mera affärsbegåvade bröderna raskt räkna ut, hur många årskort man behöver lösa för att leva glatt och skattefritt under 1958.

Och medan bröderna rynkar sina breda och höga tänkarpannor och framletar Arthur Lundgrens och Albin Wärnes goda råd i multiplikationstabellens praktiska tillämpning, ber jag att få passa på och önska alla en god fortsättning på julen och

ETT GOTT NYTT ÅR!

Vänersborg annandag jul 1957.

THORSTEN GULZ.

MINNESRUNOR 1957.

"Bort gå de, stumma skrida de,
en efter en till skuggornas värld."

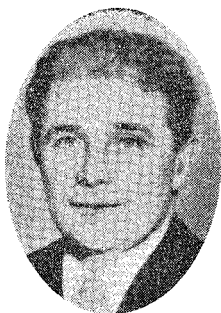
Gillebröder!

Under det snart förgångna året ha ej mindre än 12 gillebröder gått bort och lämnat tomrum i brödrakretsen. Några voro mycket kända personer i vår hemstad, några stodo oss — och mig personligen — mycket nära. Om alla är det vittnat, att de redligen fyllt sitt värv och därigenom hedrat den stad, som sett dem födas eller där de verkat.

Apotekaren HUGO THIMGREN, född i Timmele den 22 juni 1901, avled å Mössebergs kuranstalt den 20 februari 1957. — Th. kom till Vänersborg 1911, genomgick läroverket härstädes och avlade studentexamen 1920, ägnade sig omedelbart åt apotekarbanan, tjänstgjorde under studietiden vid apoteken i Vänersborg och Uddevalla och blev efter avlagd apotekarexamen 1931 förste man och diskchef vid apoteket i Vänersborg. 1946 blev han apotekare i Sunne och erhöll 1955 privilegiet å apoteket i Kristinehamn, en bana som blott alltför tidigt bröts av ett hjärtlidande. Han innehade under en följd av

år förtroendeuppdrag inom apotekarnas sammanslutningar. — Th. hade många strängar på sin båge. Om honom kan med fog sägas, att han i sällspord grad var vänsäll. I yngre år var han en framstående idrottsman och idrottsledare. Han spred också glädje som dråplig revyskådespelare. Han var min studentkamrat och som sådan oförglömlig. — Hugo Thimgren inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1928.

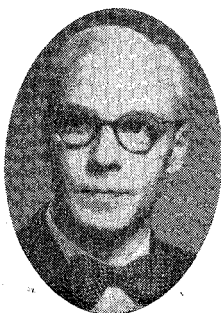
Bryggeriarbetaren AXEL FAGERSTRÖM, född i Vänersborg den 8 oktober 1902, avled i Vänersborg den 24 april 1957. — Efter slutad skolgång anställdes F. vid Vänersborgs Bryggeri, som han kom att tjäna som något av ett allt i allo. Men Axel var en mångsidig man. Begåvad med en aldrig sinande energi, uppslagsrikedom och organisationsförmåga ägnade han nästan all sin fritid åt ideella ting. Varmt intresserad av sång och musik blev han en av stiftarna till Sångsällskapet Sjung - Sjung, där han under mer än 30 år nedlade ett stort och oegennyttigt arbete som sångare, styrelseledamot och glädjespridare. Han var

en högt skattad medlem och tjänsteman i Sällskapet Vänersborgs Par Bricole. Aktiv brandman under en lång följd av år i Vänersborgs borgarbrandkår var han dess kamratförenings ordförande och som sådan betrodd förtroendeman i avtalsfrågor. Han var ålderman i den av honom stiftade sångarorden BK. — Axel Fagerström inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1935.

Landskanslisten BENGT CARLSON, född i Vänersborg den 21 mars 1912, avled i Vänersborg den 8 juni 1957. — Efter studentexamen vid härvarande läroverk 1936 och en kortare tids tjänstgöring vid domarekansliet här i staden anställdes C. 1938 som landskanslist vid länsstyrelsen, där han verkade på skilda avdelningar, senast inom civilförsvaret. Behäftad med svårt lyte och under senare år svårt sjuk kämpade han tappert mot ett ogunstigt öde. — Sin lisa fann C. i radion, och han blev en verkligt skicklig radiospecialist, som knöt förbindelser över hela vårt jordklot, vänner som gjorde sig särskilt påmint, när

hans sändare för alltid tystnat. — Bengt Carlson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1942.

Kontrollören OLOF VICTORIN, född i Vänersborg den 28 oktober 1908, avled i Vänersborg den 18 juni 1957. — Efter vid härvarande läroverk avlagd realexamen bedrev V. handelsstudier och anställdes 1929 vid Wargöns Aktiebolags kontor, där han genom skicklighet och plikttröhet och sin försynta personlighet åtnjöt allas aktning och förtroende. — V. hade stora bokliga intressen. Inom Vasaorden kom han att göra en insats för uppehållande av kontakten med svenskarna i Amerika. — Olle Victorin inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1935.

Fd. verkmästaren BERNHARD WESTERBERG, född i Lids församling i Sörmland den 2 februari 1879, avled i Vänersborg den 19 juni 1957. — Efter skolutbildning och några års anställning vid tändsticksfabriker i Södertälje och Västervik kom W. 1910 som verkmästare till Vänersborgs tändsticksfabrik, där han blev en mycket skicklig arbetsledare, kanske stundom sträng men alltid rättvis. Han förblev på sin post, tills fabriken 1932 nedlades med anledning av Kreugerkraschen. — Men en vittfamnande man som W. räckte till för mycket mera. Sedan han 1915 blivit stadsfullmäktig, började ett arbete för vår stad,

som blev mycket omfattande och varade över tre decennier. Det är lättare att nämna de styrelser och nämnder, där W. inte satt, överallt verksam. Särskilt bör nämnas hans insatser i arbetslöshetstider och för stadens skogar. Under en följd av år var han vice brandchef. — Skytterörelse och landstorm samt försäkrings- och sjukkasseverksamhet fyllde också hans tid. Sist och inte minst skall nämnas hantverket, dess organisationer och utställningar. Överallt räckte han till. Utrustad med en berghälsa höll han ut långt över de 70 åren. — För sina förtjänster om vår stad invaldes A. B. Westerberg i Vänersborgs Söners Gille år 1937.

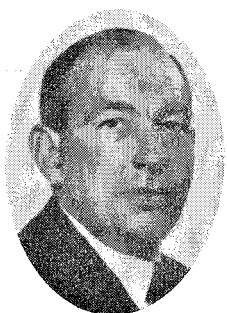
Bankkamreraren AXEL MILLING, född i Vänersborg den 20 januari 1896, avled å Vänersborgs lasarett den 29 augusti 1957. — Redan i mycket unga år inträdde M. i dåvarande Vänersborgsbankens tjänst och tjänstgjorde sedermera vid ett flertal av bankens, numera Svenska Handelsbankens kontor, sedan 1955 som kontorsföreståndare och kamrer i Lilla Edet. Han var en plikttrogen och samvetsgrann bankman, som genom sitt tillmötesgående sätt tillvann sig kundkretsens förtroende och aktning. — Under sin vänersborgstid inlade M. stora förtjänster inom idrottsrörelsen. — Axel Milling inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1919.

Fd. chauffören **ALGOT PETERSON**, född i Vänersborg den 26 mars 1889, avled i Vänersborg den 19 september 1957. — P. anställdes redan 1911 vid det Sjöstrandska bryggeriet och övergick sedan automatiskt i det nybildade Vänersborgs Bryggeris tjänst. Detta ägnade han sedan troget sina tjänster, tills han 1948 förtidspensionerades på grund av ohälsa. — Algot var en i hemstaden mycket känd person. I yngre dagar var han en framgångsrik roddare, medlem av Larson-laget, och hörde som sådan till de säkra pojkarna. — Algot Peterson inträdde i Vänersborgs Söners Gille redan år 1909 och skulle nästa år ha medaljerats.

Fd. kontoristen **KARL OLSSON**, född i Vänersborg den 7 februari 1902, avled i Vänersborg den 14 oktober 1957. — Efter i hemstaden avlagd realskoleexamen anställdes O. vid A. F. Carlssons Skofabrik. För några år sedan förtidspensionerades han på grund av ohälsa. Han efterlämnar minnet av en duktig tjänsteman, som stilla och tyst gick sin väg genom livet. — Karl Olsson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1934.

Vaktmästaren **AXEL ANDERSSON**, född i Vänersborg den 14 maj 1901, avled i Vänersborg den 7 november 1957. — A. började som elektriker hos Nils Wahlqvist, kom sedermera till lasarettet som biträde och blev för ett antal år sedan vaktmästare vid Dalbobergens vårdhem. — A. hörde till de stilla i samhället. Sina sysslor skötte han plikttroget. Han älskade sången, och jag minns, hurusom de båda i år bortgångna Axlarna Andersson och Fagerström vid en av våra tidigare högtidsstämmor underhöllo bröderna med gluntsång. — Axel Andersson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1930.

Fd. järnhandlaren GEORG NYSTRÖM, född i Vänersborg den 2 oktober 1874, avled i Vänersborg den 18 november 1957. — Efter slutad skolgång gav sig N. in på den bana, som skulle bli hans yrke: järnhandeln. 1903 övertog han den järnhandel vid torget, som tidigare innehafts av Hedman, Dahllöf och Lindqvist. Det var hos N., som Birger Sjöberg en gång gjorde sina lärospån som tapethandelsbiträde. Redan år 1931 — endast 57-årig — drog sig N. tillbaka och överlät sin rörelse i andra händer. — N. gillade ej offentliga uppdrag. Han levde för sina affärer, de sina och en stor vänkrets. Han blev också ett

vandrande lexikon för den som ville höra om gamla tiders Vänersborg. Tyvärr ha dessa minnen ej blivit upptecknade. — Georg Nyström inträdde i Vänersborgs Söners Gille redan år 1906 som en av de första efter stiftarna och erhöill gilletts hyllningsmedalj år 1955 vid 50-årsjubiléet.

Fd. boktryckaren ERIK LIND, född i Vänersborg den 28 februari 1881, avled i Vänersborg den 19 december 1957. — I mycket unga år började L. ägna sig åt det yrke, som skulle bli hans livskall, i det han anställdes hos dåvarande boktryckaren, kaptenen C. W. Carlsson, där han insattes i "konstförvantens" inte alltför lätta yrke. 1909 övertog han tillsammans med fyra kompanjoner, alla medlemmar av V. S. G., boktryckeriet och tryckte under årens lopp många årgångar av denna årsskrift. Även sedan tryckeriet överlätits i andra händer, ägnade han företaget sina tjänster. En mycket skicklig yrkesman har med L.

gått ur tiden. Dryga 60 år av sitt liv ägnade han boktryckarkonsten. — Personligen var han en stilla och försynt man, utrustad med fin humor. Hans intresse för vårt Gille och för hemstaden var oändligt. Jag gömmer i tacksamt minne många samtal på tryckeriet. Arbetareföreningen ägnade han också sitt intresse, och hans insatser där belönades med föreningens förtjänstmedalj. — Erik Lind inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1923.

Landskanslisten GUSTAF LARSSON, född i Vänersborg den 23 oktober 1892, avled i Vänersborg den 26 december 1957, för blott några timmar sedan. — Efter i hemstaden avlagd realskoleexamen blev L. biträde å kronolänsmans- och kronofogdekontor. Vid fögderiförvaltningens omorganisation anställdes han 1918 såsom landskontorist i Älvsborgs län, överflyttades 1921 till landskansliet och blev ordinarie landskanslist 1924. Gustaf Larsson var min förste arbetskamrat på länsstyrelsen. — I yngre dagar var idrotten L:s stora intresse, och han uträttade mycket för I. F. Kamraterna. Musiken var ett andra intresse, och

den äldre generationen erinrar sig säkert det av L. grundade "Spiskrokskapellet". Han var en vänsäll man, som stilla gick sin väg genom livet. — Gustaf Larsson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1930.

Vänersborg annandag jul 1957.

GUNNAR HJORTH.

*Sida vid sida falla de,
samlas allt fler och fler,
somliga tidigt kallade,
andra, när sol gått ner.*

*Skuggorna breda sig över dem,
vilan är djup och lång.
Nattliga vinden söver dem,
susar sin vaggande sång.*

(Anita Halldén.)

Vänersborgs Söners Gilles

styrelseberättelse för år 1957.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gille får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten under år 1957, Gillets 52:a arbetsår:

Gillet har under året varit samlat till årsstämma den 20 mars och till högtidsstämma annandag jul. Till den senare, vilken avhölls i Frimurarelogens festvåning med ty åtföljande sedvanlig jultid, hade infunnit sig 70 gillebröder. Vid högtidsstämman utdelades — förutom vederbörliga 25-årstecken — Gillets hyllningsmedalj till tre 50-årsveteraner¹⁾ och till en om Gillet särskilt förtjänt gillebroder²⁾. I samband med stämman höll gillebrodern Nils Pårud föredrag över ämnet: "Frågan om en kanal mellan Vänersborg och Uddevalla."

Gilletts årsskrift har under året utkommit med sin 26:e årgång.

Ur "Knut Hernströms understödsfond" har utdelats en julgåva och ur "Major Oscar Wenerströms understödsfond" likaledes en julgåva. För Gillets övriga understödsverksamhet redogöres i "Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshems" särskilda styrelseberättelse.

Liksom tidigare har ur "Wilhelm och Nora Malmbergs donation" utgått stipendier till elever vid stadens folkskolor.

Medlemsantalet utgjorde vid 1957 års utgång 588, varav 20 ständiga medlemmar. Under året ha 12 medlemmar avlidit, 1 medlem avförts på grund av stadgeföreskrift och 21 nya medlemmar tillkommit.

Beträffande Gillets fastighet med tillhörande fond hänvisas till "Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshems" särskilda styrelseberättelse.

¹⁾ Fd. boktryckaren Fritz Berg, fd. boktryckaren Carl-Erik Carlsson och handlanden Ewald Gillberg, vilka inträtt i Gillet under år 1908.

²⁾ Drätselkontoristen Kurt Hallberg, Gillets kassafogde, son till Gillets stiftare.

Över Gillets allmänna kassa och övriga fonder lämnas följande redogörelse:

1. ALLMANNA KASSAN:

Behållning från år 1956		3.217:23
Inträdesavgifter	2:—	
Avgifter av ständiga medlemmar	100:—	
Medlemsavgifter för år 1956 (rest)	355:—	
„ „ „ 1957 (del)	2.025:—	2.380:—
Försålda miniatyrmedaljer	18:75	
Uttagna porton	256:75	
Ränta	79:74	2.837:24
	Kronor	6.054:47
Bidrag till årsskriftskostnader	3.155:72	
Sammanträdeskostnader	390:35	
Uppvaktningar	328:10	
Trycksaker	80:—	
Porto och telefon	302:90	
Diverse	82:20	4.339:27
Behållning till år 1958: Innestående i bank	496:39	
„ „ „ å postgiro	1.813:—	
Lån till stiftelsen	866:66	
Kontant	309:87	
	Tillgångar Kronor	3.485:92
Avgår skuld till Dymlingska fonden Kronor	1.770:72	1.715:20
	Kronor	6.054:47

2. VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES FÖRSKÖNINGSFOND:

Behållning från år 1956		4.805:58
Räntor		184:20
	Kronor	4.989:78
Behållning till år 1958: Obligationer	4.000:—	
Innestående i bank ..	989:78	4.989:78
	Kronor	4.989:78

3. NAMNKUNNIGA VÄNERSBORGARES MINNES FOND:

Behållning från år 1956		770:62
Ränta		29:51
	Kronor	800:13

Behållning till år 1958: Innestående i bank	800:13
Kronor	800:13

4. KNUT HERNSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1956	2.154:55
Räntor	82:57
Kronor	2.237:12

Julgåva	60:60
Behållning till år 1958: Obligationer	2.000:—
Innestående i bank ..	176:52
Kronor	2.237:12

5. HJALMAR A. LINDEDALS MINNES FOND:

Behållning från år 1956	5.372:93
Räntor	205:91
Kronor	5.578:84

Behållning till år 1958: Obligationer	5.000:—
Innestående i bank ..	578:84
Kronor	5.578:84

6. MAJOR OSCAR WENERSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1956	3.492:97
Räntor	133:86
Kronor	3.626:83

Julgåva	100:—
Behållning till år 1958: Obligationer	3.000:—
Innestående i bank ..	526:83
Kronor	3.626:83

7. WILHELM och NORA MALMBERGS DONATION:

Behållning från år 1956	10.484:80
Räntor	398:97
Kronor	10.883:77

Stipendier till elever vid stadens folkskolor ..	150:—	
Fondernas utskyllder	242:—	392:—
Behållning till år 1958: Obligationer	10.000:—	
Innestående i bank ..	491:77	10.491:77
Kronor		10.883:77

8. RICHARD DYMLINGS ÅRSSKRIFTSFOND:

Behållning från år 1956		2.919:63
Försålda årsskrifter	30:25	
Bidrag till kostnaden för årsskriften 1955	2.450:72	
Annonser i årsskriften 1956	2.630:—	
Bidrag till kostnaden för årsskriften 1956	705:—	
Räntor	134:16	5.950:13
Kronor		8.869:76
Tryckning av 1956 års årsskrift	3.385:—	
Behållning till år 1958: Obligationer	2.000:—	
Fordran å Allmänna kassan	1.770:72	
Innestående i bank	1.714:04	5.484:76
Kronor		8.869:76

9. LAURA och ESTER DANIELSSONS DONATIONSFOND:

Behållning från år 1956	5.336:83
Ränta	248:15
	Kronor 5.584:98
Behållning till år 1958: Innestående i bank	5.584:98
	Kronor 5.584:98

Mellanhavandet i fråga om 1955 och 1956 års årsskrifter mellan Allmänna kassan och Dymlingska fonden har numera kunnat regleras, varigenom den senare återställts till sitt rätta kapital. Emellertid har även 1957 års årsskrift försenats, vilket föranlett att 1957 års medlemsavgifter endast delvis kunnat inkasseras under året samt att såväl 1957 års annonsuppbörd som likvideringen av kostnaderna för 1957 års årsskrift kan ske först under år 1958. Det är styrelsens livliga förhoppning, att det skall lyckas årsskriftsnämnden att utge 1958 års årsskrift i sådan tid — helst i omedelbar anslutning till årsstämman i mars —, att såväl 1957 som 1958 års medlemsavgifter och årsskriftskostnader hinna i sin helhet redovisas i 1958 års bokslut.

I enlighet med Gillets beslut har gemensam räkenskap numera upplagts för Gillets fonder med undantag av Danielssonska fonden, som ännu ej erhållit reglemente, och Eliassonska fonden, som tillhör Älderdomsheimsstiftelsen. Övriga fonder, vilkas medel äro pla-

cerade — förutom i bank — i obligationer med skilda avkastningsräntor, ha för året gottgjorts enhetlig ränta med c:a 3,83 %.

Allmänna kassan och de av Gillets fonder, som ej äro understödsfonder, beskattas numera för sina ränteinkomster. Under året erlagda utskylder ha i sin helhet avförts å Malmbergiska fonden. Styrelsen kommer att närmare undersöka det berättigade i denna beskattning.

Inom sig har styrelsen för året utsett: till andre ålderman f. sparbankskassören Bror Fock, till gilleskrivare driftschefen Thorsten Gulz och till kassafogde drätselkontoristen Kurt Hallberg.

Styrelsen har under året haft 5 protokollförda sammanträden, varjämte annat samråd ägt rum.

Vänersborg den 18 februari 1958.

GUNNAR HJORTH.

BROR FOCK.

BRUNO STERNER.

PRIMUS ANDERSON.

KURT HALLBERG.

VALTER KARLSON.

THORSTEN GULZ.

Granskningsberättelse.

Undertecknade, som utsetts att granska Vänersborgs Söners Gilles räkenskaper och förvaltning under år 1957, få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse:

Den av styrelsen i dess berättelse lämnade sammanställningen över Gillets och dess olika fonders ställning är i full överensstämmelse med de oss förelagda räkenskaperna. Som framgår av styrelseberättelsen har gemensam räkenskap upplagts för fonderna, vilket noteras med tillfredsställelse, framtida granskningsmän till glädje och överskådligheten i räkenskaperna till fromma.

Räkenskaperna äro förda med omsorg och noggrannhet. Kapitalbehållningen per den 31 december 1957, tillhopa Kronor 40.348:81, har av oss kontrollerats utan anmärkning. Fondernas

innehav av obligationer har inventerats och befunnits överensstämma med räkenskaperna.

Då ej heller i övrigt någon anledning till anmärkning förefinnes, hemställa vi att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 1957 år förvaltning.

Vänersborg den 15 mars 1958.

ALLAN HEDÉN.

JOHN ANDERSON.

Granskningsmän.

Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Ålderdomshems styrelseberättelse för år 1957.

Styrelsen för Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Ålderdomshem får härmed avgiva följande berättelse över stiftelsens verksamhet under år 1957, stiftelsens sjätte arbetsår:

Räkenskaperna utvisa följande:

FASTIGHETEN:

VINST- och FÖRLUSTKONTO:

Inkomster:

Arrende konto	8.480:49	
Räntors konto	173:75	8.654:24
Kapital konto (årets underskott)		4.311:62
	Kronor	12.965:86

Utgifter:

Räntors konto	1.845:86	
Löners konto	300:—	
Renhållnings konto	83:15	
Reparationers konto	7.664:05	
Försäkringsavgifters konto	129:—	
Skatters konto	811:—	
Diverse omkostnaders konto	132:80	10.965:86
Understöds konto		2.000:—
	Kronor	12.965:86

IN- och UTGÅENDE BALANSKONTI:

Tillgångar:

	den 1/1	den 31/12
Fastigheters konto	85.000:—	105.000:—
Inventariers konto	100:—	100:—
Obligationers konto	50:—	50:—
Bankräkningars konto	3.843:02	870:36
Kassa konto	49:25	9:95
Kronor	89.042:27	106.030:31

Skulder:

Låne konto	40.000:—	40.866:66
Utestående skulders konto	596:—	1.029:—
Reservfondens konto	10.000:—	10.000:—
Kapital konto	38.446:27	54.134:65
Kronor	89.042:27	106.030:31

SYSKONEN INGEBORG och GOTTFRID ELIASSONS DONATION:

Behållning från år 1956	30.467:20
Räntor	1.254:43
Kronor	31.721:63

Behållning till år 1958: Fastighetens lån	20.000:—	
Obligationer	8.200:—	
Innestående i bank..	3.521:63	31.721:63
Kronor		31.721:63

Under året har enligt uppgjord plan ytterligare fönster utbytts och målats, varjämte varmvattenberedaren utbytts mot ny sådan. Under sommaren överlät fru Karolina Håkansson sin pensionatrörelse till fru Ingeborg Larsson. I samband härmed lät styrelsen — delvis i samverkan med den nya arrendatorn — renovera bostadslägenheten. Viss annan reparation har dessutom utförts.

Stiftelsens understödsverksamhet har under det gångna året varit av oförändrad omfattning.

Fastighetens värde har uppskrivits till det nya taxeringsvärdet.

Inom sig har styrelsen för året utsett: till vice ordförande f. sparbankskassören Bror Fock, till sekreterare driftschefen Thorsten Gulz, till kassör drätselkontoristen Kurt Hallberg och till fastighetsförvaltare handlanden Valter Karlson.

Styrelsen har under året haft 5 protokollförda sammanträden, varjämte annat samråd ägt rum.

Vänersborg den 18 februari 1958.

GUNNAR HJORTH.

BROR FOCK.

BRUNO STERNER.

PRIMUS ANDERSON.

KURT HALLBERG.

VALTER KARLSON.

THORSTEN GULZ.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, som av Vänersborgs Söners Gille utsetts att granska Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Äldersdomshems räkenskaper och förvaltning under år 1957, få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse:

Stiftelsens ställning framgår av den i styrelsens berättelse avgivna redogörelsen, vilken är i full överensstämmelse med de av oss genomgångna räkenskaperna.

Räkenskaperna äro förda med ordning och reda. Kapitalbehållningen per den 31 december 1957, tillhopa Kronor 95.856:28, har av oss kontrollerats utan anmärkning. Stiftelsens och Syskonen Eliassons donations innehav av obligationer har inventerats och befunnits överensstämma med räkenskaperna.

Fastighetens förvaltning — med under året vidtagna, ganska omfattande reparationsarbeten — har handhåfts på bästa sätt.

Då ej heller i övrigt någon anledning till anmärkning förefinnes, hemställa vi, att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 1957 års förvaltning.

Vänersborg den 15 mars 1958.

ALLAN HEDÉN.

JOHN ANDERSON.

Revisorer.

**Sammanställning
över Vänersborgs Söners Gilles tillgångar vid utgången
av år 1957.**

Allmänna kassan	1.715:20	
Vänersborgs Söners Gilles Försköningsfond	4.989:78	
Namnkunniga Vänersborgares Minnes fond	800:13	
Knut Hernströms Understödsfond	2.176:52	
Hjalmar A. Lindedals Minnes fond	5.578:84	
Major Oscar Wenerströms Understödsfond	3.526:83	
Wilhelm och Nora Malmbergs Donation	10.491:77	
Richard Dymlings Årsskriftsfond	5.484:76	
Laura och Ester Danielssons Donationsfond	5.584:98	40.348:81
Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshem:		
Fastigheten	64.134:65	
Syskonen Eliassons donation	31.721:63	95.856:28
	Kronor	136.205:09

REGLEMENTE

för

LAURA OCH ESTER DANIELSSONS UNDERSTÖDSFOND.

§ 1.

Fonden, vartill grundplåten, femtusen kronor, till Gillet testamenterats av systrarna Laura och Ester Danielsson, skall enligt donatorernas vilja användas "till att sprida extra julglädje bland pensionärerna å Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshem".

§ 2.

Så länge Gillets fastighet ej användes för ålderdomshemsändamål, äger styrelsen att, sedan en tiondel av fondens årsavkastning lagts till kapitalet, använda återstoden för att bereda pensionärerna å Vänersborgs stads vårdhem extra julglädje enligt socialnämndens närmare bestämmande, dock så att stadens vårdkostnader ej därigenom minskas.

§ 3.

Ändring av detta reglemente beslutas i för ändring av Gillets stadgar föreskriven ordning.

(Antagna vid årsstämma den 24 mars 1958.)

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES
MEDLEMMAR
1957.

Medlemmar.

	Födelse- år	Inträ- desår
ALBRECHTSON, ERIC, Tillskärare, Vänersborg	1894	54
ALEXANDERSSON, ZAID, Ingeniör, Gävle	1924	55
ALFREDSSON, EVERT, Konditor, Hedemora	1914	55
ALFREDSSON, GÖSTA, Bryggeriarbetare, Vänersborg	1922	51
AHLIN, LENNART, Bilskolechef, Vänersborg	1916	54
ALMQVIST, HENNING, Folkskollärare, Vänersborg	1896	46
ALMQVIST, LARS, Civiljägmästare, Lerum	1903	57
ALMQVIST, SVEN Med, kand., Lund	1931	46
ALMSTRÖM, NILS, Provinsialläkare, Gnosjö	1910	55
ANDERSON, ALLER, Skolvaktmästare, Vänersborg	1909	55
ANDERSSON, ALVAR, Handelsbiträde, Vänersborg	1916	45
ANDERSSON, ARNE, Folkskollärare, Bromma	1917	43
*ANDERSSON, AXEL, Sjukhusvaktmästare, Vänersborg †	1901	30
ANDERSSON, EINAR, Lagerchef, Vänersborg	1914	54
ANDERSSON, ERIC, Förrådsarbetare, Vänersborg	1915	51
*ANDERSSON, ERIK T., Förförman, Vänersborg	1896	30
ANDERSSON, FRITIOF, Jordbruksförförman, Vänersborg	1897	42
*ANDERSSON, GOTTFRID, fd. Överpostiljon, Uddevalla, <i>inne-</i> <i>havare av Gillets medalj (1956)</i>	1878	07
*ANDERSSON, GUSTAF, Reparatör, Vänersborg	1901	32
ANDERSSON, GÖSTA, Lasarettssyssloman, Vänersborg	1913	46
ANDERSSON, GÖSTA, Sjukvårdare, Lund	1910	54
*ANDERSON, JOHN, Grosshandlare, Vänersborg	1910	29
ANDERSSON, JOHN, Linjeförman, Strömstad	1896	43
ANDERSSON, KARL, Metallarbetare, Göteborg	1896	45
ANDERSSON, KARL-ERIK, Sparbankskamrer, Vänersborg	1925	53
ANDERSSON, CARL W., Handlande, Vänersborg	1893	55
ANDERSON, CHRISTER, Studerande, Vänersborg	1945	55
ANDERSSON, LENNART, Läderhandlare, Vänersborg	1919	53
ANDERSON, NILS, Disponent, Strömstad	1915	53
ANDERSSON, NILS, Vaktmästare, Vänersborg	1922	51
ANDERSSON, OLOF, Lokomotivförare, Göteborg	1912	55
ANDERSSON, OSCAR, fd. Förförman, Vänersborg, <i>innehavare av</i> <i>gillets medalj (1955)</i>	1892	42
ANDERSSON, OSCAR, Elinstallatör, Vänersborg	1897	38
*ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Vänersborg, <i>bisittare i</i> <i>Gillets styrelse</i>	1898	18
ANDERSSON, RAGNAR, Handlande, Vänersborg	1919	35
ANDERSSON, STIG, Socialvårdssyssloman, Vänersborg	1918	45
*ANDERSSON, TORSTEN, Apotekare, Skövde	1896	32
ANDERSSON, TORSTEN, Kontorsskrivare, Vänersborg	1914	55

ANDERSSON, VIKTOR, Ombudsman, Vänersborg	1909	52
ANDRÉ, HARALD, Kamrer, Vänersborg	1906	54
*ANDREASSON, HARRY, Arkitekt, Vänersborg	1901	30
ANDREASSON, KARL, Vaktmästare, Vänersborg	1907	53
ARVIDSSON, BERTIL, Skoindustriarbetare, Vänersborg	1912	55
ARVIDSSON, BIRGER, Schaktmästare, Köping	1897	46
*ARVIDSSON, STELLAN, Rektor, Stockholm	1902	28
BACK, EVERT, Expeditionsvakt, Vänersborg	1918	55
BACK, HELGE, Förman, Vänersborg	1899	54
BACKMAN, GUNNAR, fd. Bankkassör, Arvika	1890	45
*BARKSTEDT, LUDVIG, fd. Bankkamrer, Alingsås, <i>innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1882	06
*BARKSTEDT, SIGURD, fd. Apotekare, Vänersborg	1885	30
*BECKEMAN, BENNO, Direktör, Stockholm	1878	19
*BECKEMAN, KNUT, fd. Hamnkapten, Uddevalla, <i>ständig medlem</i>	1880	15
*BENGTTSSON, HJALMAR, Sjukvårdare, Vänersborg	1905	33
BENGTTSSON, RAGNAR, Linjeförman, Trollhättan	1903	55
*BERG, FRITZ, fd. Boktryckare, Vänersborg, <i>innehavare av gilletts medalj (1957)</i>	1884	08
BERG, GUNNAR, Boktryckare, Vänersborg	1920	53
BERGER, GUNNAR, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1943	55
BERGER, HARRY, Disponent, Vänersborg	1904	54
*BERGGREN, ERIC, Fil. lic., Göteborg	1911	32
BERGLUND, FOLKE, Sjökapten, Hälsingborg	1910	45
BERGLUND, GÖSTA, Sjöingeniör, Malmö	1920	43
BERGMAN, AXEL, Sjukkasstjänsteman, Vänersborg	1898	46
BERGMAN, KARL-ERIK, Handelsbiträde, Vänersborg	1920	48
*BERGSTROM, AXEL, Landskamrerare, Falun	1892	26
*BERGSTROM, GUNNAR, Odont. dr., Örebro	1906	23
*BERGSTROM, TORSTEN, Tandläkare, Hälsingborg	1912	29
BEHRNS, KARL, Expeditionsförman, Göteborg	1902	55
BERRMAN, GÖSTA, Folkskollärare, Göteborg	1910	43
BIEL, GÖSTA, Rederitjänsteman, Lerum	1911	46
BJÖRNBERG, MAURITZ, Kontorist, Vänersborg	1927	54
BJÖRNBERG, SVEN, Poliskonstapel, Vänersborg	1929	54
BJÖRNDAHL, ERIK, Bokbindarmästare, Vänersborg	1888	37
BLOMGREN, GUNNAR, Stenhuggarmästare, Vänersborg	1912	54
BODÉN, KARL, fd. Hantverksföreståndare, Vänersborg	1885	55
BODÉN, SIGVARD, Ingeniör, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1923	55
BODÉN, STIG, Ingeniör, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1914	55
BODÉN, SVEN, Ingeniör, Lilla Edet, <i>ständig medlem</i>	1918	47
BORG, EINAR, Handlande, Vänersborg	1906	48
BORG, FRITZ, fd. Hälsovårdstillsyningsman, Trollhättan	1881	50
*BORGLING, CARL, fd. Häradskskrivare, Stockholm	1888	32

BOTHÉN, CARL, Löjtnant, Sundsandvik	1873	34
*BRAND, ERNST, Ingeniör, Hälsingborg	1880	21
BRIGELIUS, GUNNAR, Disponent, Göteborg	1919	54
*BROBECK, KARL, fd. Kamrer, Falun	1886	19
*BROMAN, LASSE, Läroverksadjunkt, Lerum	1906	23
*BÜGLER, JOHN, Landskanslist, Vänersborg	1904	31
BÄCKLUND, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	1898	45
BÄCKSTRÖM, TORSTEN, Åkeriägare, Vänersborg	1907	54
*CEDERGREN, GÖSTA, Förste provinsialläkare, Linköping	1905	30
*CEDERGREN, RAGNAR, Affärschef, Västerås	1907	30
*CEDERGREN, STIG, Kanslichef, Gävle	1911	30
CEDERHOLM, ÅKE, Avdelningschef, Uddevalla	1913	55
CEGRELL, ELOF, Kontorschef, Vänersborg	1916	49
DAHL, LENNART, Bergsingeniör, Hofors	1924	48
DAHLGREN, ARNE, Kontorsskrivare, Vänersborg	1918	55
DALGREN, HUGO, Mätningssingeniör, Vänersborg	1911	53
DAHLGREN, STIG, Omnibusägare, Vänersborg	1917	55
*DAHLIN, ERIK, Frisörmästare, Vänersborg	1896	30
DAHLÖF, AXEL, Kassör, Vänersborg	1911	55
DAHLÖF, HARRY, Polisassistent, Uddevalla	1909	55
DAHLSTRÖM, PAUL, fd. Lokförare, Nyköping	1895	47
*DAHLSTRÖM, WERNER, Handlande, Karlsborg	1891	15
DAHME, ALGOT, Ämneslärare, Vänersborg	1909	39
DANIELSSON, INGVAR, Målaremästare, Vänersborg	1920	55
*DAFGÅRD, AXEL, Köpman, Vänersborg	1891	21
DAFGÅRD, BENGT, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1939	50
*DAFGÅRD, HARRY, Charkuterist, Vänersborg	1906	30
DAFGÅRD, HENRY, Charkuterist, Vänersborg	1903	53
DAFGÅRD, SVEN, Köpman, Vara	1898	53
DIDEROTH, ERNST, Typograf, Vänersborg	1893	52
*DINETZ, FRITZ, Snickaremästare, Vänersborg	1895	21
*DINETZ, KNUT, Lagerförman, Stockholm	1891	32
*EDLUND, AXEL H., Direktör, Vara	1895	28
*EDLUND, BERTIL, Kontorsskrivare, Trollhättan	1899	30
EDLUND, HANS, Ingeniör, Vänersborg	1934	56
EDLUND, HARRY, Målaremästare, Vänersborg	1903	46
EDLUND, TORSTEN, Fastighetsskötare, Vänersborg	1903	55
EGERSSON, ANDERS, Kontorist, Vänersborg	1903	49
EILARD, REINHOLD, Stadsfogde, Borås	1894	48
EK, HARALD, Kapten, Sundbyberg	1919	44
EK, KNUT, Slöjdlärare, Vänersborg	1924	50
*EKBERG, HJALMAR, Civilingeniör, Stockholm	1872	22
EKBLAD, BERTIL, Charkuterist, Trollhättan	1916	53
ELFMAN, NILS-OLOF, Rektor, Bromma	1919	44
ELMQVIST, FREDRIK, Lokförare, Vänersborg	1903	42

*ELOW, PER, Sparbankskamrer, Brålanda	1906	30
*ELOW, STIG, Ingeniör, Sundsvall	1912	30
EMANUELSSON, ERIC, Handelsbiträde, Vänersborg	1916	51
ENGLUND, GUNNAR, Försäljningschef, Söderhamn	1913	42
ENGLUND, CLAES, Studerande, Vänersborg	1943	47
ENGLUND, MAGNUS, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1949	49
*ENGLUND, NILS, Prakt. läkare, Vänersborg	1909	30
ENGLUND, NILS TURE, Studerande, Vänersborg	1939	47
ERIKSSON, ALFRED, Boktryckare, Göteborg	1884	52
ERIKSSON, ALLAN, 1:e Postiljon, Vänersborg	1913	55
ERICSSON, ANDERS, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1944	54
*ERIKSSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	1889	21
ERICSSON, BROR, Bagaremästare, Vänersborg	1913	46
ERICKSSON, ERIC, Rörmontör, Vänersborg	1904	55
ERICSON, ERIC, Stadsträdgårdsmästare, Vänersborg	1901	55
ERIKSSON, FILIP, Murare, Vänersborg	1912	46
ERICKSSON, GÖSTA, Skolvaktmästare, Vänersborg	1913	55
ERICSON, HENNING, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg ..	1902	50
ERIKSSON, HENRY, Landstingsassistent, Vänersborg	1909	55
ERICSSON, JOHN, Tandläkare, Vänersborg	1908	43
ERICSSON, JOHN-OLOV, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1939	54
*ERIKSSON, LARS, fd. Skolvaktmästare, Vänersborg	1878	21
ERICSSON, NILS, Bagaremästare, Vänersborg	1907	46
ERIKSSON, OLOV, Steward, Frändefors	1911	57
ERICSSON, STIG, Köpman, Vänersborg	1920	46
ERICSON, TAGE, Trädgårdsmästare, Vänersborg	1906	55
ERICSSON, TAGE, Åkeriägare, Vänersborg	1911	55
EHRLING, RAGNAR, Folkhögskollärare, Leksand	1926	54
FAGERSTRÖM, AXEL, Bryggeriarbetare, Vänersborg †	1902	35
FAGERSTRÖM, RUNE, Apotekare, Uddevalla	1921	57
FALK, HARRY, Handlande, Vänersborg	1906	55
FALK, RAGNAR, Länsassessor, Vänersborg	1890	47
FERM, RUNE, Poliskonstapel, Vänersborg	1929	57
*FOCK, BROR, fd. Sparbankskassör, Vänersborg, <i>gillets andre ällderman, innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1888	07
FORSS, ERIC, Tullkontrollör, Trelleborg	1910	52
FRIEDLANDER, BIRGER, fd. Handlande, Vänersborg	1887	43
*FRÖBERG, GÖSTA, Apotekare, Vänersborg	1896	24
FRÖID, ARVID, Förman, Vänersborg	1897	41
FURBO, EVERT, Skolvaktmästare, Vänersborg	1910	55
FURBO, SIXTEN, Avsynare, Vänersborg	1917	56
*GADDE, ELOF, Köpman, Vänersborg	1911	30
GADDE, NILS OLOF, Sporthandlare, Vänersborg	1915	34
GALLE, KJELL, Möbelhandlare, Vänersborg	1911	51

GEMVIK, GÖSTA, Köpman, Stockholm	1911	47
GEMVIK, OLOF, Direktör, Stockholm	1917	46
*GILLBERG, EWALD, Handlande, Vänersborg, <i>innehavare av gillets medalj (1957)</i>	1889	08
GILLBERG, ÅKE, Förste expeditionsvakt, Vänersborg	1920	55
GLASSELL, LENNART, Typograf, Vänersborg	1910	46
GRANSTRÖM, ANDERS, Fabrikör, Vänersborg	1906	54
GRANSTRÖM, AXEL, Direktör, Vänersborg	1897	54
GRANSTRÖM, ROLAND, Rörentreprenör, Vänersborg	1901	54
*GRUNDBERG, HADAR, Godsägare, Askersund, <i>innehavare av Gilletts medalj (1956)</i>	1884	07
*GRUNDBERG, PER, fd. Godsägare, Bromma, <i>innehavare av Gilletts medalj (1956)</i>	1879	07
GULLBRANTZ, SVEN, Murare, Vänersborg	1913	44
GULZ, LENNART, Studerande, Vänersborg	1939	54
*GULZ, THORSTEN, Driftschef, Vänersborg, <i>gilleskrivare</i>	1905	28
GUSTAFSSON, EDVARD, Arkitekt, Göteborg	1923	46
GUSTAFSSON, HOLGER, Häradsskrivare, Åmål	1911	38
*GUSTAFSSON, PER EDWARD, Förste landskanslist, Väners- borg	1893	19
GUSTAFSSON, SUNE, Bageriverkmästare, Vänersborg	1918	55
GÖTHERED, GOTTFRID, Fastighetsägare, Vänersborg	1909	55
HAGBERG, JAN, Kalkylator, Malmö	1922	53
*HAGBORG, ARNE, Möbelhandlare, Vänersborg	1908	30
HAGBORG, GÖRAN, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1941	53
HAGBORG, TORSTEN, Köpman, Norrköping, <i>ständig medlem</i> ..	1931	52
*HAGBORG, WALTER, Möbelhandlare, Vänersborg	1901	17
HALL, KARL-ERIK, Förrådsarbetare, Vänersborg	1912	52
*HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Vänersborg, <i>gillets kassa- fogde, innehavare av gilletts medalj (1957)</i>	1893	16
HALLBERG, NILS, Ingeniör, Göteborg	1912	55
*HALLONQVIST, KNUT, Handlande, Vänersborg	1895	21
HALLONQVIST, UNO, Handlande, Vänersborg	1925	45
*HALLQVIST, ERIK, fd. Stationsmästare, Lilleskog	1893	30
HALLQVIST, TAGE, Med. lic., Lindesberg	1926	45
HAMMAR, ALVAR, Charkuteriarbetare, Göteborg	1913	55
HAMMAR, GUSTAV, Köpman, Vänersborg	1904	55
*HAMMARSTRÖM, UNO, Kapten, Umeå, <i>ständig medlem</i>	1899	28
HANSSON, BRYNOLF, Avsynare, Vänersborg	1924	52
HANSSON, EINAR, Lokförare, Uddevalla	1897	48
HANSSON, KNUT, Lagerbiträde, Vänersborg	1889	38
HANSSON, CHRISTER, Studerande, Vänersborg, <i>ständig med- lem</i>	1942	57
*HANSSON, VICTOR, Begravningsentreprenör, Vänersborg	1878	23
HASSELBERG, GÖSTA, Docent, Uppsala	1909	42

HASSELLUND, NILS, Lantmäteriasistent, Kinna	1901	36
HEDBERG, AXEL, Bangårdsmästare, Uddevalla	1899	55
HEDBERG, AXEL, fd. Vaktmästare, Vänersborg	1874	44
HEDBERG, ÅKE, Konduktör, Uddevalla	1919	55
HEDÉN, ALLAN, Registrator, Vänersborg, <i>gilletts arkivarie</i>	1907	34
HEDÉN, LASSE, Vägmästare, Vänersborg	1934	57
HELLMAN, BERTIL, Avdelningschef, Göteborg	1900	55
*HELLMAN, EINAR, Glasmästare, Vänersborg	1906	29
*HELLMAN, ERIK, Glasmästare, Vänersborg	1898	30
HELLMAN, EVALD, Assistent, Uppsala	1902	55
HELLSTRÖM, RAGNAR, Handlande, Vänersborg	1905	43
HERNEK, AXEL, Kapten, Uddevalla	1919	55
HERNEK, CARL-ANDERS, Arkitekt, Uddevalla	1926	55
HJELM, AXEL R., Köpman, Vänersborg	1885	54
*HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare, Vänersborg, <i>gilletts förste ålderman, innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1902	23
HOLM, ALLAN, Försäljningsassistent, Vänersborg	1907	53
HOLM, HERBERT, Handelsbiträde, Vänersborg	1903	50
HURTIG, ERNST-MAGNUS, Elektriker, Vänersborg	1923	53
HAGNEFORS, ERNST, Kapten, Uddevalla	1921	55
HÖGBERG, BIRGER, Sjökapten, Göteborg	1904	50
IDEBERG, GUNNAR, Civilekonom, Göteborg	1932	53
JAKOBSSON, NILS, Brädgårdsförman, Vänersborg	1908	57
JANSON, BENGT, Tegelmästare, Töreboda	1920	50
JANSON, GÖSTA, Konsul, Barranquilla (Colombia)	1902	49
JANSSON, KARL, Faktor, Vänersborg	1900	55
JANSON, OLOV, Kamrer, Vänersborg	1909 (30)	49
JARHED, KARL, Byggnadsarbetare, Vänersborg	1895	54
JARHED, SUNE, Kontorist, Vänersborg	1920	55
JARN, GÖSTA, Agronom, Brålanda	1927	54
*JENNISCHE, BENGT, Bitr. lasarettsläkare, Vänersborg	1913	30
*JERNQVIST, SVEN, Bankrevisor, Norrköping	1898	26
JOHANSSON, ARVID, Lokförare, Uddevalla	1897	47
*JOHANSSON, AXEL, fd. Förman, Vänersborg	1884	11
*JOHANSSON, AXEL, Handelsföreståndare, Vänersborg	1903	30
JOHANSSON, BENGT, Köpman, Vänersborg	1896 (15)	45
JOHANSSON, BERTIL, Direktör, Vänersborg	1912	55
JOHANSSON, BERTIL, Snickare, Vänersborg	1916	55
*JOHANSSON, EMIL, fd. Handlande, Vänersborg	1887	19
JOHANSSON, EVERT, Frisörmästare, Vänersborg	1910	54
JOHANSSON, GOTTHARD, Slussvakt, Trollhättan	1899	50
JOHANSSON, GUNNAR, fd. Maskinmästare, Göteborg	1883	47
JOHANSSON, GUSTAV, Boktryckare, Vänersborg	1905	53
JOHANSSON, GUSTAF, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1904	54
*JOHANSSON, HARRY, Frisörmästare, Vänersborg	1899	30

JOHANSSON, HARRY, Modellör, Kumla	1910	54
JOHANSSON, HILMER, Bryggeriarbetare, Vänersborg	1891	42
JOHANSSON, HUGO, Inspektör, Stockholm	1908	44
*JOHANSSON, HUGO, Riksbanksvaktmästare, Vänersborg	1900	30
JOHANSSON, INGVAR, Byggmästare, Vänersborg	1918	55
JOHANSSON, JENS, Omnibusägare, Vänersborg	1923	55
JOHANSSON, JOHN, fd. Förman, Vänersborg	1891	50
JOHANSSON, JOHN, Åkeriägare, Vänersborg	1910	55
JOHANSSON, KARL-ERIK, Typograf, Vänersborg	1927	53
*JOHANSSON, KARL G., Byggnadssnickare, Vänersborg	1897	28
JOHANSSON, KJELL, Sjukvårdare, Vänersborg	1910	42
JOHANSSON, OSCAR, fd. Övermaskinist, Mölndal	1885	44
*JOHANSSON, OTTO, fd. Hovmästare, Mellerud	1888	25
JOHANSSON, ROLAND, Byggnadssnickare, Vänersborg	1905	53
JOHANSSON, STEN, Motorförman, Vänersborg	1902	55
JOHANSSON, STURE, Redaktör, Stockholm	1923	57
JOHANSSON, TRYGGVE, Sjukkasstjänsteman, Vänersborg	1900	48
JOHANSSON, VALFRID, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1894	50
JOHANSSON, ÅKE, Fotograf, Vänersborg	1908	34
JONSSON, ANDERS, Handlande, Vänersborg	1915	35
JONSSON, BENGT R., Arkivare, Saltsjö-Duvnäs	1930	54
JONSSON, ERIK, Lagerbiträde, Vänersborg	1924	46
JONSSON, HELGE, Handlande, Vänersborg	1912	45
JONSSON, JOHAN, fd. Intendent, Örebro	1882	45
JOHNSSON, CARL, fd. Handlande, Vänersborg	1870 (19)	51
JONSSON, OLOF, Handlande, Vänersborg	1923	45
*JONSSON, GUSTAF, Stadsbokhållare, Vänersborg	1898	19
KAHNBERG, KNUT, Åkeriägare, Vänersborg	1894	44
KALTOFEN, CHARLES, Advokat, Vänersborg	1911	39
CARLSSON, ALBERT, fd. Handlande, Vänersborg	1878	35
CARLSSON, BENGT, Landskanslist, Vänersborg †	1912	42
CARLSSON, BERTIL, Lagerchef, Vänersborg	1914	54
CARLSSON, BERTIL, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1944	47
CARLSSON, EINAR, Åkeriägare, Vänersborg	1900	44
*CARLSSON, ELOF, Disponent, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1904	30
CARLSON, ERIC, Hantverksföreståndare, Vänersborg	1897	48
CARLSSON, GUNNAR, Förrådsmästare, Vänersborg	1905	38
KARLSSON, HERMAN, Ingeniör, Hollywood, (U. S. A.)	1896	49
KARLSSON, HILDING, Bagaremästare, Vänersborg	1911	51
*CARLSSON, CARL, fd. Sanatorievaktmästare, Vänersborg	1878	19
*CARLSSON, CARL ANDERS, Disponent, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1897	32
*CARLSSON, CARL-ERIC, fd. Boktryckare, Vänersborg, <i>innehavare av gilletts medalj (1957)</i>	1885	08
*CARLSSON, CARL-GUSTAF, Fabrikör, Vänersborg	1909	30

CARLSSON, CARL-OTTO, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1939	47
CARLSSON, KJELL, Omnibusägare, Vänersborg	1910	55
CARLSSON, KJELL, Åkeriägare, Vänersborg	1900	54
CARLSSON, CLAES, Köpman, Vänersborg	1908	55
KARLSSON, KNUT, Målare, Vänersborg	1896	57
CARLSSON, LENNART, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1946	47
CARLSSON, NILS-ERIK, Sjöingeniör, Vänersborg	1919	54
CARLSSON, ROBERT, Charkuterist, Vänersborg	1894	55
*KARLSON, VALTER, Handlande, Vänersborg, <i>fastighetsförvaltare i gillet</i>	1905	30
*CARLSTRÖM, NILS, Kamrer, Hälsingborg	1893	16
KIHLSTRÖM, LARS, Lagerförman, Vänersborg	1907	49
CLAESSON, CARL-ERIC, Köpman, Vänersborg	1916	55
KLING, CARL-OTTO, Byggnadsingeniör, Vänersborg	1913	55
KLING, VALDEMAR, Elinstallatör, Vänersborg	1910	55
KLINGBERG, EMIL, fd. Reparatör, Vänersborg	1877	42
KNUTSSON, GUNNAR, Verkmästare, Vänersborg	1905	54
KORÉN, GÖSTA, Kamrer, Trollhättan	1908	53
KORP, AXEL, Fabrikör, Vänersborg	1907	51
KORP, HELGE, Fabrikör, Gustafsfors	1910	51
KORP, HERBERT, Fabrikör, Vänersborg	1917	51
KORP, OLOF, Fabrikör, Vänersborg	1915	51
KORP, TORSTEN, Fabrikör, Vänersborg	1908	51
KRAFFT, GUNNAR, Verkstadsägare, Vänersborg	1914	52
*CHRISTENSSON, CARL-OTTO, Inköpschef, Göteborg	1912	33
LAGERGREN, SVEN, Ingeniör, Vänersborg	1914	34
*LARSON, AXEL, fd. Handlande, Vänersborg	1890	19
LARSSON, AXEL, Kamrer, Vänersborg	1908	54
LARSSON, BO, Verkmästare, Målsryd	1922	46
LARSSON, DAVID, Verkmästare, Vänersborg	1904	54
LARSSON, ERIK, Fabrikör, Vänersborg	1910	57
*LARSSON, ERNFRID, fd. 1:e Postiljon, Vänersborg, <i>innehavare av Gillets medalj (1956)</i>	1881	07
*LARSSON, GUSTAF, Landskanslist, Vänersborg †	1892	30
LARSSON, GÖSTA, Teknolog, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1936	55
LARSSON, HARRY, Bilmekaniker, Vänersborg	1912	54
LARSON, HILMER, Försäljningschef, Vänersborg	1892	42
*LARSSON, HJALMAR, Civilingeniör, Vänersborg	1903	30
LARSSON, NILS, Kommunalarbetare, Vänersborg	1918	55
LARSSON, OSCAR, Journalist, Vänersborg	1908	55
LARSSON, RAGNAR, Kommunalarbetare, Vänersborg	1908	55
*LARSSON, RAGNAR, Kontorist, Vänersborg	1905	30
LARSSON, ROLF, Stationsskrivare, Stockholm	1924	56
LARSSON, ROLF, Åkeriägare, Vänersborg	1921	55

LARSSON, STIEG, Studerande, Vänersborg	1935	57
LARSSON, TORSTEN, Brukstjänsteman, Vänersborg	1911	54
LAURELL, JOHNNY, Handlande, Vänersborg	1908	46
LEWERTH, HARALD, Advokat, Göteborg	1894	50
*LIND, ERIK, fd. Boktryckare, Vänersborg †	1881	23
LINDH, ERIK, Köpman, Vänersborg	1906	55
LIND, GUNNAR, Lagerchef, Vänersborg	1910	52
LIND, HÅKAN, Studerande, Vänersborg	1948	54
LIND, LARS, Studerande, Vänersborg	1944	50
LIND, LENNART, Posttjänsteman, Vänersborg	1930	57
LIND, OLOV, Civilingenjör, Örebro	1920	45
LIND, SVEN, Disponent, Vänersborg	1913	40
LIND, ÅKE, Affärsbiträde, Vänersborg	1914	55
LINDBERG, AXEL, Föreståndare, Vänersborg	1912	42
LINDBERG, GEORG, Distriktschef, Malmö	1899	47
*LINDEDAL, SIGURD, fd. Bankkamrerare, Göteborg, <i>innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1882	05
LINDÉN, OSKAR, Handlande, Vänersborg	1902	54
LINDGREN, FOLKE, Fabrikör, Vänersborg	1914	54
LINDGREN, GUSTAF, Byggnadssnickare, Vänersborg	1893 (19)	55
LINDGREN, GÖSTA, Handlande, Göteborg	1919	55
LINDQVIST, ARNE, Filare, Vänersborg	1921	57
LINDQVIST, HÅKAN, Kyrkoherde, Långared	1914	37
LINDQVIST, ROLF, Taxeringsintendent, Gävle	1911	35
LINDQVIST, SVEN, Stadskassör, Vänersborg	1910	35
*LINDSTRÖM, ALLAN, Lektor, Vänersborg	1908	30
LINDSTRÖM, BROR OSKAR, Handlande, Vänersborg	1900	51
LINNARSSON, NILS, Posttjänsteman, Vänersborg	1912	55
LJUNGGREN, ERIK, Handlande, Vänersborg	1898	35
LUDWIGSSON, EVERT, Köpman, Vänersborg	1913	55
LUNDBERG, ERNST, fd. Rektor, Vänersborg	1882	51
*LUNDBLAD, OLOF, Jaktvårdskonsulent, Lilleskog	1907	28
*LUNDBORG, ERIC, Handlande, Vänersborg, <i>ersättare i gilletts styrelse, innehavare av Gillets medalj (1956)</i>	1888	07
LUNDBORG, EVERT, Handlande, Vänersborg	1921	42
LUNDBORG, GUSTAF, Skräddaremästare, Vänersborg	1900	54
LUNDBORG, STEN, Handlande, Vänersborg	1925	42
LUNDGREN, ANTON, fd. Poliskonstapel, Vänersborg	1880	51
LUNDGREN, ARVID, Sekreterare, Enschede	1912	49
LUNDGREN, IVAR, Postmästare, Arboga	1898	54
*LUNDGREN, NILS, fd. Överpostmästare, Stockholm	1889	19
LUNDGREN, SUNE, Rektor, Vänersborg	1913	53
*LUNDGREN, THOR, fd. Postkontrollör, Västerås	1883	19
LUNDIN, GUNNAR, Köpman, Vänersborg	1921	52
*LUNDIN, GUSTAF, Byrådirektör, Stockholm	1892	19

LUNDIN, IVAR, Frisör, Vänersborg	1919	52
*LUNDIN, IVAR, Frisörmästare, Vänersborg	1894	30
*LUNDIN, JOHN, Reparatör, Jönköping	1899	30
*LUNDIN, KNUT, Apotekare, Göteborg	1898	26
LUNDIN, OTTO, Frisörmästare, Ämål	1901	39
LUNDIN, PER, Vänersborg	1953	55
LUNDIN, PER OLOF, Kontorist, Vänersborg	1928	55
*LUNDIN, WARNER, fd. Byrådirektör, Stockholm	1890	19
LÖFQVIST, STEN, Handlande, Vänersborg	1912	55
MADSEN, LARS, Fil. mag., Lidingö	1904	55
MAGNI, GÖTE, Handlande, Vänersborg	1905	46
MAGNUSSON, ARNE, Kanslichef, Göteborg	1913	49
MAGNUSSON, HENRY, Bankvaktmästare, Vänersborg	1915	54
MAGNUSSON, CARL EDGAR, Direktör, Vänersborg	1892	44
MAGNUSSON, MAGNUS, Kapten, Stockholm	1892	42
MAGNUSSON, ÅKE, Typograf, Vänersborg	1919	51
MALMSTRÖM, WILHELM, Köpman, Vänersborg	1901	44
*MILLING, AXEL, Banktjänsteman, Lilla Edet †	1896	19
*MILLING, GUSTAF, Handelsresande, Vänersborg	1902	33
MILLING, THORE, Flygtekniker, Vänersborg	1924	52
MOBERG, ERIK, Köpman, Vänersborg	1919	55
MOGREN, FRITZ, Byggnadssnickare, Vänersborg	1901	46
MOLLBERG, RUNE, Handelsbiträde, Vänersborg	1925	54
MOSSBERG, ARNE, Kommunalarbetare, Vänersborg	1908	55
MOSSBERG, VIKTOR, Kommunalarbetare, Vänersborg	1899	55
NAREMARK, YNGVE, Radiotekniker, Vänersborg	1922	53
NEUMAN, WOLF, Ingeniör, Göteborg	1921	55
NIKLASSON, MATS, Poliskonstapel, Vänersborg	1925	56
*NILSSON, DAVID, fd. Lektor, Skara	1885	19
NILSSON, GUSTAV, Lantbrukare, Vänersborg	1924	50
NILSSON, RAGNAR, Handlande, Vänersborg	1908	41
*von NOLTING, OLOF, fd. Disponent, Alingsås	1877	19
NORDBERG, JULIUS V., fd. Charkuterist, Vänersborg	1892	57
*NORDÉN, ELOV, Stadskamrerare, Uddevalla, <i>innehavare av gillets medalj (1955)</i>	1901	16
NORDFELDT, JAN ERIK, Studerande, Falun	1949	50
NORDFELDT, JOHN, Ingeniör, Falun	1921	43
NORDFELDT, PER-OLOF, Köpman, Göteborg	1925	43
NORDGREN, ALLER, Typograf, Vänersborg	1909	53
NORDGREN, HARRY, Typograf, Uddevalla	1906	55
NORDGREN, KARL, Målaremästare, Vänersborg	1897	55
NORDGREN, SVEN, Kommunalarbetare, Vänersborg	1908	55
*NYSTRÖM, GEORG, fd. Järnhandlare, Vänersborg, <i>innehavare av gilletts medalj (1955)</i> †	1874	06
*NYSTRÖM, JOHN, Köpman, Göteborg	1870	19

NYSTRÖM, ÅKE, Handlande, Vänersborg	1916	52
OLLÉN, BERTIL, Bryggmästare, Lidköping	1914	52
*OLLÉN, ERIK, fd. Sparbanksdirektör, Vänersborg	1885	19
OLSSON, ALLAN, Sjukvårdare, Vänersborg	1910	55
OLSSON, ERNST, Tegelbruksarbetare, Vänersborg	1901	55
OLSSON, FOLKE, Lagerbiträde, Vänersborg	1929	48
OLSSON, GUSTAF ADOLF, Frisörmästare, Finspång	1897	44
OLSSON, CARL, Kontorist, Vänersborg †	1902	34
OLSSON, SVEN, Maskinist, Vänersborg	1919	51
OLSSON, TORVALD, Kapten, Uddevalla	1915	55
*OLSSON, VERNER, fd. Bankkamrer, Vänersborg	1886	20
PALMSTRÖM, HERBERT, Cementgjutare, Vänersborg	1902	53
PALMSTRÖM, NILS, Fabrikör, Vänersborg	1910	52
PAULSSON, ELMER, Musiker, Vänersborg	1909	54
PERSSON, AXEL, Montör, Vänersborg	1910	57
PEHRSSON, HJALMAR, fd. Överlärare, Mora-Noret	1881 (07)	52
PEHRSSON, SVEN, Konsul, Uddevalla	1910	55
*PETRÉ, ERNST, Redaktör, Vänersborg	1897	24
PETERSON, ARNE, Telearbetare, Vänersborg	1917	57
*PETERSON, ALGOT, fd. Chaufför, Vänersborg †	1889	09
PETERSON, ARVID, Montör, Vänersborg	1897	57
PETTERSSON, AXEL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1898	49
*PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Vänersborg, ersättare i Gillets styrelse	1901	16
PETTERSSON, KARL, Kriminalassistent, Lidköping	1902	55
POUNCETTE, ERIC, Kassör, Kumla	1904	52
POUSETTE, CARL ERIC, Godsägare, Vinninga	1914	51
PÄRUD, NILS, Byråassistent, Stockholm	1923	52
PÄRUD, PAUL, Fångvårdstjänsteman, Vänersborg	1896	54
RAHM, HARRY, Sjukvårdare, Vänersborg	1914	55
*RAHM, HJALMAR, Bankdirektör, Alingsås	1900	20
RAHNE, KARL, fd. Folkskollärare, Trollhättan	1883	35
RAPP, NILS, Frisörmästare, Vänersborg	1913	51
*REYNOLDS, ALDOR, fd. Handlande, Vänersborg	1888	31
ROBERTSSON, FOLKE, Yrkeslärare, Vänersborg	1908	54
ROLANDER, GUNNAR, Faktor, Vänersborg	1909	46
ROLANDER, CARL-HENRIC, Handlande, Vänersborg	1921	46
ROSÉN, GUNNAR, Ingeniör, Vänersborg	1923	55
ROSLIN, GEORG, Skolvaktmästare, Vänersborg	1907	41
*ROSLIN, HENRY, Köpman, Borås	1906	31
ROSLIND, GUNNAR, Juvelerare, Vänersborg	1916	57
RUTGERSSON, CHARLES, Förman, Vänersborg	1903	43
RYDING, ÅKE, Målaremästare, Vänersborg	1920	53
*RÖTTLE, HJALMAR C:SON, Direktör, Bromma, ständig medlem	1877	30

SAHLIN, ANDERS, Bokbindaremästare, Vänersborg	1881	36
SAHLIN, ERIK, Landsfogde, Umeå	1909	34
SAHLIN, PER-ANDERS, Studerande, Vänersborg	1945	50
SAHLIN, STEN, Bokbindaremästare, Vänersborg	1913	36
*SANDBERG, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	1886	30
SANDBERG, NILS, Bibliotekarie, Göteborg	1911	34
*SANDBERG, WILHELM, fd. Brevbärare, Vänersborg	1881	18
*af SANDEBERG, FREDRIK, Kammarherre, Uppsala, <i>innehavare</i> <i>av gillets medalj (1955)</i>	1884	05
SANDH, LARS-GUNNAR, Ingeniör, Hägersten	1924	45
SANDGREN, EGON, Elektriker, Göteborg	1913	55
*SCHRÖDER, KARL GUSTAF, Provinsialläkare, Tanumshede ..	1897	28
SCHÖNDELL, BENGT, Ingeniör, Uddevalla	1923	57
SCHÖNDELL, SIGVARD, Montör, Vänersborg	1916	57
SJÖGREN, JOSEF, fd. Läroverksadjunkt, Vänersborg	1880	49
SJÖLING, LARS-GÖSTA, Montör, Vänersborg	1926	52
SJÖSTAD, OLOF, Elektriker, Vänersborg	1933	52
*SJÖSTAD, RAGNAR, Elinstallatör, Vänersborg	1896	30
*SJÖSTRÖM, GUSTAF, Handlande, Vänersborg	1900	30
SJÖÖ, ANDERS (SVENSSON), Brevbärare, Vänersborg	1914	42
SKAGSTEDT, MELKER, Byggnadskamrer, Stockholm	1914	45
SKOGH, PER, Målare, Vänersborg	1908	44
*SKARBERG, OSKAR, Korrespondent, Trollhättan	1896	24
SKÖLDEBORG, HARALD, Snickare, Vänersborg	1896	55
SOHLBERG, ALLAN, Handlande, Vänersborg	1918	50
*STENSTRÖM, LARS, Förste landskanslist, Vänersborg	1905	30
*STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Vänersborg, <i>bisittare i Gillets</i> <i>styrelse, innehavare av Gillets medalj (1956)</i>	1887	08
STERNER, NILS, Apotekare, Malmö	1922	41
STERNER, SVEN-AXEL, Landskanslist, Vänersborg	1923	47
STRÖM, GÖSTA, Konditor, Hedemora	1908	55
STRÖM, HILDING, Direktör, Vänersborg	1897	47
SUNDBORG, OLOF, Direktör, Bromma	1894	43
*SUNDELIUS, GOTTFRID, Handlande, Vänersborg	1890	19
*SUNDELIUS, KJELL, Ombudsman, Vänersborg	1908	30
*SUNDELIUS, OSKAR, 1:e Poliskonstapel, Vänersborg	1901	30
SUNNERDAHL, OLOF, Fastighetsskötare, Vänersborg	1909	51
SUNNERDAHL, VILGOT, 1:e Mätare, Vänersborg	1908	51
SWAHN, EVERT, Sjukvårdare, Vänersborg	1909	55
SVANBERG, NILS, Förman, Vänersborg	1909	54
SVANBERG, SVEN OLOF, Målare, Vänersborg	1918	55
*SWEDBERG, CARL AUGUST, Direktör, Göteborg	1873	19
SVENSSON, ALF, Kamrer, Vänersborg	1923	48
SVENSSON, ARNE, Elinstallatör, Vänersborg	1916	43
SVENSSON, GUSTAF ADOLF, Handlande, Trollhättan	1881	42

SVENSSON, GÖSTA, Överingenjör, Göteborg	1912	42
SVENSSON, KNUT, Stadsförmän, Vänersborg	1896	36
SVENSSON, LARS, Dövlärare, Vänersborg	1910	36
SVARD, AXEL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1896	44
SVARD, GUSTAF, Verkmästare, Stockholm	1895	37
SVARD, IVAR, Köpman, Trollhättan	1916	55
SVARD, TAGE, Avdelningschef, Enschede	1910	35
SVARD, YNGVE, Eldare, Vänersborg	1916	42
*von SYDOW, DANIEL, Kapten, Visby	1909	30
*von SYDOW, FREDRIK, Advokat, Göteborg	1896	20
*von SYDOW, GERHARD, Överdirektör, Stockholm	1899	26
von SYDOW, CHRISTIAN, Direktör, Norrköping	1899	45
SYLWAN, GUNNAR, Lektor, Hälsingborg	1902	49
SAFSTRÖM, PER-OLOF, Ingeniör, Norrköping	1924	42
SÖDERLUND, GUSTAV, Charkuterist, Vänersborg	1901	51
SÖDERSTRÖM, BERTIL, Fastighetsförvaltare, Vänersborg	1902	49
TAUBE, EDVARD, Greve, Ombudsman, Göteborg	1916	46
TAUBE, FREDRIK, Greve, Kommendörkapten, Lidingö	1909	35
TENGELIN, CARL, Tillskärare, Karlsborg	1916	53
THEODORSSON, MELKER, Ingeniör, Karlskoga	1909 (30)	54
THERNQUIST, KJELL, Studerande, Vänersborg	1939	50
*THERNQUIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg	1911	30
*THERNQUIST, TUVE, Textilingeniör, Borås	1899	19
TIBBLIN, ARNE, Brevbärare, Vänersborg	1925	51
TIBBLIN, HUGO, Konditor, Vänersborg	1897	34
TIDSTRAND, ERIK, Kakelugnsmakare, Vänersborg	1907	53
THIMGREN, HALDOR, Direktör, Stockholm	1904	54
*THIMGREN, HUGO, Apotekare, Kristinehamn †	1901	28
*THOMSON, YNGVE, Sparbankskassör, Vänersborg	1898	28
TRADEGÅRD, ERIC, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg	1899	43
TRADEGÅRD, JAN-ERIC, Studerande, Vänersborg	1937	52
*TULLBERG, INGE, Avdelningschef, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1905	18
THUNBERG, EINAR, Bankvaktmästare, Vänersborg	1901	53
THUNBERG, GUNNAR, Föreståndare, Vänersborg	1922	55
THUNBERG, HJALMAR, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1906	42
THUNBLAD, ARNE, Handlande, Vänersborg	1915	55
*TUNQVIST, TORSTEN, Gymnastikdirektör, Bromma	1907	29
THÖRNQUIST, KARL, fd. Handlande, Öxnered	1884 (19)	49
*TÖSSBERG, ERIK, fd. Slöjdlärare, Vänersborg	1880	29
WAHLIN, CARL-VIKING, Studerande, Vänersborg	1932	51
WAHLQVIST, ÅKE, Polisassistent, Vänersborg	1904	41
WALL, FRITIOF, Murare, Vänersborg	1912	53
*WALLSTRÖM, ERNST, Posttjänsteman, Göteborg	1892	16
WALLSTRÖM, HJALMAR, fd. Smörjare, Vänersborg	1888	44
WALLSTRÖM, JOHNNY, fd. Bruksbokhållare, Vänersborg	1894	44

WALLSTRÖM, WIKTOR, fd. Posttjänsteman, Käl	1882	44
WASSÉNIUS, GUSTAF, Verkmästare, Vänersborg	1907	54
WASSENUS, KARL GUSTAF, fd. Chefredaktör, Vänersborg	1890	57
WASSENUS, KENNETH, Studerande, Vänersborg	1941	55
WASSENUS, CURT, 1:e Poliskonstapel, Vänersborg	1908	55
WEDEFORS, GUNNAR, Civilingenjör, Vänersborg	1904	53
WEINSTOCK, ERLING, Försäljningschef, Lidingö	1916	42
WEINSTOCK, WILLIAM, Redaktör, Leksand	1908	42
*WELANDER, GUSTAF, fd. Banktjänsteman, Vänersborg	1891	26
WENNBERG, JOHN, Kommunalarbetare, Vänersborg	1907	55
WENNBERG, LARS, Fil. stud., Vänersborg	1931	46
WERNER, ERIK, fd. Boktryckare, Vänersborg	1881	34
WERNER, CARL RUDOLF, fd. Kontorist, Grästorp	1883 (08)	48
*WERNER, OLOV, Handelsföreståndare, Trollhättan	1909	32
WERNER, TORSTEN, Fångvårdstjänsteman, Vänersborg	1908	54
VESSBY, ENAR, Studerande, Vänersborg	1939	52
VESSBY, SIGVARD, Linjearbetare, Vänersborg	1917	52
*WEST, JOHN, fd. Läroverksadjunkt, Göteborg	1892	30
WESTERBERG, BERNHARD, fd. Verkmästare, Vänersborg †	1879	37
WESTERBOM, KLAS, fd. Byggnadsarbetare, Vänersborg	1885	54
WESTERLUND, AXEL, Hälsovårdsinspektör, Vänersborg	1901	55
WESTERLUND, EINAR, Exekutor, Vänersborg	1913	46
WESTERLUND, KARL-ERIK, Stabsredaktör, Djursholm	1910	40
WESTERLUND, SVEN, Häradsarkivarie, Linköping	1912	38
WESTHALL, BO, Förste rådmän, Vänersborg	1905	34
WESTHALL, CURT, Länsassessor, Halmstad	1908	36
WETTERLUNDH, SIXTEN, Konditor, Trollhättan	1905	55
*WETTERLUNDH, SUNE, Direktör, Malmö	1904	28
*WIBOM, TOR, Major, Stockholm, <i>innehavare av gilletts medalj</i> (1955)	1885	06
WIJKSTRÖM, ERNST, fd. Tygförvaltare, Vänersborg	1889	37
*WIKSTRÖM, FOLKE, fd. Dövlärare, Vänersborg	1889	26
*WIKSTRÖM, HELGE, Kapten, Stockholm	1894	28
WIKSTRÖM, CARL-HELGE, Civilekonom, Göteborg	1923	46
VICTORIN, OLOF, Kontrollör, Vänersborg †	1908	35
WILHELMSSON, BERTIL, Radiomontör, Enskede	1924	51
WILHELMSSON, CARL, fd. Gasverksarbetare, Vänersborg	1889	35
*WOLGAST, KURT, Direktör, Hälsingborg	1893	19
WREDBERG, BIRGER, Frisörmästare, Vänersborg	1896	43
VÄNERHALL, RAGNAR, Förste taxeringsrevisor, Vänersborg	1919	54
WARNE, ALBIN, fd. Folkskollärare, Vänersborg	1890	49
WARNE, ORVAR, Kontorist, Trollhättan	1928	53
ÅBERG, BERTIL, Brukstjänsteman, Vargön	1900	55
ÅBERG, FOLKE, Lagerchef, Vänersborg	1920	55
*ÅKERSTRÖM, GUNNAR, Boktryckare, Skövde	1892	26

ÅKESSON, NILS, ERIK, Kapten, Solna	1922	46
*ÄSTRÖM, FJALAR, fd. Ombudsman, Vänersborg	1893	33
ÄSTRÖM, HELGE, Poliskommissarie, Vänersborg	1902	42

* = innehavare av gillet 25-årstecken.

Antal medlemmar under året: 600.

Tillkomna under år 1958:

AHLM, ALLAN, Järnhandelsbiträde, Vänersborg	1923	58
ANDERSSON, KARL-ERIC, Köpman, Vänersborg	1923	58
ANDERSSON, PAUL, Köpman, Vänersborg	1925	58
ERIKSSON, ÅKE, Frisörmästare, Vänersborg	1921	58
HJELM, PER-OLOV, Fångvårdstjänsteman, Vänersborg	1932	58
JOHANSSON, EVERT, Köpman, Vänersborg	1916	58
MILLING, TAGE, Lagerförman, Vänersborg	1931	58
NILSSON, SUNE, Brunnnsbörare, Vänersborg	1923	58
OLSSON, KNUT, Frisörmästare, Vänersborg	1904	58
ROSLIND, LARS-GÖRAN, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1946	58
ROSLIND, SVEN-GUNNAR, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1940	58
SJÖSTRAND, ERNST, Sjukvårdare, Vänersborg	1917	58
SKOOGH, LARS-OLOF, Järnvägstjänsteman, Vänersborg	1925	58
WERNER, ARNE, Lasarettsvaktmästare, Vänersborg	1912	58
WIDQVIST, LARS, Kontrollant, Vänersborg	1919	58
ZETTERBERG, THORSTEN, Köpman, Vänersborg	1913	58

Styrelsen är tacksam för uppgift å personer, som böra kallas till medlemmar av gillet. Dylika uppgifter samt meddelanden om adressförändringar torde benäget insändas till gillet kassafogde.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLE 1958.

Styrelse.

HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare, *Förste ålderman* 1954 (1933).
FOCK, BROR, fd. Sparbankskassör, *Andre ålderman* 1954 (1936).
STERNER, BRUNO, fd. Frisörmästare, *Bisittare* 1942.
ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, *Bisittare* 1944.
HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, *Kassafogde* 1949 (1944).
KARLSON, VALTER, Handlande, *Bisittare* 1949.
GULZ, THORSTEN, Driftschef, *Gilleskrivare* 1957 (1954).

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, *Ersättare* 1944.
SAHLIN, STEN, Bokbindaremästare, *Ersättare* 1957.

Beredningsnämnd.

GILLESKRIVAREN.
SAHLIN, STEN, Bokbindaremästare.
KARLSON, VALTER, Handlande, *Gillevärd*.
HEDÉN, ALLAN, Registrator, *Arkivarie*.
THERNQVIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare.
LIND, SVEN, Disponent.
LINDQVIST, SVEN, Stadskassör.

Årsskriftsnämnd.

WIKSTRÖM, FOLKE, fd. Dövlärare.
HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare.
HEDÉN, ALLAN, Registrator.
FALK, RAGNAR, fd. Länsassessor.
PÄRUD, NILS, Byråassistent.

Räkenskapsgranskare.

LIND, SVEN, Disponent.

ANDERSSON, LENNART, Läderhandlare.

ANDERSSON, GÖSTA, Lasarettssyssloman, *Ersättare*.

STIFTELSEN VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES ÅLDERDOMSHEM 1958.

Styrelse.

HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare, *Ordförande* 1954 (1933).

FOCK, BROR, fd. Sparbankskassör, *Vice ordförande* 1954 (1936).

STERNER, BRUNO, Frisörmästare, *Ledamot* 1942.

ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, *Ledamot* 1944.

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, *Kassör* 1949 (1944).

KARLSON, VALTER, Handlande, *Fastighetsförvaltare* 1949.

GULZ, THORSTEN, Driftschef, *Sekreterare* 1957 (1954).

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, *Suppleant* 1944.

SAHLIN, STEN, Bokbindaremästare, *Suppleant* 1957.

Revisorer.

LIND, SVEN, Disponent.

ANDERSSON, LENNART, Läderhandlare.

ANDERSSON, GÖSTA, Lasarettssyssloman, *Suppleant*.

(Årtalet inom parentes anger tiden för första inträde i styrelsen.)

Vänersborgs Döttrars Gille 1958.

Styrelse.

ERIKSSON, ANNA, Fröken, *Första åldermor.*
LIND-NILSSON, GERD, Fru, *Andra åldermor.*
SVÄRD, AGNES, Fru, *Första gilleskrivare.*
HANSSON, ELLEN, Fru, *Andra gilleskrivare.*
SELNERT, MAUD, Fru, *Kassafogde.*
ENGQVIST, ELSA, Fru, *Gillevärdinna.*
LJUNGGREN, GRETA, Fru, *Gillevärdinna.*
DINNETZ, ANNA, Fröken, *Gillevärdinna.*
NORDGREN, ASTRID, Fru, *Gillevärdinna.*

PETRÉ, ASTRID, Fröken, *Ersättare.*
AHLIN, ANNA-LISA, Fru, *Ersättare.*

Beredningsnämnd.

HEDÉN, ADA, Fru.
THERNQUIST, ANNA-STINA, Fru.
KARLSON, GERTRUD, Fru.
PETRÉ, CARIN, Fru.
TIDSTRAND, ELIN, Fru.

ÖBERG, ALVA, Fru, *Ersättare.*
JACOBSSON, LISA, Fröken, *Ersättare.*

Arkivarie.

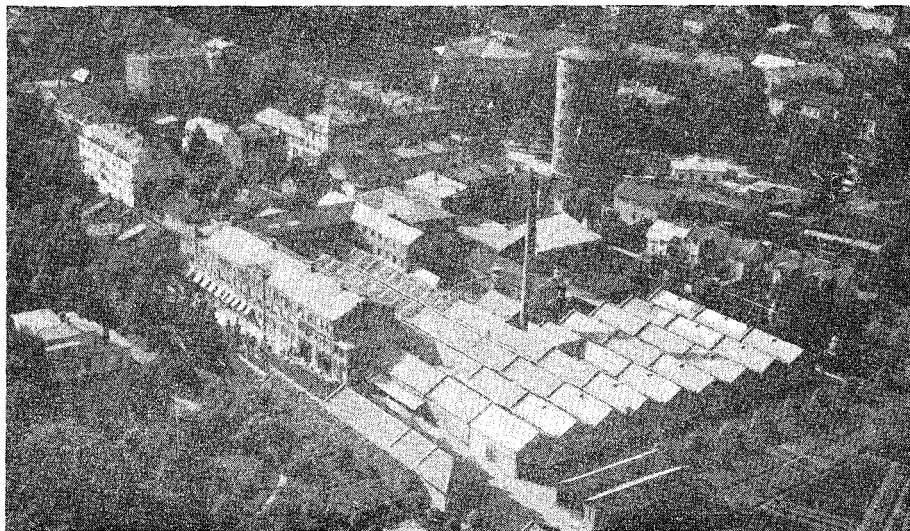
TIDSTRAND, ELIN, Fru.

Siffergranskare.

SÄRNER, RUTH, Fru.
FORSELL, GUNHILD, Fru.

GULZ, GRETA, Fru, *Ersättare.*
ZACKRISSON, ELSA, Fru, *Ersättare.*

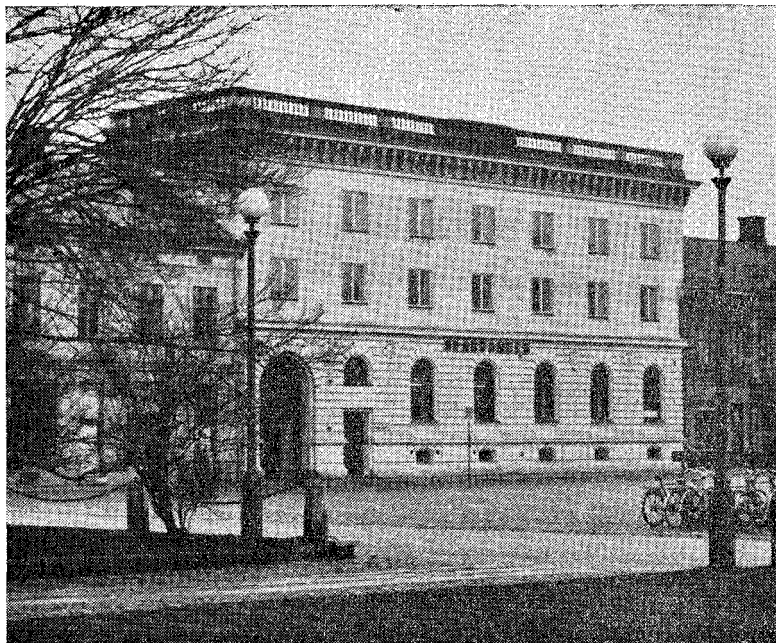
Gillet har c:a 300 medlemmar.

AKTIEBOLAGET
A. F. CARLSSONS SKOFABRIK
VÄNERSBORG

GRUNDLAGD

ÅR 1860

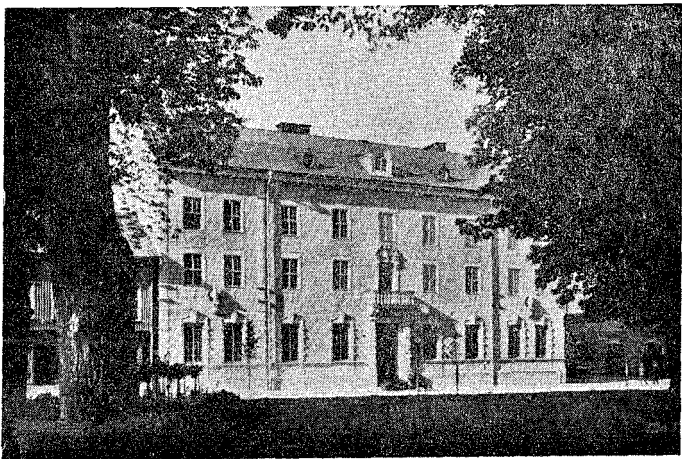

SPARBANKEN I VÄNERSBORG

GRUNDAD ÅR 1822

===== En av =====
landets äldsta sparbanker

Insatta medel omkring Kr 72.000.000:—
Reserverade medel cirka ” 2.034.000:—

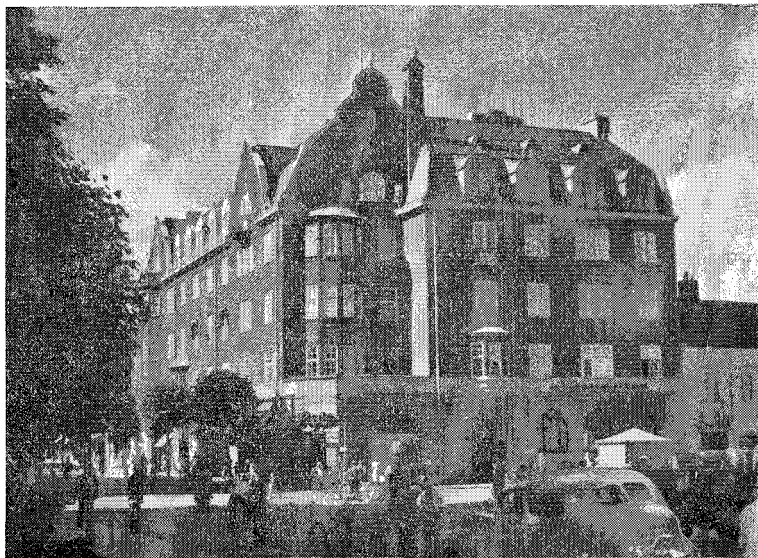

Välkommen till

SVENSKA HANDELSBANKEN

banken för hela folket

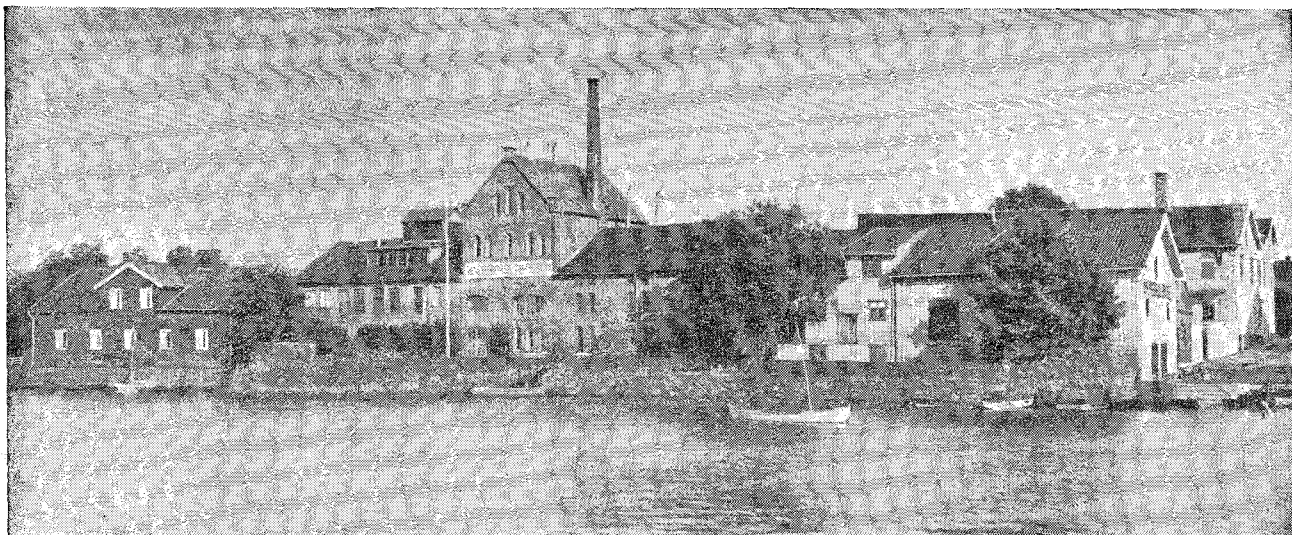

SVERIGES KREDITBANK

VÄNERSBORG

erbjuder Eder sina tjänster

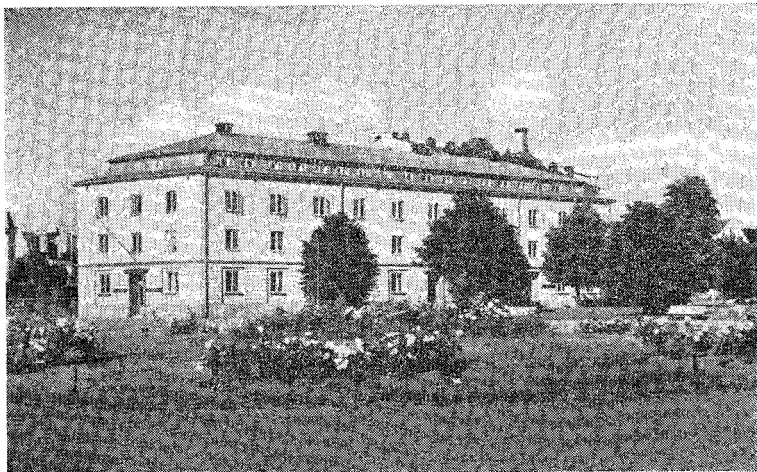

VÄNERSBORGS BRYGGERI

Grundlagt 1852

Ägare: AB Pripp & Lyckholm, Göteborg

Tillverkning: Malt- och Läskedrycker

KIRUDDS AKTIEBOLAG

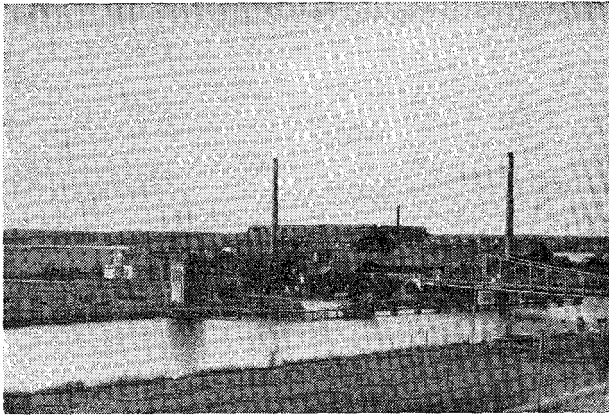
ETABL. 1917

Tel. 129 82 el. 129 84

VÄNERSBORG

TILLVERKAR

*Damkappor, Dräkter,
Blazer och Badkappor*

A.-B.
Nabbensbergs Tegelbruk
Vänersborg Tel. 100 05

MÅNGHÅLSTEGEL

Volymvikter 1.0—1.2

Hög tryckhållfasthet
Hög värmeisolering

Därför valde vi Isabella

Vi har tittat på allt i bilväg — det skall man göra innan man köper. Vi har valt och vrakat ... Det blev en Isabella. Vill Ni veta varför?

JAG ville ha en kvalitetsvagn som man kan lita på, modernt konstruerad, snabb och vägsäker, representativ, rymlig och gärna sportig. En bil man trivs med, trevlig att köra, lätt att sköta. Ekonomisk i drift och underhåll och med högt andrahandsvärde.

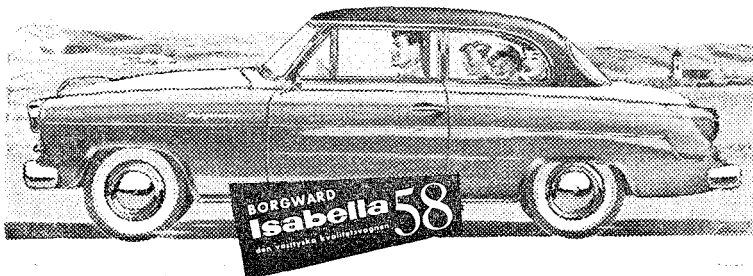
JAG ville ha en vacker bil med elegant inredning och god plats för ungar och bagage. Skön att åka i, trafiksäker och lättmanövrerad men ändå inte dyr.

VI ville ha en busvass kärra — precis som Bellan, tidernas åk.

Vi valde rätt. Isabella är

- marknadens mest ekonomiska vagn i förhållande till prestanda, storlek och pris.
- bekvämare än någon annan bil i samma prisklass tack vare större utrymme och bättre fjädring.
- trafiksäkrare genom överlägsna accelerations-, väg- och bromsegenskaper.
- en verklig kvalitetsvagn med högt andrahandsvärde.

**WULF & C:O AKTIEBOLAG
VÄNERSBORG.**

A. Joh. Larssons Maskinaffär

Edsgatan 7

Tel. (växel) 138 40

GRUNDAD 1902

FÖRSÄLJER

Isabella och
Austin bilar

Husqvarna, NV och
Triumph motorcyklar

CRESCENT och *HUSQVARNA*
cyklar och mopeder

Välsorterat lager av reservdelar och tillbehör

Erkänt förstklassig bil- och cykelverkstad

Välj

General Motors bilar

OPEL
VAUXHALL
CHEVROLET
BUICK

KVALITETSPRODUKTER

AUTOMOBILFIRMAN

BRÖDERNA KARLGE AB.

Vänersborg
Tel. 120 75

Trollhättan
Tel. 154 01

Granström & Söner A.-B.

BIL- & MEK. VERKSTAD

Kronogatan 3

Telefon 121 80 (växel)

Auktoriserad återförsäljare av

SCANIA-VABIS

WILLYS-OVERLAND

VOLKSWAGEN

RÖRLÄGGERI

Residensgatan 25

Telefon 124 98

Utför värme-

och sanitäranläggningar

Oljeinstallationer

Medlem av Rörledningsfirmornas

Riksorganisation.

VÄNERSBORGS SÖNER

och DÖTTRAR

GILLAR

ELFSBORGS LÄNS ANNONSBLAD

Nyhets- och Annonsblad för Elfsborgs län

Residensstadens
liv- och husorgan

73:dje årgången

Stadshotellet

Vänersborg

Rekommenderas!

Det goda bordet

i den trevna miljön
med de facila priserna
får Ni på

Frimurarelogens Restaurang

Kungsgatan 21.
Tel. 100 17

När det gäller

Eldningsolja

vänd Eder med förtroende till

Harry Falk A.-B.

Tel. 103 19

*Leveranser från egen
tankanläggning
i Vänersborg.*

OLJEVÄRME

VÄNERSBORG

Tel. 122 36

Tel. 125 32

Eldningsoljor

Ingen rök utan eld

Ingen eld utan försäkring

i

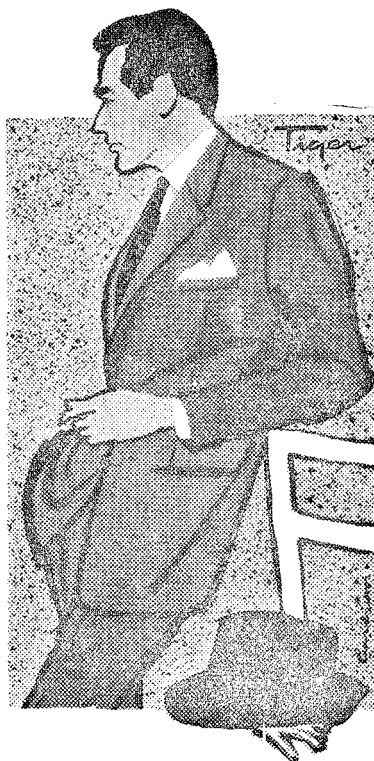
ÄLVSBORGS LÄNS BRANDSTODSBOLAG

Vallgatan 19 A

VÄNERSBORG

Tel. 138 45

Ni
trivs
med
CARL

Se på stil och linjer i bröst och rygg,
som ger kavajen ledig "rytm".
Se på märket. Det är en TIGER.
Det säger: mest såld i Sverige — och
Carl är en av favoritmodellerna.
Därför kan vi säga: Carl ska Ni ta.
Då blir Ni nöjd.

NYA *Beklädnadsaffären*
VÄNERSBORG AB

Harry Dafgårds

Charkuteriaffär

KÖTT, FLÄSK,
CHARKUTERIVAROR

egna tillverkningar

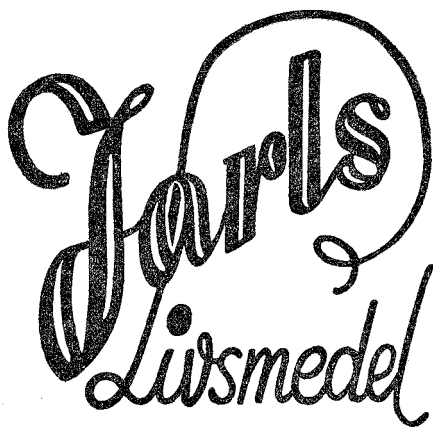
ALLT I VILT och DJUPFRYST

KONSERVER och GRÖNSAKER

REKOMMENDERAS

Kungsgatan 1

Tel. 101 03 — 122 53

HUVUDAFFÄR:

Sundsgatan 13, Vänersborg

Tel. 107 41, 107 42

FILIALER:

Sandelhiemsgatan 18

Tel. 109 42

Hedmansgatan 2

Tel. 141 80

CHARKUTERIFABRIK:

Fredriksbergsgatan

Tel. 125 90

Egna tillverkningar av Kvalitetsvaror

Flordfeldts

KONDITORI

----- Tel. 101 10 och 109 15 -----

Kvalitetsvaror

i UR, GULD, OPTIK

Roslinds

Roslinds Hörna

Vänersborg

Uravdeln. Optisk avdeln. Guldvaruavdeln.

tel. 142 85

tel. 142 84

tel. 103 83

Kvalitetsvaror

i LÄDER och PARFYM

Väskan

Roslinds Hörna

Vänersborg

tel. affär 113 88

tel. kontor 103 83

KUNGS RADIO AB.

Allt i Radio, Musik, Grammofonskivor
och Service

Högtalaranläggningar uthyras

Tel. 105 43

Gillebrodern
ekiperar sig bäst hos

Lundborgs

VÄNERSBORGS GLASMÄSTERI

(Hellman & C:o)

Affär:

Edsgatan 10, Tel. 101 28

Verkstad och lager:

Vassbotten Tel. ankn.

Fönsterglas, Ornament- och Råglas, Spegelglas,
Butiksrutor, Bilglas, Fönsterkitt m. m.

Glasmästeri, Glasning av nybyggnader m. m.

Glassliperi

Inramningar, Ramlist, Ovals ramar,
Fotografiramar, Speglar, Tavlor, Oljemålningar,
Konst, Hantverk, Presentartiklar.

TRYCKSAKER

*för hemmet
föreningen
eller affären
levereras av
oss snabbt
och välgjort*

Telefon

109 11

Förenade Kolonial i Vänersborg AB

Tel. 121 30 (växel)

Böhmers Eft.

Bosättningsmagasin

Vänersborg

Tel. 102 53

Rekomenderas

SJÖSTRÖM & C:o

VASSBOTTEN, VÄNERSBORG

Tel. 102 54, 132 54

Försäljer: Ved, kol, koks, antracit, agakoks,
Esso eldningsolja.

Uppköper: Hästtagel, kotagel, Systembolagets
flaskor, vax, stickylle, lump, säck-
lump.

Uppköper och försäljer: skrot och metaller.

A.-B. Vänersborgs Järnhandel

Tel. 100 82 — 102 87

En välsorterad järnhandel

Allt fler och fler inser
fördelen av att göra
sina inköp i

Konsum Vänersborg

Alla är välkomna
att medverka i

konsum
Vänersborg

Hagborgs
MÖBLER MATTOR GARDINER

Edsgatan 13

VÄNERSBORG

Tel. 102 20

132 20

Allt för modern heminredning

Vänersborgs Färg- & Kemikaliaffär

Edsgatan 17

Inneh. Åke Nyström

Tel. 102 99

*rekommenderar sig
med allt vad till
branschen hör*

Sjöstads Elektriska

.....

Edsgatan 35

VÄNERSBORG

Tel. 110 66

Utför: Alla slag av el. installationer

Försäljer: El. material, armatur, kylskåp,

dammsugare m. m.

Thernquists Blomsterhandel

Säg det med Blommor!

EDSGATAN 21

TELEFON 136 73 — 100 63

Affärs-,

Kontors-,

Familje-

TRYCKSAKER

C. W. Carlssons Eftr. Boktryckeri

VÄNERSBORG

Kyrkogatan 21

Tel. 102 51

Vår affär har blivit TOPPMODERN
självvalsbutik.

Hos oss finner Ni trivsel. Ni kan själv välja
i hyllor och ställ vad Ni söker i modern

KONFEKTION,
Klänningstyger och Gardiner.

Ragnar Nilsson

Tel. 104 94

VÄNERSBORG

Edsgatan 21

Målerifirman
.....

ALLAN SVANBERG

VÄNERSBORG

Rekommenderas!

Tel. Verkstad 144 46

Bostad 105 42

Andersson, Larsson & C:o Aktiebolag

VÄNERSBORG — Telefon 106 69, 112 69

TRÄVAROR

Byggnadsmaterial

Papp, Spik, Masonite m. m.

HYVLERI

Snickerifabrik

för byggnadsändamål

Eldningsoljor

Kol

Koks

Mäklarfirman

KJELL SUNDELIUS

FÖRMEDLAR köp och försäljning av Affärsrörelser,
Fastigheter och Egendomar.

VERKSTÄLLER: Auktioner, Boutredningar m. fl. uppdrag.

UPPRÄTTAR: Firmaanmälningar, Testamenten, Äkten-
skapsförord m. m.

Ombud för Städernas Försäkringsbolag

Telefon 100 90

Drottninggatan 40, Vänersborg

VÄNERSBORGS MÅLERIAFFÄR

Verkstad Sundsgatan 7

Tel. 103 41 — 112 25

**Vi utför under ansvar alla slag av
MÅLNINGSARBETEN**

Nybyggnader Reparationer
Skylt- och Möbelmålning

Införda offert !

Försäljer:

OLJOR, FÄRGER, LACKER, PLASTFÄRGER
m. m.

Gåvor av värde

finner Ni hos oss.

Vår utsökta sortering i

Guld- och Silverarbeten samt Matsilver

ger Er tillfälle välja en värdefull

och uppskattad gåva.

Vänerns Guldsmidsaffär

Edsgatan 18

VÄNERSBORG

Tel. 102 26

Vänersborgs Nya Bleck- & Plåtslageri

Taktäckning och allt vad till yrket hörer

Lilla Vassbotten, Vänersborg.

Telefon 109 96

Rydings Måleriaffär

BOSTAD:

Edsgatan 65

Telefon 115 96

VERKSTAD:

Residensgatan 33

Telefon 131 25

Utför allt inom yrket

B. ERLANDSSONS

Rörledningsfirma

R. R. medlem

Tel. 110 85

A. SJÖDÉN

Byggnadsfirma

Fredriksbergsgatan 9 a

VÄNERSBORG

Tel. 116 47

- Ny- och ombyggnader
- Reparationer
- Värderingar

SAHLINS

BOKBINDERI

Kyrkogatan 30 Tel. 108 21

VÄNERSBORG

Grundat 1860

*I en utveckling, som kommer att kräva
mer av enskilt ansvar vid bostadens an-
skaffning och vård, är bostadsrättslä-
genheten den rätta bostaden.*

Lös Eder bostadsfråga genom

HSB VÄNERSBORG

Kvalitetstrycksaker

Bergs Tryckeri

VÄNERSBORGS BOKTRYCKERI

Telefon 100 02, 133 02

Gunnar Krafft Smides- & Mek. Verkstad

Lilla Vassbotten

VÄNERSBORG

UTFÖR ALLA SLAG AV

Järnkonstruktioner

Byggnadssmiden

Gas- o. El. svetsning

Reparationer

Mekaniska arbeten

TELEFON: Verkstad 108 53

Bostad 105 74

UNIVERSAL

Basaravdelning Vänersborg

Kontor och utställning: Belfragegatan 17

Tel.: 134 61, 128 50, 148 50, 106 94

*Ledande firma inom branschen — allt för fest-
arrangörer — Leveranser till alla folkeparker över
hela landet — Fullständig service för Barnens Dag
och liknande festligheter med bl. a. försäljningskiosker
i alpstugemodell, dekorerade i trevliga färger.*

Alla slag av festtillbehör

Låneservice.

Artistförmedling.

Ring eller gör oss ett besök!

Rekvirera vår basarkatalog!

Säj bara

Yngves

om radion krånglar —

det räcker

Yngves Radioservice

Tel. 135 34

GETE-LIVS

SUNDSGATAN 15 — Tel. 105 67

Specialitéer:

KAFFE — OST — DELIKATESSER — MARGARIN

av högsta kvalité i lös vikt

GETE-FRUKT

EDSGATAN 15 — TEL. 104 72

— **Specialisten på frukt** —

Alla dagsaktuella

FRUKTER — KONSERVER — FRUKTKONSERVER

Om Ni står

Så sätt Er

i begrepp att köpa ett piano,
en radio, en radiogrammo-
fon eller grammofonskiva,

i förbindelse med

STIGLAND,

Edsgatan 20, Vänersborg,
tel. 103 11.

Fullständig service

Thure Carlssons Cykelaffär

EDSGATAN 37 — TEL. 117 24

Scooter: VESPA - N. V. - N. S. U.

Motorcyklar: APOLLO - N. V. - N. S. U.

Mopeder: APOLLO - N. S. U. - CRESCENT

Cyklar: APOLLO - HERMES - CRESCENT

SPORTARTIKLAR

FISKREDSKAP

Körkorts- och Trafikkortsutbildning

erhålles snabbt och med modern
undervisningsmateriel vid

AHLINS BILSKOLA

Edsgatan 25 — VÄNERSBORG

Tel. Kontoret 117 35

Tel. Bostaden 107 35

BECKEMANS

Färg-, Tapet-, Kemikalie- & Sjukvårdsaffär

REKOMMENDERAS

Billengrens

HERREKIPERING

—

HERRKONFEKTION

Tel. 110 10

Vänersborg

GALLE VÄNERSBORGS
Möbelaffär A.B.

Möbler, Mattor, Gardiner, Sängkläder m. m.

Ewald Gillbergs Tobakshandel

Vänersborg

Tel. 101 83

Malmberg

Tel. 109 06

Cykel- & Sportaffär
VÄNERSBORG

CALTEX **BENSINSTATION**

AXEL LINDBERG

Ö. Vägen

Tel. 109 63

Bensin, Eldningsoljor, Smörjoljor.

Fullständig service.

Berthel Andréén

JÄRN- & MASKINAFFÄR

Sundsgatan 23

Tel. 100 84

Allt som fordras i en välsorterad

SPECERIAFFÄR finner Ni hos

Sundelius Specerier

Sundsgatan 23

Tel. 102 98

ANDERSSON & FAGERSTRÖMS ELEKTRISKA

Utför alla slag av

ELEKTRISKA ANLÄGGNINGAR

Vallgatan 15

Tel. 106 09 — 134 91

S. ROSENDAHL

Bilsadelmakeri & Tapetserareverkstad

Tel. 106 85

Bostaden 126 23

Bilklädselar, mattor, suffletter,
reparationer.

Läderarbeten.

Omklädsel, omstopning av alla slags möbler och madrasser.

Gaddes Sport & Vapen

Bästa inköpskällan för tillbehör och delar till

VICTORIA VICKY mopeden

HUSQVARNA och SAUER & SOHN jaktgevär

Fullständig service

KUNGSGATAN 5

Tel. 116 12

Radio- & El- Service

Hamngatan 9 Tel. 116 67, bost. 127 34 Vänersborg

INSTALLERAR

REPARERAR

FÖRSÄLJER ALLT ELEKTRISKT

ZETTERBERGS

SKOAFFÄR

Edsgatan 25

Vänersborg

Tel. 101 76

REKOMMENDERAS

Vänersborgs Cementgjuteri

rekommenderar

sina välkända betongvaror

ALMA EKSTRÖM & C:O

Kungsgatan 7

VÄNERSBORG

Tel. 100 86

KAPPOR, DRÄKTER, KLÄNNINGAR
samt allt i dambranschen

SIGNE FRISKS KONDITORI

REKOMMENDERAS

BILFRAKT

Drottninggatan 24

VÄNERSBORG

(Inneh. Allan Nilsson)

Telefon 117 40

Utför TRANSPORTER av alla slag,
såväl kortare som längre. Även pack-
ning och emballering av bohag.

Vittvätt — Stärkning — Strykning

SPECIAL-TVÄTTEN

Tel. Vänersborg 127 55

Vänersborgs Läderaffär

Rekommenderas

Tel. 107 51

Björndahls Bokbinderi

.....

Nygatan 14 a

TEL. 137 29

REKOMMENDERAS